

Σχολή Κοινωνικών, Ανθρωπιστικών Επιστημών και Τεχνών
Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Ήπια ισχύς της Αλβανίας μέσα σε ένα παγκοσμιοποιημένο
περιβάλλον»**

Επιβλέπων Καθηγητής: Κυριάκος Μικέλης
Φοιτήτρια: Εστερίνα Πρένγκα

Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2018

ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου. Οποιοσδήποτε παραλείψεις ήθελε προκύψουν, οφείλονται σε ανθρώπινο λάθος σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν εσκεμμένη πρόθεση».

Εστερίνα Πρένγκα

ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου Κυριάκο Μικέλη για την πολύτιμη στήριξη και βοήθεια του για την διεκπεραίωση της παρούσας εργασίας, καθώς και όλους τους καθηγητές του τμήματος για τις γνώσεις και τις εμπειρίες που μου προσέφεραν σε αυτό το «ταξίδι» της μάθησης. Τέλος ένα τεράστιο ευχαριστώ στους γονείς και την αδερφή μου για την αμέριστη στήριξη και αγάπη τους, χωρίς αυτούς τίποτα δεν θα ήταν δυνατό και τίποτα δεν θα είχε την ίδια αξία.

ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

Περίληψη

Σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, όπου αυξάνεται ολοένα και περισσότερο ο αριθμός των δρώντων που μετέχουν στις διεθνείς σχέσεις, προκύπτει η ανάγκη για τα μικρά κράτη να εστιάσουν την προσοχή τους σε ένα συγκεκριμένο πεδίο, προκειμένου να ασκήσουν μια επιτυχημένη εξωτερική πολιτική. Η ήπια ισχύς με την αυξανόμενη σημασία της προσελκύει τόσο το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον αλλά και όσους ασχολούνται άμεσα με την εξωτερική πολιτική των χωρών. Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτελεί η μελέτη της ήπιας ισχύος, ποια τα μέσα της και ποια η χρήση της από τα κράτη με περιπτωσιολογική αναφορά στην Αλβανία. Πως η παγκοσμιοποίηση έχει επιδράσει στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής των κρατών; Μπορεί η χρήση της ήπιας ισχύος από μικρά κράτη να είναι επιτυχημένη ή χρησιμοποιείται μόνο από τα ισχυρά κράτη; Επιπλέον εξετάζονται συνοπτικά, μέσα από ένα θεωρητικό πρίσμα, τα μέσα άσκησης ήπιας ισχύος, όπως η δημόσια διπλωματία και η πολιτιστική διπλωματία.

Η μεθοδολογία που ακολουθείται στο πρώτο μέρος της εργασίας είναι η δευτερογενής έρευνα μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Έπειτα στο δεύτερο μέρος της εργασίας παρουσιάζονται οι δράσεις και οι τρόποι χρήσης της ήπιας ισχύος από την Αλβανία. Η έρευνα διενεργείται ακολουθώντας την ανάλυση των έξι υποδεικτών του McClory, εφόσον υπάρχουν δράσεις σε ποιο βαθμό την βοηθούν να επιτύχει τους στόχους της.

Λέξεις κλειδιά: Αλβανία, Ήπια ισχύς, Παγκοσμιοποίηση, Δημόσια διπλωματία

Abstract

In a period of globalization when a huge number of actors are involved in international relations, arises a need for smaller countries to be focused in a specific field in order to be successful in their foreign politics. The soft power with its increased importance is attracting academic circuits and those directly involved in foreign politics of different countries. The purpose of this paper is to study soft power, how it is used, by what means and its use by the states, with case reference to Albania. How globalization has influenced foreign countries foreign policy? Can the use of soft power by small states be successful or can it only be used by powerful states? In addition, briefly examined, from a theoretical point of view, are the means of exercising soft power, such as public diplomacy and cultural diplomacy.

The methodology followed in the first part of the thesis is secondary research through a bibliographic review. The second part of the paper presents the actions and ways of using soft power from Albania. The research is carried out by analyzing the six hypothesis of McClory. If there are actions, what is the way they use it and to what extent they help it achieve its goals.

Keywords: Albania, Soft Power, Globalization, Public Diplomacy

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	7
Abstract	9
Εισαγωγή	13
<u>Κεφάλαιο Πρώτο</u>	
Ήπια ισχύς.....	16
1.1 Περί ισχύος.....	16
1.2 Τι είναι ήπια ισχύς;.....	18
1.3 Πηγές της ήπιας ισχύος.....	24
1.4 Μέτρηση της ήπιας ισχύος.....	27
1.5 Η ισχύς σε μια εποχή παγκόσμιας πληροφόρησης	33
1.6 Η χρήση της ήπιας ισχύος από τα μικρά κράτη.....	35
<u>Κεφάλαιο Δεύτερο</u>	
Παγκοσμιοποίηση	40
2.1 Ένας κόσμος που μεταβάλλεται.....	40
2.2 Παγκοσμιοποίηση και η εξωτερική πολιτική των κρατών	45
<u>Κεφάλαιο Τρίτο</u>	
Διπλωματία μέσω άσκησης ήπιας ισχύος.....	49
3.1 Διαχρονική διάσταση της διπλωματίας.....	49
3.2 Δημόσια διπλωματία.....	52
3.2.1 Ορισμός δημόσιας διπλωματίας	54
3.2.2 Η επικοινωνιακή διάσταση της δημόσιας διπλωματίας	57
3.3 Ψηφιακή διπλωματία	61
3.4 Πολιτιστική διπλωματία	66
3.4.1 Μέσα πολιτιστικής διπλωματίας	69
<u>Κεφάλαιο Τέταρτο</u>	
Μεθοδολογία έρευνας	73
4.1 Background	75
4.2 Υποδείκτης διακυβέρνησης	81
4.3 Υποδείκτης πολιτισμού	86
4.4 Υποδείκτης δέσμευσης	93
4.5 Υποδείκτης εκπαίδευσης.....	96
4.6 Υποδείκτης επιχειρηματικότητας.....	99
4.7 Ψηφιακός υποδείκτης	101

Κεφάλαιο Πέμπτο

5. Συμπεράσματα.....	105
Βιβλιογραφία	110

ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

Εισαγωγή

Η ήπια ισχύς αποτελεί έναν νεοφανή όρο που μελετάτε από τους θεωρητικούς των διεθνών σχέσεων και έχει κεντρίσει ιδιαίτερα το ακαδημαϊκό και επιστημονικό ενδιαφέρον. Η ιδιαίτερη αυτή προσοχή ίσως να είναι απόρροια της προηγούμενης κυρίαρχης ρεαλιστικής θεωρίας που στο παρελθόν απέκλειε την σημασία της ήπιας ισχύος, θεωρώντας πως η επίτευξη των στόχων ενός κράτους στο διεθνές σύστημα μπορεί να κατακτάται μόνο με την χρήση της σκληρής ισχύος, ανταγωνιζόμενη αποκλειστικά σε στρατιωτικό και οικονομικό επίπεδο χρησιμοποιώντας παραδοσιακά εργαλεία πολιτικής.¹

Η χρήση της σκληρής ισχύος βρισκόταν αποκλειστικά στην διάθεση των μεγάλων δυνάμεων, η επικρατούσα όμως κατάσταση άλλαξε με την ανάδυση της παγκοσμιοποιημένης δομής του σύγχρονου διεθνούς συστήματος, αυτό συνέβη διότι σήμερα τα κράτη, οι εθνικοί και υπερεθνικοί δρώντες δεν έχουν να ανταγωνιστούν μόνο σε οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο αλλά σε ένα μεγαλύτερο εύρος τομέων, όπως οι επενδύσεις, ο τουρισμός και το εξειδικευμένο εργατικό προσωπικό προβλέποντας κυρίως στην ενίσχυση της εικόνας τους και κατ' επέκταση στην επιρροή τους. Στο σύγχρονο κόσμο της αλληλεξάρτησης η σκληρή ισχύς δεν είναι πλέον αυτή που επικρατεί αλλά η ήπια ισχύς, όπου είναι επί της ουσίας, σύμφωνα με τον ορισμό του Nye, η προσπάθεια των δρώντων να ενισχύσουν το ενδιαφέρον και να επιτύχουν τους στόχους τους μέσω της έλξης και της πειθούς και όχι με την χρήση εξαναγκαστικών μέσων.²

Η ήπια ισχύς είναι στη διάθεση όλων των χωρών ως εργαλείο για να επωφεληθούν στην εξωτερική πολιτική όπως και στην διάθεση των μικρών κρατών. Πλέον τα μικρά κράτη καθίστανται όλο και πιο σημαντικοί παράγοντες της διεθνούς πολιτικής. Παρόλο που η κλίμακα των λειτουργιών τους διαφέρει αισθητά από τα μεγαλύτερα κράτη δεν αγνοούνται πλέον εύκολα σε έναν κόσμο από ανισόρροπες σχέσεις εξουσίας. Μια προσεκτική ματιά στη διπλωματική δραστηριότητα των

¹ Giulio M. Gallarotti, "Soft Power: What It Is, Why It's Important, and the Conditions for Its Effective Use," *Journal of Political Power* 4, no. 1 (2011): 25–47; Gjenis Haxhimehmeti, "The Soft Power of Small Countries: Kosovo Challenges and Potentials Based on the Experience of Switzerland and Slovenia" (Prishtina: Iliria International Review, 2015), 338-349.

² Joseph S. Nye, *Ηπια Ισχύς: Το Μέσο Επιτυχίας Στην Παγκόσμια Πολιτική.*, ed. Ντάλης Σ. Μπαρτζινόπουλος Ε. (Αθήνα: Παπαζήση, 2005), σελ18.

μικρών κρατών αποκαλύπτει σήμερα ότι ο αντίκτυπος τους στη διεθνή πολιτική μπορεί στην πραγματικότητα να ξεπεράσει τη θεωρητική τους δυναμική.³

Αυτή τη νέα δυναμική των μικρών κρατών έχει ως αντικείμενο μελέτης η παρούσα εργασία με στόχο να εξετασθεί η δυναμική μιας μικρής χώρας, όπως η Αλβανία μέσα σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον με την άσκηση της ήπιας ισχύος, μελετώντας τις δράσεις της σύμφωνα με τους έξι υποδείκτες του McClory⁴, που αποτελούν μέχρι σήμερα και την μοναδική μέθοδο μέτρησης της άσκησης ήπιας ισχύος των κρατών. Προηγουμένως όμως, θα μελετηθούν οι βασικοί όροι της ήπιας ισχύος, της παγκοσμιοποίησης και της διπλωματίας ως μέσα άσκησης της ήπιας ισχύος.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο θα επιχειρηθεί να αποσαφηνιστεί ο όρος της ήπιας ισχύος αναλύοντας τον ορισμό της, καθώς και παρουσιάζοντας αναλυτικά τι ακριβώς είναι και πώς έχει φτάσει σήμερα να έχει κινήσει σε τέτοιο σημαντικό βαθμό την προσοχή όλων, επιπρόσθετα θα μελετηθεί ποιες είναι οι πηγές της, και πώς μπορεί να μετρηθεί, έτσι ώστε να γίνουν πιο κατανοητά τα αποτελέσματα της. Επιπλέον θα δοθεί έμφαση στην εποχή της πληροφορίας και κατά πόσο έχει επηρεάσει την ήπια ισχύ. Ενώ ταυτόχρονα δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην χρήση της ήπιας ισχύος από μικρά κράτη αναφέροντας κάποια παραδείγματα μικρών κρατών.

Το επόμενο κεφάλαιο εστιάζει στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και κατά πόσο έχει μεταβάλλει ή όχι τον κόσμο που ζούμε, αδιαμφισβήτητα αξίζει να ερευνηθεί κατά πόσο η παγκοσμιοποίηση έχει επηρεάσει τον τρόπο που τα κράτη διενεργούν την εξωτερική τους πολιτική και λειτουργούν στο διεθνές σύστημα.

Το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην ανάλυση της διπλωματίας και στις νέες μορφές της, πως καθίστανται ως ένα νέο πολύτιμο εργαλείο για την άσκηση της ήπιας ισχύος αναφερόμενη στην δημόσια διπλωματία ορίζοντας της με στόχο να κατανοηθεί καλύτερα ο όρος και δίνοντας προσοχή στην επικοινωνιακή της διάσταση. Επιπρόσθετα θα μελετηθούν η ψηφιακή διπλωματία καθώς και η πολιτιστική επισημαίνοντας και τα μέσα της πολιτιστικής διπλωματίας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναλυθεί η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε έπειτα θα αναφερθούν κάποιες γενικές πληροφορίες για την Αλβανία

³ Babak and Mohammadzadeh, "Status and Foreign Policy Change in Small States: Qatar's Emergence in Perspective," *THE INTERNATIONAL SPECTATOR* 52, no. 2 (2017): 20–22.

⁴ Jonathan McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2016.

καθώς και μια ακροθιγής ματιά στην μελέτη των σχέσεων της χώρας με κάποια άλλα κράτη αλλά και οι στόχοι της εξωτερικής της πολιτικής. Εν συνεχεία θα αναλυθούν οι έξι υποδείκτες του McClory προκειμένου να ερευνηθούν οι δράσεις που ακολουθούνται χρησιμοποιώντας την ήπια ισχύ για να επιτύχει τα αποτελέσματα που επιθυμεί.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα συμπεράσματα της έρευνας, αναφορικά με την θεωρία που έχει αναπτυχθεί καθώς και τα συμπεράσματα που προέκυψαν διαμέσου της ανάλυσης των υποδεικτών του McClory για τη χρήση της ήπιας ισχύος της Αλβανίας μέσα σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.

Ήπια ισχύς

1.1 Περί ισχύος

Η ισχύς αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές έννοιες των διεθνών σχέσεων και των στρατηγικών σπουδών. Πρόκειται όμως, για ένα περίπλοκο και πολυδιάστατο φαινόμενο και αυτό μπορεί να γίνει εύκολα αντιληπτό. Μελετώντας κανείς τη διεθνή βιβλιογραφία παρατηρεί, ότι δεν υπάρχει μια έννοια της ισχύος όπου όλοι να συμφωνούν, αλλά ένα σύνολο προσεγγίσεων που διαφέρουν αρκετά μεταξύ τους, τόσο όσο προς τον ορισμό του όρου, όσο και ως προς τον τρόπο μέτρησής του.

Ξεκινώντας από τον πατέρα των διεθνών σχέσεων, τον Θουκυδίδη, ο οποίος περισσότερο από τον κάθε άλλον αναγνώρισε την σπουδαιότητα του όρου στις διεθνείς σχέσεις, διότι σύμφωνα με τον ίδιο, με την ανθρώπινη λογική τα δίκαια ισχύουν μόνο στην περίπτωση που και οι δύο πλευρές έχουν ίσες δυνάμεις σε κάθε άλλη περίπτωση οι ισχυροί κάνουν ό,τι έχουν τη δύναμη να κάνουν και οι αδύναμοι υποκύπτουν. Εξαιτίας αυτού θα πρέπει να εκτιμούμε την συμπεριφορά των κρατών σύμφωνα με τις πραγματικές τους δυνάμεις και όχι από την εξωτερική τους εμφάνιση.⁵

Οι σύγχρονοι ερευνητές, κυρίως από το χώρο του πολιτικού ρεαλισμού, φαίνεται να συμμερίζονται την θέση του Θουκυδίδη θεωρώντας ότι η χάραξη της εξωτερικής πολιτικής των κρατών, η ισχύς και το εθνικό συμφέρον αποτελούν τους βασικούς άξονές της. Η κατοχή και η διαχείριση της ισχύος αποτελούν το μέσο με το οποίο ένα κράτος επιδιώκει την πραγματοποίηση των στόχων του, οι οποίοι μπορεί να είναι είτε η αύξηση της ισχύος του κράτους είτε η ανατροπή της υπάρχουσας ισορροπίας ισχύος είτε ακόμη και η ανάδειξη σε περιφεριακή ή παγκόσμια δύναμη.⁶

Είναι γεγονός ότι η έννοια της ισχύος συχνά χαρακτηρίζεται ως αμφισβητούμενη και δεν έχει έναν ορισμό. Σύμφωνα με τον Κουσκουβέλη σε ένα γενικότερο πλαίσιο ορίζεται ως η ικανότητα κάποιου να ενεργεί είτε με θετικό είτε με αρνητικό τρόπο επάνω σε κάποιον ή κάτι. Κατά τον Dahl ισχύς είναι η δυνατότητα

⁵ Πάρις Βαρβαρούσης, *Διεθνείς Σχέσεις Και Εξωτερική Πολιτική Στον 21ο Αιώνα*. (Αθήνα: Παπαζήση, 2004),σελ.204

⁶ Ανδρέας Ν. Λιαρόπουλος, "Ήπια Ισχύς Και Κρατική Εικόνα," in *Εικόνες Κρατών*, 2014, 94-95.

αλλαγής των πιθανολογούμενων αποτελεσμάτων, σύμφωνα με τον Lasswell η ισχύς είναι η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων. Τέλος, κατά τον Deutsch, είναι η δυνατότητα μεταβολής των αλλαγών, οι οποίες σε διαφορετική περίπτωση θα επέρχονταν.⁷

Επίσης, η ισχύς κατά τον Heywood μπορεί να γίνει κατανοητή με όρους ικανοτήτων. Υπό αυτή την έννοια, αποτελεί μια ιδιότητα, κάτι που τα κράτη ή οι άλλοι δρώντες κατέχουν. Δεύτερον, η ισχύς μπορεί να γίνει αντιληπτή ως σχέση επιρροής ενός δρώντος σε άλλους δρώντες. Τρίτον, η ισχύς μπορεί να γίνει αντιληπτή ως δομή, ως ικανότητα ελέγχου της πολιτικής ατζέντας και της διαμόρφωσής του. Στο όλο ζήτημα συμπεριλαμβάνονται ακόμη περισσότερο οι συζητήσεις για τη μεταλλασσόμενη φύση της ισχύος, και ειδικότερα για τους κεντρικούς παράγοντες μέσω των οποίων ένας δρών μπορεί να επηρεάζει τον άλλο.⁸

Ακόμη, ούτε οι συντελεστές ισχύος δεν είναι σταθεροί αλλά μεταβάλλονται και αξιοποιούνται με διαφορετικό τρόπο και σε διαφορετικό βαθμό από κάθε κράτος, περιλαμβάνουν μια σειρά από υλικούς και άυλους συντελεστές, όπως η τεχνολογία, η πληροφόρηση, η γεωγραφία, οι ένοπλες δυνάμεις, η ηγεσία. Το γεγονός αυτό δημιουργεί μια δυσκολία στην μέτρηση της, καθώς η αξία τους είναι δύσκολο να αποτυπωθεί με σαφήνεια.⁹

Η δυσκολία προσέγγισης με απόλυτο τρόπο καθιστά κατά συνέπεια και δύσκολη την μέτρηση της ισχύος. Η επιστημονική βιβλιογραφία για την ισχύ είναι πλούσια, όμως η παρούσα μελέτη δεν έχει ως στόχο να αναλύσει εκτενώς τα ζητήματα που μπορεί να αφορούν τον υπολογισμό και τη χρήση της ισχύος στις διεθνείς σχέσεις, αλλά με μια ακροθιγή ματιά για να αναδειχθεί η πολυπλοκότητα του ζητήματος και να μας προϋδεάσει για τα αντίστοιχα και ίσως πιο ακανθώδη προβλήματα που σχετίζονται με το φαινόμενο της ήπιας ισχύος στις διεθνείς σχέσεις.

⁷ Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή Στις Διεθνείς Σχέσεις* (Αθήνα: Ποιότητα, 2004), σελ.140

⁸ Andrew Heywood, *Διεθνείς Σχέσεις Και Πολιτική Στην Παγκόσμια Εποχή*. (Αθήνα: Κριτική, 2013), σελ.364

⁹ Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή Στις Διεθνείς Σχέσεις*, σελ.181-186

1.2 Τι είναι ήπια ισχύς;

Μέσα στην πολυπλοκότητα της ισχύος στην θεωρία των διεθνών σχέσεων έρχεται να προστεθεί μια άλλη διάσταση της, η «ήπια ισχύς», μια ιδέα που αναπτύχθηκε για πρώτη φορά από τον Joseph Nye, βασιζόμενος σε αυτό που οι Peter Bachrach και ο Morton Baratz αποκάλεσαν ως το «δεύτερο πρόσωπο της ισχύος», δηλαδή τον έμμεσο τρόπο να εξασφαλίσει κανείς τα αποτελέσματα που επιθυμεί χωρίς να χρησιμοποιήσει εμφανείς απειλές ή εξαγορές.¹⁰ Εισηγάγε τον νέο όρο στο έργο του *Bound to Lead*¹¹ με στόχο να αντικρούσει την αντίληψη περί παρακμής της αμερικανικής ισχύος μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου. Ήταν ένα επιχείρημα που είχε αναπτυχθεί ιδιαίτερα εκείνη την περίοδο (δεκαετία του 1980), και έτσι υποστήριξε, όχι μόνο ότι οι ΗΠΑ δεν βρίσκονταν σε πτώση, αλλά ότι στο μεταψυχροπολεμικό διεθνές περιβάλλον η σκληρή ισχύς των ΗΠΑ θα ήταν λιγότερο χρήσιμη σε σχέση με την ικανότητα τους να γοητεύουν, να πείθουν και να μπορούν να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις που υπήρχαν πλέον στο διεθνές σύστημα. Υπογραμμίζοντας πως τα κράτη δεν μπορούν πλέον να στηρίζονται αποκλειστικά σε καρότα και μαστίγια για να επιτύχουν τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής.¹²

Μετά την σύντομη αναφορά του σε αυτό το έργο, ο συγγραφέας χρειάστηκε πάνω από μια δεκαετία για να αποκρυσταλλώσει την έννοια της ήπιας ισχύος στο νέο του έργο *Soft Power*, όπου πρόσφερε μια πιο λεπτομερή ανάλυση αφιερώνοντας ολόκληρο το βιβλίο στη μελέτη της, και επικεντρώθηκε κυρίως στην εξέταση της ήπιας ισχύος των ΗΠΑ. Εξετάζοντας, σε μικρότερο βαθμό και την ήπια ισχύ της ΕΣΣΔ, της Ευρώπης, της Κίνας, της Ιαπωνίας καθώς και κάποιων μη κρατικών δρώντων π.χ. ΜΚΟ, πολυεθνικές επιχειρήσεις, τρομοκρατικές οργανώσεις, διεθνείς οργανισμούς¹³. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί και το μεγάλο ενδιαφέρον που παρουσιάζουν μετέπειτα άλλοι μελετητές που προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν την

¹⁰ Joseph S. Nye, *Ήπια Ισχύς: Το Μέσο Επιτυχίας Στην Παγκόσμια Πολιτική.*, ed. Ντάλης Σ.

Μπαρτζινόπουλος Ε. (Αθήνα: Παπαζήση, 2005), σελ34.

¹¹ Geun Lee, "A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy," *Korean Journal of Defense Analysis* 21, no. 2 (2009): 205–18, <https://doi.org/10.1080/10163270902913962>; David W. Kearn, "The Hard Truths about Soft Power," *Journal of Political Power* 4, no. 1 (2011), p.67 <https://doi.org/10.1080/2158379X.2011.556869>.

¹² Tom O. Johnsen & Pernille Rieker, "The EEA and Norway Grants: A Source of Soft Power?," *Journal of European Integration* 37, no. 4 (2015): 417–32.

¹³ Nye, *Ήπια Ισχύς: Το Μέσο Επιτυχίας Στην Παγκόσμια Πολιτική.*; Ανδρέας Ν. Λιαρόπουλος, "Ήπια Ισχύς Και Κρατική Εικόνα," in *Εικόνες Κρατών*, 2014, 95-101.

ήπια ισχύ ως εργαλείο άλλων κρατών με διαφορετική κουλτούρα σύστημα αξιών αλλά και πολύ περισσότερο με διαφορετική συμπεριφορά στις διεθνείς σχέσεις.¹⁴

Ο Nye συνεχίζει το έργο του και την μελέτη του γύρω από την ήπια ισχύ δίνοντας πλέον έμφαση και στις αλλαγές που φέρει μαζί της η νέα εποχή και οι νέες προκλήσεις του 21^ο αιώνα, όπως η επανάσταση της πληροφορίας και τις επιπτώσεις της στην ισχύ.¹⁵ Σε αυτό λοιπόν το πλούσιο συγγραφικό του έργο για την ήπια ισχύ ο Nye την ορίζει ποικιλοτρόπως¹⁶ ως την ικανότητα να διαμορφώνει κανείς τις προτιμήσεις των άλλων, την ικανότητα να προσέλκυει, να έλκει και τέλος την ικανότητα να ωθεί τους άλλους να θέλουν το αποτέλεσμα που επιθυμεί το κράτος, λόγω της πολιτιστικής ή ιδεολογικής τους έκκλησης. Έτσι μια χώρα μπορεί να επιτύχει τα αποτελέσματα που επιθυμεί στην παγκόσμια πολιτική επειδή άλλες χώρες είτε την θαυμάζουν για τις αξίες της, όπως η δημοκρατία, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι ατομικές ελευθερίες. Είναι μερικές αξίες που ασκούν σημαντική έλξη, γιατί επιδιώκουν το επίπεδο της ευημερίας και της ανεκτικότητας της χώρας και έτσι επιχειρούν να την ακολουθήσουν.

Συνεπώς, όταν ένα κράτος κερδίζει τον θαυμασμό των άλλων κρατών ή των διεθνών δρώντων για αυτές του τις αξίες δεν είναι ανάγκη να επενδύσει πολύ στην σκληρή ισχύ για να καταφέρει να επιτύχει τους στόχους του. Είναι ευκολότερο να βελτιώσει την εικόνα της στα άλλα κράτη μέσω της ήπιας ισχύος και όσο αυτή η εικόνα βελτιώνεται η χώρα κερδίζει περισσότερους συμμάχους και κατ'έπекταση θα νομιμοποιεί την πολιτική του. Διότι το κλειδί βρίσκεται στους πόσους συμμάχους αποκτάς και όχι στους πόσους συμμάχους σκοτώνεις.¹⁷

Οι απόψεις αυτές γοήτευσαν μέρος της πολιτικής ελίτ και της ακαδημαϊκής κοινότητας τόσο εντός όσο και εκτός των ΗΠΑ, παρόλα αυτά δέχτηκε μια σκληρή κριτική, τόσο για την καινοτομία του όρου όσο και για την ασάφεια του. Αναφορικά με την καινοτομία υπάρχουν δύο απόψεις, από την μια οι μελετητές όπως ο Zhang που χαρακτηρίζουν τον όρο ως πράγματι καινοτόμο και από την άλλη εκείνοι, όπως ο

¹⁴ Ανδρέας Ν. Λιαρόπουλος, "Ηπια Ισχύς Και Κρατική Εικόνα," in *Εικόνες Κρατών*, 2014, 95–101.

¹⁵ Joseph Nye, "Hard and Soft Power in a Global Information Age," *Re-Ordering The World*, 2001.

¹⁶ Fan Ying, "Soft Power: Power of Attraction or Confusion?," *Place Branding and Public Diplomacy* 4, no. 2 (2008): 148.

¹⁷ Joseph S. Nye, *The Powers to Lead* (Oxford: Oxford University Press, 2008)p.18; Kyriakos Mikelis, "From Civilizing Mission to Soft Power? European Powers and Politics of Attraction," in *Europe in Discourse: Identity, Diversity, Borders*, ed. Juliane House and Kaniklidou Themis (Athens, 2016), 76–77.

Lee¹⁸ που όχι μόνο δεν θεωρεί ότι πρόκειται για κάποια καινοτομία αλλά πως δεν είναι τίποτα περισσότερο από μια αναβίωση μιας παλιάς σοφίας χωρίς την προσθήκη νέων θεωρητικών ή και πολιτικών γνώσεων. Ο όρος που περιγράφει ο Nye έχει μελετηθεί και από άλλους ακαδημαϊκούς, χωρίς βέβαια να έχει χρησιμοποιηθεί η συγκεκριμένη ορολογία, ο Singer, ήδη από το 1972, θεωρούσε ότι η ισχύς βασίζεται στον ίδιο βαθμό αν όχι σε μεγαλύτερο, στην ικανότητα να προσελκύεις, παρά στην ικανότητα να εξαναγκάζεις και σύμφωνα με τον Σπυρόπουλο, ο Nye εμπνεύστηκε από εκείνον τη μορφοποίηση της έννοιας.¹⁹

Επιπλέον και άλλοι κορυφαίοι θεωρητικοί των διεθνών σχέσεων, όπως ο Morgenthau αναγνώρισαν την σημαντικότητα της ποιότητας της διπλωματίας, καθώς και του θαυμασμού σε μια χώρα χρησιμοποιώντας τον όρο της «ελκυστικότητας» που αποτελεί μια κεντρική έννοια στον ορισμό του Nye. Επίσης, ο Jervis έχει αναφερθεί στην σπουδαιότητα μια καλής εικόνας και φήμης, για μια χώρα στις διεθνείς σχέσεις θεωρώντας πως είναι συχνά πιο χρήσιμη από μια σημαντική αύξηση της στρατιωτικής ή οικονομικής ισχύς. Ο Carr ακόμη αναφερόμενος στην ισχύ και στην διάκριση που έκανε σε τρία είδη, την συμπεριέλαβε στην κοινή γνώμη και την προπαγάνδα.²⁰

Αν εξετάσει κανείς την ιστορία μπορεί να εντοπίσει χαρακτηριστικά παραδείγματα άσκησης της ήπιας ισχύος. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί και η Αθηναϊκή Δημοκρατία που στήριξε την ισχύ της όχι μόνο σε στρατιωτικά μέσα, αλλά και στη δυναμική του δημοκρατικού της πολιτεύματος και του πολιτισμικού παράγοντα. Η αναγνώριση και η απήχηση που είχε στον ευρύτερο ελληνικό χώρο ήταν αποτέλεσμα της σύνθεσης του συστήματος αξιών και των μέσων που διέθετε, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της διπλωματίας. Ακόμη ένας αρχαίος πολιτισμός στον οποίο εντοπίζεται η ιδέα της ήπιας ισχύος είναι στην φιλοσοφία της Κίνας, όπου στα κείμενα των στρατηγικών αναλυτών εκείνης της εποχής τονίζεται η σπουδαιότητα της διπλωματίας και των ελιγμών που μπορεί να κατορθώσει κανείς μέσω αυτής της προσπάθειας αποφυγής στρατιωτικής σύγκρουσης και στην πολιτισμική νίκη έναντι της αντίπαλης πλευράς.²¹

¹⁸ Lee, "A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy.", p.206-207

¹⁹ Γεώργιος Μ. Σπυρόπουλος, *Διεθνείς Σχέσεις: Ρεαλιστική Προσέγγιση, Θεωρία Και Πράξη* (Αττική: Ποιότητα, 2010),σελ.95-98

²⁰ Ιωάννης Λ. Κωνσταντόπουλος, "Ηπια Ισχύς -Περίπτωση Της Κίνας," in *Εικόνες Κρατών*, ed. Αθανάσιος Σαμαράς (Αθήνα: Καστανιώτης, 2014),σελ.130

²¹ Κωνσταντόπουλος,σελ.131-132

Και αυτό που κάνει πιο έντονη την σύνδεση με την ιδέα της ήπιας ισχύος είναι τα χαρακτηριστικά της στρατηγικής κουλτούρας που έχουν ως χαρακτηριστικά την αποφυγή της σύγκρουσης μέσω της στρατηγικής άμυνας τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και σε πρακτικό. Την χρήση της διπλωματίας και την σύναψη συμμαχιών και όχι με την καθυπόταξη και την εξολόθρευση του αντιπάλου, ακόμη ένα στοιχείο είναι η προτίμηση στον περιορισμένο πόλεμο ή στην μετριασμένη χρήση βίας για την επίτευξη πολιτικών σκοπών, επιπλέον η υποβάθμιση της αποτελεσματικότητας του σκόπου με τη χρήση βίας αντίθετα η καθυπόταξη του εχθρού χωρίς την άσκηση βίας αποτελεί την υπέρτατη δεξιότητα στον πόλεμο κατά τον Σουν Τσου.

Ένα άλλο παράδειγμα που αποτελεί πρακτική εφαρμογή της ήπιας ισχύος είναι η έμφαση που έδινε η ρωμαϊκή αυτοκρατορία στην προπαγάνδα. Η Γαλλία μετά την ήττα της τον Γαλλοπρωσικό πόλεμο του 1870 υιοθέτησε ως μέσο άσκησης διπλωματίας την προβολή του γαλλικού πολιτισμού, αποτελώντας παράδειγμα για τις μεγάλες δυνάμεις εκείνης της εποχής.²² Η Γαλλία ακόμη και σήμερα συνεχίζει να δείχνει μεγάλη προσοχή στην προβολή του πολιτισμού της, με αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια να βρίσκεται μέσα στην πρώτη πεντάδα μέτρησης της άσκησης ήπιας ισχύος των κρατών και το 2017 να καταλαμβάνει την πρώτη θέση.²³

Ένα ακόμη παράδειγμα της παλαιότερης εποχής δεν θα μπορούσε να μην είναι οι δύο μεγάλες δυνάμεις κατά την διάρκεια του ψυχρού πολέμου. Η πρώην ΕΣΣΔ αποκόμισε σημαντικά κέρδη χρησιμοποιώντας τις πηγές της ήπιας ισχύος, όπως την ιδεολογία, τον μύθο του αναπόφευκτου και τους διεθνικούς κομμουνιστικούς θεσμούς, καθώς και οι ΗΠΑ, στηριζόμενες στη στρατιωτική τους ισχύ δημιούργησαν μια σειρά διεθνών οικονομικών οργανισμών που αντικατόπτριζε τόσο την πολιτική όσο και την οικονομική φιλελεύθερη ιδεολογία. Σε συνδυασμό με άλλους οργανισμούς, όπως η Υπηρεσία Πληροφόρησης των ΗΠΑ, η φωνή της Αμερικής, το κονγκρέσο για την πολιτιστική ελευθερία κλπ, προκείμενου να κερδίσουν και την καρδιά αλλά και το μυαλό συμμάχων, ουδέτερων και αντιπάλων. Σε αυτή την προσπάθεια υπερνίκησης της ΕΣΣΔ συνέβαλλε και ο ιδιωτικός τομέας, λόγω χάρη οι πολυεθνικές επιχειρήσεις και το Χολγούντ.

Αδιαμφισβήτητα υπάρχουν μια σειρά αναφορών από άλλους μελετητές σε αυτό που σήμερα ονομάζουμε ήπια ισχύ, το γεγονός αυτό σαφώς δεν σημαίνει ότι η

²² Κωνσταντόπουλος, σελ.131-132

²³ "Soft Power 30," accessed June 20, 2018, <https://softpower30.com/>.

ήπια ισχύς αποδυναμώνεται, αντίθετα μας δείχνει την σημαντικότητα της ανά τους καιρούς, και ιδιαίτερα σήμερα που η τεχνολογία καθιστά την ανάγκη της επιτακτική. Ένα ακόμη σημείο για το οποίο ο όρος δέχθηκε μια αυστηρή κριτική αφορά το ακριβές περιεχόμενο του, την απουσία ενός θεωρητικού μοντέλου που θα δίνει την δυνατότητα εφαρμογής της ήπιας ισχύος σε πρακτικό επίπεδο με αποτέλεσμα την αδυναμία αξιολόγησης των πολιτικών αποτελεσμάτων της στις διεθνείς σχέσεις.²⁴

Ο Hall υποστηρίζει ότι ο όρος της ήπιας ισχύος δεν είναι ο κατάλληλος για να χρησιμοποιηθεί ως αναλυτικό, μπορεί όμως να χρησιμοποιηθεί σε συζητήσεις περί διεθνούς πολιτικής.²⁵

Η πολυπλοκότητα του όρου είναι φανερή και αυτό συμβαίνει διότι αντλεί έμπνευση από πολλά θεωρητικά πεδία, όπως οι διεθνείς σχέσεις, η επικοινωνία, η ψυχολογία και η θεωρία της εξωτερικής πολιτικής, αντιστοίχως βρίσκει εφαρμογή σε τομείς όπως η δημόσια διπλωματία, η στρατηγική επικοινωνία και η προπαγάνδα.²⁶ Το γεγονός αυτό της προσδίδει πληθώρα θεωρητικών εργαλείων, ταυτόχρονα όμως δημιουργεί και μια θεωρητική ασάφεια. Ενδεικτικό με το παραπάνω είναι πως, αν και υπάρχει εκτενής βιβλιογραφία σχετικά με το αντικείμενο της ήπιας ισχύος, ελάχιστοι είναι εκείνοι οι ερευνητές που έχουν προτείνει μια θεωρία με το πως πρακτικά μπορεί να εφαρμοστεί η έννοια και να υπάρχουν εκτιμηθέντα αποτελέσματα.

Μια από τις έννοιες που χρησιμοποιεί ο Nye και είναι δύσκολο να μετρηθεί είναι η «γοητεία». Τα ερωτήματα που εγείρονται είναι, πως θα μετρηθεί ο βαθμός της γοητείας²⁷, τι είναι αυτό που καθιστά μια έννοια γοητευτική στις διεθνείς σχέσεις και πώς αυτή η έννοια μπορεί να γοητεύει ένα μέρος του κοινού και κάποιο άλλο όχι;

Η εκτίμηση ότι τα κράτη όπως και οι άνθρωποι γοητεύονται, και έτσι ελκύνονται ή έλκονται από τις πολιτικές των άλλων κρατών είναι έωλη, καθώς οι πολιτικές αποφάσεις για την εξωτερική πολιτική δεν αποτελούν απόρροια γοητείας που μπορεί να ασκεί ένας κράτος ή ένας ηγέτης σε ένα άλλο, αλλά ο συνδυασμός εσωτερικών και εξωτερικών διεργασιών που φιλτράρονται με στόχο την επίτευξη υπό το πρίσμα του εθνικού συμφέροντος και των δυνατοτήτων ενός κράτους.

Σαφέσταστα η γοητεία των ιδεών παίζει κάποιο ρόλο χωρίς όμως αυτός να είναι καθοριστικός. Υπάρχουν ιστορικά παραδείγματα όπου κράτη με διαφορετικά

²⁴ Lee, "A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy."

²⁵ Ιωάννης Λ. Κωνσταντόπουλος, "Ηπια Ισχύς -Περίπτωση Της Κίνας," in *Εικόνες Κρατών*, ed. Αθανάσιος Σαμαράς (Αθήνα: Καστανιώτης, 2014),σελ.133

²⁶ Λιαρόπουλος, "Ηπια Ισχύς Και Κρατική Εικόνα.", σελ.96

²⁷ Λιαρόπουλος, σελ. 95-97

πολιτικά συστήματα ή ακόμη και αντικρουόμενες ιδεολογικές αφετηρίες συνεργάστηκαν και αυτό ήταν αποτέλεσμα κοινών συμφερόντων, παρομοίως υπήρξαν και συγκρούσεις κρατών ανεξάρτητα από το πόσο γοητευτικές ήταν ή όχι, οι πολιτικές επιλογές του ενός κράτους σε σχέση με το άλλο.

Μια ακόμη σύνδεση σχέσεων η οποία είναι δύσκολο να μετρηθεί είναι η σχέση μεταξύ ήπιας ισχύος και διεθνείς νομιμοποίησης. Ο Nye υποστηρίζει ότι εφόσον οι ΗΠΑ λειτουργούν μέσω διεθνών οργανισμών, προωθώντας πολυμερείς πολιτικές και υπερασπιζόμενες παγκόσμιες αξίες θα μπορούν εύκολα να νομιμοποιούν την πολιτική τους και δεν θα χρειάζεται να επενδύσουν στην σκληρή ισχύ. Η συγκεκριμένη άποψη δημιουργεί επίσης κάποιους προβληματισμούς και ερωτήματα.²⁸

Η ανάλυση της ήπιας ισχύος έχει δημιουργήσει μια σειρά προβληματισμών και ερωτημάτων. Αυτό μπορεί να θεωρηθεί λογικό αν αναλογιστεί κανείς ότι πρόκειται για έναν νέο όρο που περικλείει μια σειρά διάφορων θεωρητικών πεδίων, με αποτέλεσμα να τον καθιστά ακόμη πιο σύνθετο. Σαφέστατα ο όρος της ήπιας ισχύος εμπεριέχει αδυναμίες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη ώστε μελλοντικά να επιλυθούν, όσο βέβαια αυτό είναι δυνατό, χωρίς να σημαίνει ότι θα πρέπει να παραβλεφθούν τα δυνατά της σημεία. Σίγουρα δεν αποτελεί πανάκεια για όλα τα ζητήματα αλλά οφείλουμε να αναγνωρίσουμε την χρησιμότητα της στις διεθνείς σχέσεις ιδιαίτερα στην εποχή μας όπου ο κόσμος γίνεται ολοένα και πιο περίπλοκος.

²⁸ Λιαρόπουλος, σελ.97-98

1.3 Πηγές της ήπιας ισχύος

Η ήπια ισχύς ενός κράτους βασίζεται σύμφωνα με τον Nye κυρίως σε τρεις πηγές, στον πολιτισμό του (σε περιοχές όπου είναι ελκυστική σε άλλους), στις πολιτικές του αξίες (όταν λειτουργεί σύμφωνα με αυτές στο εσωτερικό και το εξωτερικό) και την εξωτερική πολιτική του (όταν αναγνωρίζεται ως νόμιμη και έχει ηθικό κύρος).²⁹

Ως πολιτισμός ορίζεται το «σύνολο πρακτικών που δημιουργούν νόημα σε μια κοινωνία» όπως, η λογοτεχνία, η εικαστική τέχνη και το θέατρο, που είναι πιθανότερο να προσελκύσουν την 'ελίτ'. Περιλαμβάνει επίσης την τηλεόραση, τον κινηματογράφο και την ποπ μουσική που απευθύνεται σε αγορές μαζικής ψυχαγωγίας.³⁰ Για αυτό τον λόγο οι επικριτές της, την διαχωρίζουν σε υψηλή και λαϊκή κουλτούρα. Η υψηλή κουλτούρα μπορεί να παράγει σημαντική ήπια ισχύ για μια χώρα, και αυτό γίνεται φανερό από το παράδειγμα των ΗΠΑ. Οι ακαδημαϊκές και επιστημονικές ανταλλαγές θεωρείτε ότι διαδραμάτισαν ένα σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της αμερικανικής ήπιας ισχύος. Αυτό συναίβει διότι οι ξένοι φοιτητές επιστρέφοντας στην χώρα καταγωγή τους έτρεφαν πλέον μεγαλύτερη εκτίμηση των αμερικανικών αξιών και θεσμών, σύμφωνα με τα αποτελέσματα έκθεσης διεθνούς εκπαιδευτικής οργάνωσης. Ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο πολιτικά αποτελέσματα, που είναι σημαντικά για τους αμερικανούς, καθώς πολλοί από αυτούς τους φοιτητές καταλαμβάνουν τελικά σημαντικά αξιώματα στην χώρα τους με αποτέλεσμα να αποκτούν μια ομάδα υποστηρικτών σε διάφορες χώρες του εξωτερικού.³¹

Η επίτευξη σημαντικών στόχων στην εξωτερική πολιτική μπορεί να επιτευχθεί και μέσω της έλξης της λαϊκής κουλτούρας σύμφωνα με τον Nye, στην προσπάθεια του να ενισχύσει την θέση του αναφέρει δύο παραδείγματα, όπως την νίκη στο Ψυχρό Πόλεμο και τη δημοκρατική ανοικοδόμηση της Ευρώπης μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο. Όπως υποστηρίζει η νίκη στο Ψυχρό πόλεμο επιτεύχθηκε σε μεγάλο βαθμό από την επαφή που είχε η σοβιετική ελίτ μέσω προγραμμάτων ανταλλαγής και επίσημων επισκέψεων με το αμερικανικό σύστημα αξιών, η έκθεση της σοβιετικής ελίτ ενδεχομένως να την επηρέασε καθοριστικά και να ενίσχυσε την τάση για μεταρρυθμίσεις στη Σοβιετική ένωση.

²⁹ Joseph S. Nye, *Ήπια Ισχύς: Το Μέσο Επιτυχίας Στην Παγκόσμια Πολιτική.*, ed. Ντάλης Σ.

Μπαρτζινόπουλος Ε. (Αθήνα: Παπαζήση, 2005), σελ.43

³⁰ McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2016.

³¹ Nye, σελ.100

Παρόλα αυτά, τα αποτελέσματα της χρήσης της μπορεί να μην είναι πάντα τα επιθυμητά για την κυβέρνηση, καθώς δεν υπόκεινται στον άμεσο έλεγχο της. Θεωρητικοί έρχονται να συμφωνήσουν για να ενισχύσουν τα αντεπιχειρήματά τους κατά της άποψης του Nye υποστηρίζοντας πως δεν είναι δυνατός ο έλεγχος της λαϊκής κουλτούρας, καθώς παράγεται από επιχειρήσεις όπως πχ Hollywood, Microsoft, Harvard, κλπ .

Έτσι λοιπόν η αδυναμία ελέγχου συχνά μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα και όχι να επιλύσει, ένα τέτοιο παράδειγμα είναι το φαινόμενο του αντιαμερικανισμού σε συγκεκριμένους περιοχές του κόσμου όπως η Μέση Ανατολή. Πράγματι η λαϊκή κουλτούρα, μπορεί να έχει διαφορετικές επιπτώσεις σε διαφορετικές χώρες ακόμη και αντιφατικές επιπτώσεις σε διαφορετικές ομάδες μέσα στην ίδια χώρα. Δεν προσφέρει μια ομοιόμορφη πηγή ήπιας ισχύος καθώς οι πηγές της λαϊκής κουλτούρας δεν είναι καθόλου στατικές, χωρίς βέβαια αυτό να αναιρεί την σημαντικότητά της.

Η δεύτερη πηγή ήπιας ισχύος αφορά τις πολιτικές αξίες μιας χώρας, τους νόμους και τα θεσμικά όργανα που κυβερνούν ένα έθνος και επηρεάζουν έντονα τις παγκόσμιες αντιλήψεις της χώρας αυτής. Όταν τα κρατικά όργανα υποστηρίζουν αποτελεσματικά αξίες, όπως η δημοκρατία, η διαφάνεια, η δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η ισότητα στα του οίκου τους, τότε είναι φυσικό να είναι πιο ελκυστικές για τους πολίτες των ξένων χωρών, φυσικά δεν αρκεί μόνο η επίκληση των αξιών τους αλλά και η εφαρμογή τους.

Έτσι λοιπόν, ο τρόπος με τον οποίο συμπεριφέρεται η Αμερική στο εσωτερικό της μπορεί να βελτιώνει την εικόνα της και να ενισχύει τη νομιμότητά της, κι αυτό μπορεί με τη σειρά του, να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της εξωτερικής πολιτικής της. Ο πρόεδρος Μπους είχε αναφέρει ότι τα αμερικανικά ιδεώδη είναι ένας φάρος ελπίδας για όλο τον κόσμο. Η θεώρηση αυτή της οικουμενικότητας των αμερικανικών αξιών, όμως, φέρνει έντονη κριτική από ορισμένους ερευνητές, όπου χαρακτηρίζουν αυθαίρετο τον συλλογισμό του, σε καμία περίπτωση δεν δημιουργεί μια θετική στάση και δεν γοητεύετε ένα σημαντικό μέρος της ανθρωπότητας από τις αμερικανικές αξίες, τουναντίον θα μπορούσε να θεωρηθεί και ως μια ηγεμονική συμπεριφορά. Η ηγεμονική διάσταση είναι που κάνει πολλούς αναλυτές όπως ο Huntington να πιστεύουν ότι η ισχύς μπορεί να έχει και ένα σκληρό πρόσωπο. Το επιχειρήμα αυτό σχετίζεται με την ανάλυσή του, ο οποίος αναφέρεται στο πολιτισμό ως αίτιο σύγκρουσης πέραν των οικονομικών ή των

ιδεολογικών αιτιών.³² Σύμφωνα με τον ίδιο οι πολιτισμικές συνάφειες και οι διαφορές είναι εκείνες που διαμορφώνουν τις συμμαχίες, τους ανταγωνισμούς και τις πολιτικές των κρατών.³³

Η τρίτη πηγή ισχύος³⁴ είναι η εξωτερική πολιτική, μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αύξηση της εφόσον είναι νομιμοποιημένη, λειτουργεί με βάση την ηθική και προσφέρει την δυνατότητα διαμόρφωσης της ατζέντας. Όταν οι πολιτικές που ακολουθεί μια χώρα είναι βασισμένες σε σημαντικές αξίες οι οποίες είναι ευρύτατα αποδεκτές είναι πιθανότερο να καταστούν ελκυστικές και να αυξήσουν σημαντικά και την ήπια ισχύ μιας χώρας. Μέσω λοιπόν αυτών των τριών βασικών πηγών μια χώρα μπορεί να ασκήσει ήπια ισχύ. Η παραπάνω διάκριση, βέβαια έχει χαρακτηριστεί και άτοπη διότι σύμφωνα με τον Li³⁵ η εξωτερική πολιτική περιλαμβάνει και τον πολιτισμό και τις αξίες μιας χώρας.

Πέρα από την αναφορά του Nye στις κύριες πηγές ήπιας ισχύος υπάρχει και μια λίστα, που εμπεριέχει τους μετανάστες, τους αιτούντες άσυλο, τους ξένους φοιτητές μιας χώρας, τους τουρίστες, την επιτυχία σε πώλησεις βιβλίων, μουσικής, τους νικήτες βραβείων Νόμπελ, δαπάνες για τη δημόσια διπλωματία κλπ.³⁶ Με αποτέλεσμα να κάνει ακόμη πιο περίπλοκο τον διαχωρισμό και την μέτρησή του. Ο Hall³⁷ υποστηρίζει ότι η ήπια ισχύς μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συζητήσεις περί διεθνούς πολιτικής αλλά δεν είναι κατάλληλη ως αναλυτικό εργαλείο. Ο McClory έρχεται να διαψεύσει τον Hall κάνοντας μια προσπάθεια να την χρησιμοποιήσει ως αναλυτικό εργαλείο και να μετρήσει την ήπια ισχύ των κρατών κάνοντας την εκκίνηση του βασιζόμενες στους τρεις βασικούς πυλώνες του Nye, η μεθοδολογία που χρησιμοποιεί θα αναλυθεί στην επόμενη ενότητα.

³² Ιωάννης Α. Κωνσταντόπουλος, "Ήπια Ισχύς -Περίπτωση Της Κίνας," in *Εικόνες Κρατών*, ed. Αθανάσιος Σαμαράς (Αθήνα: Καστανιώτης, 2014), σελ.132

³³ Κυριάκος Μικέλης, "Ο Πολιτισμός Στην Παγκόσμια Πολιτική: Θεωρία Και Πράξη," in *Πολιτιστική Διπλωματία* (Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015),σελ.191-192

³⁴ Nye, *Ήπια Ισχύς: Το Μέσο Επιτυχίας Στην Παγκόσμια Πολιτική*.

³⁵ Ιωάννης Α. Κωνσταντόπουλος, "Ήπια Ισχύς -Περίπτωση Της Κίνας," in *Εικόνες Κρατών*, ed. Αθανάσιος Σαμαράς (Αθήνα: Καστανιώτης, 2014), σελ.132

³⁶ Fan Ying, "Soft Power: Power of Attraction or Confusion?," *Place Branding and Public Diplomacy* 4, no. 2 (2008): 149.

³⁷ Κωνσταντόπουλος, σελ.133

1.4 Μέτρηση της ήπιας ισχύος

Ο όρος της ήπιας ισχύος είναι διεθνώς αποδεκτός από την ακαδημαϊκή κοινότητα, από τα ηγετικά στελέχη λήψης αποφάσεων και από τα εθνικά και παγκόσμια μέσα επικοινωνίας. Έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον σε τέτοιο βαθμό ώστε να έχει αυξηθεί σημαντικά στην ιεραρχία των ακαδημαϊκών και δημόσιων συζητήσεων σχετικά με τις εξωτερικές υποθέσεις τα τελευταία χρόνια.³⁸ Μια απλή αναζήτηση στην Google αποκαλύπτει ότι ο όρος εμφανίζεται σε περίπου 873.000.000 ιστότοπους.³⁹

Βρίσκεται σε άρθρα κορυφαίων εφημερίδων και των δημοφιλέστερων περιοδικών που αφορούν τις εξωτερικές υποθέσεις κρατών. Έχει προσελκύσει ακόμη και την προσοχή των διαμορφωτών αποφάσεων ανά τον κόσμο και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α. Παρά λοιπόν την όλη επιστημονική προσοχή που έχει λάβει έχει επικριθεί από πολλούς μελετητές, καθώς υποστηρίζεται ότι παραμένει ασαφής και έχει εξελιχθεί λίγο θεωρητικά με την πάροδο του χρόνου, επίσης ότι οι ιστορικές της εφαρμογές έχουν περιοριστεί κυρίως στην ανάλυση της σύγχρονης εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ. Με αποτέλεσμα κατά τον Hall⁴⁰ να είναι ένας όρος κατάλληλος μεν για συζητήσεις περί διεθνούς πολιτικής ακατάλληλος δε για να χρησιμοποιηθεί ως αναλυτικό εργαλείο. Ως εκ τούτου έχουν πραγματοποιηθεί έρευνες οι οποίες μελετούν την ήπια ισχύ άλλων κρατών με εντελώς διαφορετική συμπεριφορά στις διεθνείς σχέσεις με βάση το παράδειγμα των ΗΠΑ.⁴¹

Ωστόσο, το πρόβλημα δεν έγκειται τόσο στην χώρα που μελετάτε αλλά στην δυσκολία μέτρησης αυτής καθ'αυτής και των αποτελεσμάτων της. Πράγματι η δυσκολία αυτή αποτελεί θα λέγαμε μια αδύναμη πτυχή της και σε αυτό θα συμφωνήσουν τόσο οι επικριτές της όσο και οι υποστηρικτές της ήπιας ισχύος. Οι δυσκολίες οφείλονται σε μια σειρά παραγόντων, που αφορούν τα εξής: ότι η ήπια ισχύς προέρχεται από διάφορες πηγές που είναι αρκετά δύσκολο να προσδιοριστούν και να μετρηθούν ποσοτικά, Επίσης μπορεί να ανήκουν σε μη κρατικούς φορείς γεγονός που καθιστά ακόμη πιο δύσκολο τον έλεγχο της από την κυβέρνηση ή από κάποιον άλλο ενιαίο οργανισμό, πλὴν βέβαια εξαιρέσεων, όπως το παράδειγμα ενός κομμουνιστικού κράτους, της Κίνας, η οποία εξακολουθεί να ελέγχει σχεδόν όλους

³⁸ Gallarotti, "Soft Power: What It Is, Why It's Important, and the Conditions for Its Effective Use."

³⁹ Ενώ το 2010 όρος εμφανιζόταν 93.200.000 ιστοτόπους σύμφωνα με τους Parmar and Cox(2010:2) είναι ένας τρόπος να κατανοήσουμε την αύξηση με το πέρασμα των ετών.

⁴⁰ Ανδρέας Ν. Λιαρόπουλος, "Ηπια Ισχύς Και Κρατική Εικόνα," in *Εικόνες Κρατών*, 2014, 96.

⁴¹ Gallarotti, "Soft Power: What It Is, Why It's Important, and the Conditions for Its Effective Use."

τους ζωτικούς πόρους της και ιδιαίτερα τα μέσα ενημέρωσης, έχει τον έλεγχο της χρήσης της ήπιας ισχύος είτε με τη μορφή δημόσιας διπλωματίας είτε με τη μορφή της κρατικής προπαγάνδας. Ο κανόνας βέβαια δεν είναι αυτός και σε κάθε άλλη περίπτωση (όταν δηλαδή δεν αναφερόμαστε σε ένα κομμουνιστικό κράτος) τα πράγματα παραμένουν περίπλοκα.

Η περιπλοκότητα αφορά την επίδραση της ήπιας ισχύος η οποία είναι έμμεση και χρειάζεται συντονισμένες προσπάθειες για μεγάλο χρονικό διάστημα ώστε να αποδώσει τα μέγιστα, αυτό σαφώς και δεν είναι μια εύκολη διαδικασία καθώς μπορεί να χρειαστούν ακόμη και χρόνια για επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα σύμφωνα με τον Nye. Σε αντίθεση με την επίδραση της σκληρής ισχύος η οποία είναι άμεση, ευθεία και ορατή και αυτό διευκολύνει τη μέτρηση των αποτελεσμάτων της.⁴² Έχουν γίνει αρκετά σοβαρές προσπάθειες για τη μέτρηση της ήπιας ισχύος ώστε να καλυφθεί το κενό που υπάρχει στη βιβλιογραφία και να υπάρχουν μετρήσιμα αποτελέσματα. Ο Jonathan McClory το 2010 ανέπτυξε έναν ετήσιο δείκτη που κατατάσσει τις χώρες μετρώντας την ήπια ισχύ σύμφωνα με την ποιότητα της κυβέρνησης, τη διπλωματική υποδομή τους και την πολιτιστική τους παραγωγή και άλλων ιδιοτήτων. Επίσης στην RAND Corporation το 2005 ανέλυσαν τη μέτρηση της ήπιας ισχύος όσον αφορά το πόσο αποτελεσματικοί είναι οι μη κρατικοί φορείς, όπως εταιρείες και ανθρωπιστικές οργανώσεις που βρίσκονται σε διεθνείς διαπραγματεύσεις. Ακόμη οι Ernst και Young δημοσίευσαν έναν δείκτη που μετρά την ήπια ισχύ των ταχέως αναπτυσσόμενων χωρών.⁴³

Αξίζει όμως, να σταθούμε στην μεθοδολογία μέτρησης της ήπιας ισχύος που δημιούργησε ο McClory καθώς είναι ο πρώτος, και μοναδικός μέχρι σήμερα, δείκτης μέτρησης (index) της ήπιας ισχύος των χωρών με μια συστηματική μέτρηση των τελευταίων τεσσάρων ετών (2015-2018). Ο δείκτης χρησιμοποιεί περίπου πενήντα (50) κριτήρια αξιολόγησης της ήπιας ισχύος τριάντα (30) χωρών. Τα κριτήρια περιγράφουν το πλαίσιο των τριών πυλώνων που περιέγραψε ο Nye (την κουλτούρα, τις πολιτικές αξίες και την εξωτερική πολιτική των χωρών) τους χρησιμοποιεί ως σημείο εκκίνησης και βασιζόμενος σε αυτούς δημιουργεί έναν σύνθετο δείκτη με τον οποίο αξιολογεί την ήπια ισχύ των χωρών.⁴⁴ Συνδυάζοντας αντικειμενικά και

⁴² Irene S. Wu, "Measuring Soft Power with Conventional and Unconventional Data" n.d., https://sites.nationalacademies.org/cs/groups/dbasssite/documents/webpage/dbasse_179613.pdf.

⁴³ Wu, p.1-4.

⁴⁴ Σωτήρης Ν. Καμενόπουλος, "Η Ήπια Ισχύς Της Ελλάδας," 2015, <https://energypress.gr/news/i-ipia-ishys-tis-elladas>.

υποκειμενικά δεδομένα. Τα αντικειμενικά δεδομένα προέρχονται από μια σειρά διαφορετικών πηγών και διαρθρώνονται σε έξι κατηγορίες. Κάθε κατηγορία λειτουργεί ως δευτερεύων δείκτης με μεμονωμένη βαθμολογία. Οι έξι υποδείκτες είναι: η διακυβέρνηση “government”, ο πολιτισμός “culture”, η δέσμευση “engagement”, η εκπαίδευση “education”, η ψηφιακή “digital” και η επιχειρηματικότητα “enterprise”.⁴⁵

Ας δούμε αναλυτικά τι αξιολογεί ο κάθε υποδείκτης: α) Ο υποδείκτης της διακυβέρνησης έχει σχεδιαστεί για να αξιολογεί τους κρατικούς θεσμούς, τις πολιτικές αξίες και τα αποτελέσματα της δημόσιας πολιτικής. Ένα επιτυχημένο μοντέλο εσωτερικής διακυβέρνησης είναι ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της συνολικής ελκυστικότητας ενός έθνους. Με τη συμπερίληψη μέτρων όπως η ατομική ελευθερία, η ανθρώπινη ανάπτυξη, η βία στην κοινωνία και η αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης, ο διακυβερνητικός υποδείκτης αξιολογεί τον βαθμό στον οποίο μια χώρα έχει ελκυστικό μοντέλο διακυβέρνησης και αν μπορεί να αποφέρει καλά αποτελέσματα για τους πολίτες της. Οι σκανδιναβικές και βόρειες ευρωπαϊκές χώρες κυριαρχούν τακτικά στην παγκόσμια κατάταξη για την αποτελεσματικότητα, την ευημερία και την ανθρώπινη ανάπτυξη. Ως αποτέλεσμα, η Νορβηγία, η Ελβετία και η Σουηδία να καταλαμβάνουν τις πρώτες θέσεις στον υποδείκτη της διακυβέρνησης. Όσον αφορά τη διεθνή συνεργασία στην εξωτερική πολιτική ελκυστικός εταίρος είναι αυτός που έχει το δικό του “σπίτι σε τάξη”.

Εν συνεχεία β) ο υποδείκτης της κουλτούρας όπου περιλαμβάνει μέτρα όπως ο ετήσιος αριθμός επισκεπτών διεθνών τουριστών, η παγκόσμια επιτυχία της μουσικής βιομηχανίας μιας χώρας και ακόμη τη διεθνή αθλητική ικανότητα ενός έθνους. Όταν η κουλτούρα μιας χώρας προωθεί παγκόσμιες αξίες με τις οποίες μπορούν να ταυτιστούν εύκολα τα άλλα έθνη, τα καθιστά ελκυστικά. Η εμβέλεια και ο όγκος της πολιτιστικής παραγωγής είναι σημαντική για την οικοδόμηση της ήπιας ισχύος, αλλά η μαζική παραγωγή δεν οδηγεί αναγκαστικά σε μαζική επιρροή. Ως εκ τούτου, ο δείκτης αυτός περιλαμβάνει μέτρα πολιτιστικού χαρακτήρα που αποβλέπουν στην αποτύπωση τόσο της ποιότητας όσο και της διεθνούς διείσδυσης της πολιτιστικής παραγωγής μιας χώρας.

⁴⁵ McClory, “The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power,” 2016; Jonathan McClory, “The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power,” 2017.

γ) Ο υποδείκτης της δέσμευσης αποσκοπεί στη μέτρηση των διπλωματικών πόρων μιας χώρας, σε παγκόσμιο αποτύπωμα και στη συμβολή της στη διεθνή κοινότητα, ουσιαστικά καταγράφει την ικανότητα των κρατών να συμμετάσχουν σε διεθνή ακροατήρια, να προωθούν τη συνεργασία και τελικά να διαμορφώνουν παγκόσμια αποτελέσματα. Ο υποδείκτης αυτός περιλαμβάνει μετρήσεις όπως ο αριθμός των πρεσβειών όπου μια χώρα έχει στο εξωτερικό, την ένταξη της σε πολυμερείς οργανισμούς και την αναπτυξιακή της βοήθεια στο εξωτερικό.

δ) Ο υποδείκτης της εκπαίδευσης περιλαμβάνει την ικανότητα μιας χώρας να προσελκύει ξένους σπουδαστές ή να διευκολύνει τις φοιτητικές ανταλλαγές. Αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο δημόσιας διπλωματίας, ακόμη και μεταξύ χωρών με ιστορικό εχθρότητας. Έχει αποδειχθεί ότι οι φοιτητές που σπουδάζουν σε μια άλλη χώρα είτε με πλήρη φοίτηση είτε απλά συμμετέχοντας σε κάποιο πρόγραμμα ανταλλαγής φοιτητών, όταν εκείνοι επιστρέφουν στη χώρα καταγωγής τους έχουν μια θετική στάση για τη χώρα που σπούδασαν δημιουργώντας έτσι ένα θετικό αντίκτυπο. Επίσης ο δείκτης αυτός επιδιώκει να συλλάβει τη συμβολή των χωρών στις παγκόσμιες υποτροφίες και στην παιδαγωγική αριστεία. Οι μετρήσεις περιλαμβάνουν τον αριθμό των διεθνών φοιτητών μιας χώρας, τη σχετική ποιότητα των πανεπιστημίων τους και τα ακαδημαϊκά αποτελέσματα των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σε αυτό το σημείο παρατηρούμε μια διαφοροποίηση από την ανάλυση του Nye όπου ο ίδιος περιλαμβάνει την εκπαίδευση στην κατηγορία των πολιτιστικών πηγών της ήπιας ισχύος ενώ ο McClory τον διαχωρίζει και αυτό διότι σύμφωνα με τον ίδιο υπάρχει μεγάλος αριθμός μελετών που τεκμηριώνουν το σημαντικό αντίκτυπο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην ήπια ισχύ, επομένως αυτός ο διαχωρισμός ως ένας νέος ξεχωριστός δείκτης καθίσταται απαραίτητος.⁴⁶

ε) Ο υποδείκτης της επιχειρηματικότητας αποτελεί έναν διαχωρισμό που ίσως δεν θα ήταν αναμενόμενος σε μια μελέτη ήπιας ισχύος καθώς θεωρείται ότι τα στοιχεία που σχετίζονται με την οικονομία αφορούν την σκληρή ισχύ, όμως ο εν λόγω υποδείκτης δεν είναι μέτρο οικονομικής ισχύος ή παραγωγής.

⁴⁶ Jonathan McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2015; McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2016; McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2017; Jonathan McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2018.

Αντίθετα, έχει ως στόχο να καταγράψει τη σχετική ελκυστικότητα του οικονομικού μοντέλου μιας χώρας όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα του, την ικανότητα καινοτομίας και την ικανότητα προώθησης της επιχειρηματικότητας και του εμπορίου. Στην πράξη μπορεί να είναι δύσκολο να γίνει διάκριση ανάμεσα στα σκληρά και τα ήπια στοιχεία της οικονομικής δύναμης, αλλά έχουν ενσωματωθεί μέτρα αξίας, ποιότητας και αποτελεσμάτων, σε αντίθεση με τον όγκο της οικονομικής παραγωγής. Και για να γίνει αυτό πιο κατανοητό ένα από τα καλύτερα παραδείγματα της έλξης ενός οικονομικού μοντέλου ήταν η επέκταση της Ανατολικής Ευρώπης στην πρώην Σοβιετική Συμμαχία. Φυσικά η επέκταση είχε να κάνει και με την πολιτική, αλλά το ελκυστικό οικονομικό μοντέλο της ελεύθερης αγοράς της Δυτικής Ευρώπης αναφέρθηκε ως παράδειγμα μιας επιτυχημένης αγοράς. Λαμβάνοντας υπόψη τους πιο μαλακούς οικονομικούς παράγοντες, συμπεριλαμβάνονται μετρήσεις για την καινοτομία, την επιχειρηματικότητα και την ανταγωνιστικότητα.

ζ) Ο ψηφιακός υποδείκτης φέρνει ένα σημαντικό νέο στοιχείο στο μέτρο της ήπιας ισχύος, οι τρόποι με τους οποίους η τεχνολογία έχει μεταμορφώσει την καθημερινή μας ζωή τις τελευταίες δύο δεκαετίες είναι αναμφίβολα τεράστιος. Επηρεάζοντας διάφορους τομείς από τα μέσα ενημέρωσης, το εμπόριο, την καθημερινή μας κοινωνική αλληλεπίδραση έως και την εξωτερική πολιτική, την πρακτική της δημόσιας διπλωματίας και την ήπια ισχύ. Η συμπερίληψη ενός ψηφιακού δείκτη αποσκοπεί στο να καταγραφεί ο βαθμός στον οποίο οι χώρες έχουν αγκαλιάσει την τεχνολογία, πόσο καλά συνδέονται με τον ψηφιακό κόσμο και τη χρήση της ψηφιακής διπλωματίας μέσω των πλατφορμών των κοινωνικών δικτύων.

Η δεύτερη κατηγορία των υποκειμενικών στοιχείων αφορά μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την ακριβή μέτρηση της ήπιας ισχύος που είναι ο εγγενής υποκειμενικός χαρακτήρας της, συνεπώς έχουμε την κατηγορία με τα υποκειμενικά δεδομένα όπου διεξάγεται μια διεθνή έρευνα μέσω μιας δημοσκόπησης. Η δημοσκόπηση παρέχει δεδομένα σχετικά με τις διεθνείς αντιλήψεις για τα πιο κοινά σημεία επαφής μέσω των οποίων οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν με ξένες χώρες, με την δημοσκόπηση να διεξάγεται σε μια σειρά από τις μεγαλύτερες περιοχές του κόσμου όπου το 2015 η δημοσκόπηση διεξείχθη σε είκοσι χώρες και στην τελευταία έρευνα του 2018 οι χώρες να ανέρχονται στις είκοσι πέντε. Με την έρευνα να περιλαμβάνει μια σειρά ερωτήσεων που μεταφράστηκαν στην κύρια γλώσσα κάθε χώρας χρησιμοποιώντας μια κλίμακα αριθμητικής απάντησης έντεκα βαθμών (0 έως 10).

Οι οποίες αφορούσαν την εύνοια που έτρεφαν προς τις ξένες χώρες, τις αντιλήψεις που είχαν για την κουζίνα των χωρών αυτών, για το πόσο φιλόξενοι θεωρούσαν ότι είναι με τους τουρίστες, για τα προϊόντα τεχνολογίας, για τα είδη πολυτελείας που παράγονται. Ακόμη για την εμπιστοσύνη στην προσέγγιση των ξένων χωρών στις παγκόσμιες υποθέσεις, την επιθυμία τους να επισκεφθούν να σπουδάσουν ή ακόμη και να εργαστούν, και να ζήσουν μόνιμα σε αυτές. Τέλος οι αντιλήψεις για τις συνεισφορές των ξένων χωρών στον παγκόσμιο πολιτισμό.

Σαφέστατα υπάρχουν περιορισμοί, όπως ο υποκειμενικός χαρακτήρας της ήπιας ισχύος που καθιστά τη σύγκριση μεταξύ των χωρών δύσκολη, το σημαντικότερο όλων όμως, είναι πως σημειώνονται βήματα εξέλιξης στην πρόκληση για τη μέτρηση της ισχύος, το γεγονός αυτό δεν θα μπορούσε να είναι παρά μόνο ένα θετικό στοιχείο.⁴⁷

⁴⁷ McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2015; McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2016; McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2017; McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2018.

1.5 Η ισχύς σε μια εποχή παγκόσμιας πληροφόρησης

Τα κράτη ανέκαθεν επιδίωκαν την απόκτηση ισχύος προκειμένου να επιβιώσουν και να διασφαλίσουν τα εθνικά τους συμφέροντα σε ένα ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον. Σήμερα σε μια εποχή παγκόσμιας πληροφόρησης η ισχύς είναι λιγότερο απτή και καταπιεστική στις προεδρευόμενες δημοκρατίες από ότι ήταν στο παρελθόν με τις τρεις πηγές ισχύος (στρατιωτική, οικονομική και ήπια) να παραμένουν αλληλένδετες αλλά σε διαφορετικό βαθμό διαφοροποιημένες μεταξύ τους.⁴⁸

Έτσι λοιπόν, ένα από τα κεντρικά ζητήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν σήμερα όλες οι χώρες είναι ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος για την επίτευξη των στόχων της εξωτερικής πολιτικής τους, σε έναν όλο και πιο πολύπλοκο και αλληλεξαρτώμενο κόσμο. Οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες σπάνια βρίσκονται πλέον εντός των εθνικών συνόρων, η εξουσία ποτέ δεν ήταν τόσο διάχυτη με αποτέλεσμα να κινείται όχι μόνο από τη Δύση προς την Ανατολή, αλλά και από τις κυβερνήσεις σε μη κρατικούς φορείς.⁴⁹ Η τεχνολογική επανάσταση επιταχύνει αυτή τη διάδοση της εξουσίας, επιτρέποντας στους πολίτες να μετακινούνται εντός και εκτός των χωρών με την ικανότητα να λαμβάνουν και να μεταδίδουν πληροφορίες με τέτοιο τρόπο που ποτέ πριν δεν ήταν δυνατό.⁵⁰

Οι συνθήκες αυτές δημιουργούν ένα πρόσφορο έδαφος δημιουργίας κοινοτήτων και δικτύων που υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα και στο μέλλον πολλές από αυτές τις οργανώσεις θα έχουν τη δυνατότητα να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο, καθώς θα έχουν δική τους ήπια ισχύ και θα έχουν προσελκύσει το δικό τους κοινό εκτός εθνικών συνόρων. Κατ' επέκταση οι καταστάσεις αυτές θα επιφέρουν μεγάλες ευκαιρίες σε κάποιες χώρες, όπως το να γίνουν θελκτικότερες και να κερδίσουν την ήπια ισχύ στην πληροφοριακή εποχή, διότι θα είναι εκείνες με τα πολλαπλά κανάλια επικοινωνίας που θα βοηθούν στη μορφοποίηση ζητημάτων, των οποίων η κυρίαρχη κουλτούρα και οι ιδέες είναι πιο κοντά στα υπερισχύοντα πρότυπα και η αξιοπιστία θα ενισχύεται από τις εσωτερικές και τις διεθνείς αξίες και τις πολιτικές πρακτικές.⁵¹

⁴⁸ Joseph S. Nye, *Ήπια Ισχύς: Το Μέσο Επιτυχίας Στην Παγκόσμια Πολιτική.*, ed. Ντάλης Σ.

Μπαρτζινόπουλος Ε. (Αθήνα: Παπαζήση, 2005),σελ.76-77

⁴⁹ McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2016.

⁵⁰ Gallarotti, "Soft Power: What It Is, Why It's Important, and the Conditions for Its Effective Use."

⁵¹ Nye, *Ήπια Ισχύς: Το Μέσο Επιτυχίας Στην Παγκόσμια Πολιτική*, σελ.77-78

Αυτή η νέα τάξη πραγμάτων βοηθά τα κράτη να συνειδητοποιούν ότι η υπερβολική εξάρτηση από τη στρατιωτική και την οικονομική ισχύ δεν μπορεί πλέον να επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα, όμως αυτό το οποίο είναι σημαντικό είναι η ικανότητα της συνεργασίας, τα δίκτυα που θα δημιουργηθούν θα προσελκύουν και θα πείθουν δεν θα επιβάλλουν την εξουσία διότι «η εξουσία με άλλους μπορεί να είναι αποτελεσματικότερη από την εξουσία έναντι των άλλων».⁵²

Πέρα από τις ευκαιρίες που δημιουργούνται, υπάρχει και η άλλη πλευρά των δυσκολιών που προκύπτουν, καθώς με τη ραγδαία μείωση του κόστους επεξεργασίας και μετάδοσης της πληροφορίας δημιουργείται μια πλειάδα πληροφοριών προκαλώντας μια παράδοξη παρενέργια, που οδήγησε στην κόπωση και στην μείωση του ενδιαφέροντος. Όταν ο όγκος των πληροφοριών είναι μεγάλος δυσκολεύει τους πολίτες να επικεντρώσουν κάπου την προσοχή τους και να διακρίνουν την σημαντική πληροφορία από την μη σημαντική.⁵³

Επιπλέον, πέρα από την προσοχή που επιδιώκουν οι κυβερνήσεις, δεν ανταγωνίζονται μόνο για την αξιοπιστία με άλλες κυβερνήσεις, αλλά και μεταξύ των μέσων ενημέρωσης, των εταιριών, των μη κυβερνητικών οργανώσεων και των δικτύων επιστημονικών κοινοτήτων. Κάτω από αυτές τις συνθήκες των εναλλακτικών πηγών ειδήσεων της νέας εποχής της πληροφορίας, η ήπια ισχύς αποδεικνύεται ίσως αποτελεσματικότερη από τη σκληρή ισχύ. Εξάλλου θεωρητικά, η ήπια ισχύς βασίζεται στην υπόθεση ενός όλο και πιο πολύπλοκου αλληλεξαρτώμενου κόσμου.⁵⁴

⁵² McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2016.

⁵³ Nye, *Ήπια Ισχύς: Το Μέσο Επιτυχίας Στην Παγκόσμια Πολιτική*, σελ.204-207

⁵⁴ Kearn, "The Hard Truths about Soft Power.", p.66

1.6 Η χρήση της ήπιας ισχύος από τα μικρά κράτη

Τα μικρά κράτη ανέκαθεν διέθεταν μια αυξημένη ανησυχία για τα παγκόσμια γεγονότα εξαιτίας του μεγέθους και της θέσης τους στο διεθνές σύστημα, καθώς ο κόσμος έχει γίνει πιο αλληλένδετος οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα μικρά κράτη σαφέστατα έχουν εξελιχθεί παρουσιάζοντας όμως, παράλληλα και νέες ευκαιρίες. Από πολλές απόψεις ο σημερινός κόσμος είναι ένας φιλόξενος κόσμος για τα μικρά κράτη όσο ποτέ άλλοτε, όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα οι αλλαγές που έχουν επιφέρει η τεχνολογική επανάσταση και η παγκοσμιοποίηση έχουν δημιουργήσει έναν νέο αριθμό δρώντων που εμπλέκονται στις διεθνείς σχέσεις με αποτέλεσμα να προσφέρουν μια νέα δυναμική σε αυτά.⁵⁵

Μια προσεκτική ματιά στη διπλωματική τους δραστηριότητα αποκαλύπτει, ότι σήμερα ο αντίκτυπος τους στη διεθνή πολιτική μπορεί στην πραγματικότητα να ξεπεράσει την θεωρητική τους δυναμική. Σε ολόκληρο τον κόσμο, τα μικρά κράτη αποτελούν σημαντικό τμήμα του πολιτικού και οικονομικού ψηφιδωτού και κερδίζουν ολοένα και περισσότερη προβολή εντός των παγκόσμιων θεσμών. Επίσης εκτελούν ουσιαστικές, και μερικές φορές εξαιρετικά σημαντικές λειτουργίες που αφορούν τις παγκόσμιες υποθέσεις, όπως την κατοχή βασικών θέσεων σε διεθνείς οργανισμούς για να διαδραματίσουν μεσολαβητικούς ρόλους σε πολύπλοκες διαμάχες. Τα μικρά κράτη συμβάλλουν έτσι στην αναπαραγωγή διεθνών κανόνων.⁵⁶ Έχοντας αυξηθεί η σημασία και ο αντίκτυπος των μικρών κρατών στο διεθνές περιβάλλον δόθηκε μεγαλύτερη προσοχή και στην επιστημονική βιβλιογραφία που μέχρι πρότινος περιοριζόταν στις μεγάλες δυνάμεις. Στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει ένας συναινετικός ορισμός που να καθορίζει ποια είναι τα «μικρά κράτη» αλλά έχει μελετηθεί βάση διαφορετικών παραγόντων.⁵⁷

Ωστόσο ο κοινός παρανόμαστος μεταξύ των μελετητών αποτελεί ο προσδιορισμός με βάση τα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά της εκάστοτε χώρας, όπως για παράδειγμα ο Vital, ο οποίος θεωρούσε ότι μικρό κράτος είναι αυτό που έχει δέκα έως δεκαπέντε εκατομμύρια πληθυσμό, σε περίπτωση που πρόκειται για ένα ανεπτυγμένο κράτος, εφόσον όμως γίνεται λόγος για μια μη ανεπτυγμένη χώρα τότε

⁵⁵ Matthew Crandall and Varov Ingrid, "Developing Status as a Small State: Estonia's Foreign Aid Strategy," *East European Politics* 32, no. 4 (2016): 405–25.

⁵⁶ Babak and Mohammadzadeh, "Status and Foreign Policy Change in Small States: Qatar's Emergence in Perspective."

⁵⁷ Alan Chong, "Small State Soft Power Strategies: Virtual Enlargement in the Cases of the Vatican City State and Singapore," *Cambridge Review of International Affairs* 23, no. 3 (2010): 383–405.

αφορά των πληθυσμό των είκοσι με τριάντα εκατομμύρια κατοίκων. Άλλοι μελετητές πρόσθεσαν μια σειρά παραγόντων όπως, ο τομέας της γεωγραφίας, του πληθυσμού, του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) και της ισχύος.⁵⁸

Στην ίδια λογική κινήθηκε και ο Thorhallsson⁵⁹ αναφέροντας έξι μεταβλητές που απαιτούνται για τον προσδιορισμό και τη κατανόηση του μεγέθους των μικρών κρατών: (1) σταθερό μέγεθος (πληθυσμός και έδαφος). (2) μέγεθος κυριαρχίας (3) πολιτικό μέγεθος (4) οικονομικό μέγεθος. (5) μέγεθος των αντιλήψεων. και (6) μέγεθος των προτιμήσεων. Με βάση το έργο του Thorhallson, ένας πιο εξορθολογισμένος ορισμός επινοείται από τους Steinmetz και Wivel, οι οποίοι δήλωσαν ότι ένα μικρό κράτος είναι «το αδύναμο μέρος μιας ασύμμετρης σχέσης»⁶⁰ Σύμφωνα με τον Rothstein ένα μικρό κράτος είναι: ένα κράτος που αναγνωρίζει ότι δεν μπορεί να αποκτήσει ασφάλεια κυρίως με τη χρήση των δυνατοτήτων του, και ότι θα πρέπει να στηριχθεί θεμελιωδώς στη βοήθεια άλλων κρατών, θεσμών, διαδικασιών ή εξελίξεων για να το επιτύχουν, όσο δηλαδή πιο αδύναμο είναι ένα κράτος βάση στρατιωτικών και οικονομικών πόρων τόσο πρέπει να ειδικεύεται και να αναπτύσσει αυτές τις ποικίλες προσεγγίσεις στην εξουσία.⁶¹

Προτάσσοντας χαρακτηριστικά όπως: η αποφασιστικότητα, η τεχνογνωσία, οι αξίες και οι αρχές, η δημιουργικότητα, η ενότητα, η ήπια ισχύς και η ευελιξία τους τα μικρά κράτη μοιάζουν συχνά με τον Δαβίδ που απροσδόκητα κερδίζει τελικά την μάχη με τον Γολιάθ. Και ένα από τα πιο σημαντικά όπλα που διαθέτουν στην φαρέτρα τους είναι η φήμη, η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική για να πετύχουν τα αποτελέσματα που επιθυμούν, χαρακτηριστικά, ο Ισοκράτης στο έργο του «Πολιτεία και Ηγεσία» συμβουλεύει «...τίποτε να μην θεωρούμε πολυτιμότερο από την καλή μας φήμη μεταξύ των κρατών. Το καλό όνομα προσδίδει εξουσία.»⁶² Αυτή τη δύναμη προσπαθούν να εκμεταλευτούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο όλες οι χώρες μέσα από την χρήση της ήπιας ισχύος.

Η Ελβετία αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα μικρού κράτους που επιτυγχάνει στην εξωτερική του πολιτική μέσω της χρήσης ήπιας ισχύος. Βρίσκεται

⁵⁸ Crandall and Ingrid, "Developing Status as a Small State: Estonia's Foreign Aid Strategy."

⁵⁹ Christos Kassimeris, "The Foreign Policy of Small Powers," *International Politics* 46, no. 1 (2009): 84–101, <https://doi.org/10.1057/ip.2008.34>.

⁶⁰ Crandall and Ingrid, "Developing Status as a Small State: Estonia's Foreign Aid Strategy."

⁶¹ Chong, "Small State Soft Power Strategies: Virtual Enlargement in the Cases of the Vatican City State and Singapore."

⁶² Ρεβέκκα Γ. Παιδή, "Στρατηγικές Των Μικρών Κρατών Στην Ευρωπαϊκή Ένωση," *Foreign Affairs: Hellenik edition*, 2014, <https://foreignaffairs.gr/articles/69675/rebekka-g-paidi/stratigikes-ton-mikron-kraton-stin-eyropaiki-enosi>.

στην έβδομη θέση μέτρησης της ήπια ισχύος τα τελευταία δυο χρόνια, καταγράφοντας μερικές από τις υψηλότερες βαθμολογίες στις μετρήσεις για την ανθρώπινη ανάπτυξη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης, αλλά και της υψηλής ποιότητας ζωής που παρέχει στους πολίτες της. Μόνο ένας στους δέκα Ελβετούς (περίπου 700.000) ζουν εκτός της χώρας τους. Αυτοί οι άνθρωποι αναπτύσσουν διαφορετικές δραστηριότητες σε άλλες χώρες και πολλές φορές αποτελούν και ένα μέσο άσκησης δημόσιας διπλωματίας. Επίσης αποτελεί μια από τις πιο αξιόπιστες χώρες στον κόσμο σύμφωνα με τα στοιχεία δημοσκοπήσεων της ίδιας έρευνας, γεγονός που δεν φαντάζει διόλου δύσκολο να κατανοηθεί καθώς η Ελβετία είναι μια χώρα που διαθέτει μια εδραιωμένη δημοκρατία, με μια εκτεταμένη δομή διακυβέρνησης.⁶³

Ακόμη έχει δώσει ιδιαίτερη προσοχή στον τομέα της εκπαίδευσης προσφέροντας υποτροφίες σε ξένους φοιτητές που ενδιαφέρονται να συνεχίσουν τις μεταπτυχιακές σπουδές στην Ελβετία, αλλά και σε άλλα προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών. Αναφορικά με τις σχέσεις της με τις υπόλοιπες χώρες έχει επιλέξει μια μακροπρόθεσμη στρατηγική για την καλλιέργεια καλών σχέσεων και έχει κατορθώσει να ξεχωρίσει ως φάρος παγκόσμιας σταθερότητας και ασφάλειας, Η αδιαμφισβήτητη ουδετερότητα την καθιστά έναν από τους πιο αποτελεσματικούς διαιτητές και ειρηνικούς διαμεσολαβητές παγκοσμίως.

Επιπλέον έχει ακολουθήσει μια εξαιρετική πρακτική για την προώθηση της πόλης Γενεύης, ως παγκόσμιου κέντρου διεθνών οργανισμών και άλλων εκδηλώσεων διαφορετικών χαρακτήρων. Η πόλη αποτελεί έδρα πολλών διεθνών οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων κυρίως του Ερυθρού Σταυρού και του Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών. Στη χώρα εδρεύουν και οι Federation Internationale de Football (FIFA) και της Ένωσης Ευρωπαίων Ποδοσφαιριστών (UEFA). Επίσης φιλοξενεί τις ετήσιες συναντήσεις του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ στο Νταβός.

Η Ελβετία έχει αναπτύξει το δίκτυο των μέσων ενημέρωσης ως μορφή για την εκπροσώπηση της θετικής εικόνας στις τέσσερις πλευρές του πλανήτη. Υπάρχει δίκτυο μέσων ενημέρωσης Swissinfo, είναι ένα δημόσιο μέσο, όπου η σελίδα του διαδικτύου έχει διαφορετικές εκδόσεις των ειδήσεων στο δέκα παγκόσμιες γλώσσες. Ωστόσο, η Ελβετία λόγω των ιδιοτήτων της είναι από τις λίγες μικρές χώρες του κόσμου που έχουν τη δυνατότητα να συνδυάσουν την ήπια και την σκληρή ισχύ

⁶³ McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2017; McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2018.

(έξυπνη ισχύ). Αυτό έχει μεγάλη σημασία για τα επιτεύγματα στην εξωτερική πολιτική, αλλά η δυνατότητα αυτή δεν βρίσκεται πάντα στη διάθεση των μικρών χωρών. Σύμφωνα με τον Nye, «η Ελβετία χρησιμοποίησε για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα τον συνδυασμό της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας και της ορεινής γεωγραφίας ως αποτρεπτικό παράγοντα, καθιστώντας την ελκυστική για άλλους μέσω τραπεζικών, εμπορικών και πολιτιστικών δικτύων».⁶⁴

Ένα παράδειγμα μιας χώρας που διαφέρει σημαντικά από την Ελβετία είναι η Σλοβενία (μοιράζεται όμως κοινά χαρακτηριστικά με την Αλβανία, όπως η γεωγραφική τους θέση και το κομμουνιστικό τους παρελθόν). Η Σλοβενία έχει επιτύχει να δημιουργήσει μια καλή εικόνα στον κόσμο, παρά το γεγονός ότι αποτελεί μέρος της πρώην Γιουγκοσλαβίας, μιας χώρας που ανήκει γεωγραφικά στα δυτικά Βαλκάνια και ενός σλαβικού κράτους που δεν συνδέεται πάντα με μια καλή φήμη, έχει καταφέρει να αποσυνδεθεί από αυτό και να δημιουργήσει την εικόνα μιας χώρας της Κεντρικής Ευρώπης με μια εδραιωμένη δημοκρατία και πολλές γνωστές μάρκες. Η εύκολη μετάβαση μετά την ανεξαρτησία της την βοήθησε προς αυτή την κατεύθυνση, από εκεί και έπειτα σημείωσε μεγάλη πρόοδο, συμμετέχοντας σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις ανά τον κόσμο, προωθώντας το ανθρωπιστικό διεθνές δικαίωμα, τη δημοκρατία, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, τον αθλητισμό όλα αυτά συνέβαλλαν, ώστε οι υπόλοιποι να αντιληφθούν τη Σλοβενία ως μια σοβαρή, ειρηνική και ασφαλής χώρα με καλά μορφωμένους πολίτες.⁶⁵

Διαθέτει ειδικό τμήμα Δημόσιας Διπλωματίας στο Υπουργείο Εξωτερικών, και στη Βιέννη ίδρυσε "Το Κέντρο Σλοβένικου Πολιτισμού και Πληροφόρησης", παρέχοντας ιδιαίτερη προσοχή σε προγράμματα σπουδών σε φοιτητές του εξωτερικού με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξη σχέσεων με το εξωτερική κοινή γνώμη.⁶⁶ Η επιτυχημένη εξωτερική πολιτική της Σλοβενίας βοήθησε να παραχθούν και οικονομικά οφέλη για τη χώρα, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι είναι ένα πολύ μικρό κράτος. Οικονομικές εκθέσεις αναφέρουν αναλύσεις που δείχνουν ότι μεταξύ των 300 μεγαλύτερων εταιρειών στη Σλοβενία, το ένα τρίτο ανήκει σε ξένους ιδιοκτήτες, παράδειγματα εταιρειών, όπως, Revoz είναι μέρος της γαλλικής εταιρείας Renault, Σλοβενική Εταιρεία οικιακών συσκευών (BSH HISNI) είναι μέρος της παγκοσμίως

⁶⁴ Gjenis Haxhimehmeti, "The Soft Power of Small Countries: Kosovo Challenges and Potentials Based on the Experience of Switzerland and Slovenia" (Prishtina: Iliria International Review, 2015),340-344.

⁶⁵ Haxhimehmeti,340-344.

⁶⁶ "Slovenia: Safe, Successful, Globally Respected" (Ljubljana: The Foreign Policy of the Republic of Slovenia, 2015),p.37

γνωστής εταιρείας Bosch Siemens, Shell, IBM κλπ. Ακόμη και πολιτικά, η Σλοβενία έχει κερδίσει τη σωστή θέση στις διεθνείς σχέσεις που λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο της Ε.Ε., του Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ) και άλλων διεθνών μέσων στα οποία ανήκει.

Με την αναφορά των παραπάνω παραδειγμάτων, παρατηρείται πως παρά την διαφορετικότητα των δύο χωρών, έχουν κατορθώσει να επιτύχουν πολλά με την χρήση της ήπιας ισχύος. Επομένως, το σημαντικό για τα μικρά κράτη είναι η προσαρμοστικότητα που θα επιδείξουν και οι στρατηγικές που θα ακολουθήσουν, θα πρέπει να είναι καινοτόμα και δημιουργικά ώστε να κατορθώσουν να μεγιστοποιήσουν την επιρροή τους και να προωθήσουν τα συμφέροντα τους.⁶⁷

⁶⁷ Παιδή, “Στρατηγικές Των Μικρών Κρατών Στην Ευρωπαϊκή Ένωση.”

Παγκοσμιοποίηση

2.1 Ένας κόσμος που μεταβάλλεται

Ο όρος της παγκοσμιοποίησης εμφανίσθηκε για πρώτη φορά στις αρχές της δεκαετίας του 1960 στην Γαλλική και την Αγγλική γλώσσα, μετέπειτα στα μέσα της δεκαετίας του 1980 άρχισε να χρησιμοποιείται και διεθνώς σχετικά με την ένταση και την επιτάχυνση μια εξελεγκτικής ενιαιοποίησης του κόσμου, στις αρχές του 1990 πλέον παγιώθηκε στην επιστημονική, πολιτική και οικονομική ορολογία. Η μεγάλη επιρροή που ασκεί η παγκοσμιοποίηση στην αντίληψη και την οργάνωση του κόσμου άρχισε να γίνεται ιδιαίτερος αισθητή και να συνειδητοποιείται ευρύτερα κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 20^ο αιώνα, ωστόσο ως διακριτή εξέλιξη απασχόλησε την επιστήμη στα τέλη της δεκαετίας του 1980, αλλά και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990 υπήρξε ελάχιστη επιστημονική βιβλιογραφία, το γεγονός αυτό βέβαια άλλαξε τις επόμενες δεκαετίες με τον όρο της παγκοσμιοποίησης να απολαύνει ιδιαίτερης επιστημονικής προσοχής.⁶⁸

Η ομολογουμένως αξιοσημείωτη παραγωγή ακαδημαϊκού έργου⁶⁹ για την παγκοσμιοποίηση, αλλά και η εξάπλωση του όρου είναι ενδεικτική των εξελίξεων στις οποίες αφορά, κάθε γκουρού του επιχειρηματικού κόσμου αναφέρεται στον όρο, πλέον κανένας πολιτικός λόγος δεν είναι πλήρης αν δεν περιλαμβάνει κάποια αναφορά στην παγκοσμιοποίηση. Σύμφωνα με τον Γκίντενς⁷⁰ ήρθε από το πουθενά να κατακλύσει σχεδόν κάθε πτυχή της ζωής μας. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να αποδοθεί στο ότι το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης είναι πολυσύνθετο και αφορά σε όλα τα επίπεδα της ανθρώπινης ζωής, όπως το οικονομικό, το πολιτικό, το κοινωνικό, το επιστημονικό, το θρησκευτικό, το πολιτιστικό και το πνευματικό, επομένως είναι αδύνατο να μας αφήνει ανεπηρέαστους.⁷¹

⁶⁸ Ευστράτιος Β. Αλμπάνης, *Παγκοσμιοποίηση* (Αθήνα: LIBRO, 2003) σελ.24-25.

⁶⁹ Hay Colin, Michael Lister, and Marsh David, eds., *Το Κράτος: Θεωρία Και Προσεγγίσεις* (Αθήνα: Σαββάλα, 2011) σελ.280-289

⁷⁰ Άντονι Γκίντενς, *Ο Κόσμος Των Ραγδαίων Αλλαγών* (Αθήνα: Μεταίχμιο, 2001) σελ.22

⁷¹ Αριστείδης Π. Μπιτζένης, *Παγκοσμιοποίηση, Πολυεθνικές, Επενδύσεις Και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση Στο Νέο Παγκόσμιο Οικονομικό Σύστημα* (Αθήνα: Σταμούλη Α.Ε., 2009)σελ. 343

Όλες αυτές τις πτυχές της σύγχρονης ζωής που περικλείει η παγκοσμιοποίηση έχει οδηγήσει τους μελετητές της να την ορίζουν με διαφορετικό τρόπο δεδομένου ότι την προσεγγίζουν από διαφορετική σκοπιά. Επομένως, και ο ορισμός της δεν αποτελεί μια εύκολη υπόθεση. Ο Harvey⁷² υποστηρίζει ότι είναι μια διαδικασία «συμπίεσης του χρόνου και του χώρου», με αυτό τον ορισμό τονίζει πως η παγκοσμιοποίηση έχει κατορθώσει να εκμηδενίσει τους χρονικούς και χωρικούς φραγμούς και να σταματήσει τους περιορισμούς του χρόνου, του χώρου ή και του γεωγραφικού προσδιορισμού.

Ο κόσμος πλέον έχει γίνει τόσο μικρός, καθώς έχουν συρρικνωθεί οι παραπάνω φραγμοί και ως εκ τούτου οι αγορές, οι καταναλωτές και οι παραγωγοί έχουν βρεθεί σε εγγύτερη απόσταση μεταξύ τους. Και ο Giddens⁷³ με τον δικό του ορισμό φαίνεται να συμφωνεί με την παραπάνω θέση, καθώς θεωρεί πως η παγκοσμιοποίηση είναι «η τόνωση παγκόσμιων κοινωνικών σχέσεων οι οποίες συνδέουν απόμακρες περιοχές με τέτοιο τρόπο που τα τοπικά συμβάντα διαμορφώνονται από τα γεγονότα που συμβαίνουν χιλιόμετρα μακριά και αντίστροφα». Με αυτό τον ορισμό θέλει να τονίσει πως στη νεότερη εποχή το επίπεδο της διάστασης χρόνου και χώρου είναι πολύ υψηλότερο από οποιαδήποτε άλλη περίοδο, πλέον οι σχέσεις και η αλληλεπίδραση τοπικών και απομακρυσμένων περιοχών αναπτύσσεται με ασύλληπτες ταχύτητες ως ένα ενιαίο πλέγμα συνολικών δομών και λειτουργιών που αναπτύσσονται στην επιφάνεια της γης. Έτσι διαμορφώνεται μια πρωτόγνωρη δυνατότητα άμεσης προβολής της εικόνας, των γεγονότων όπως λαμβάνουν χώρα σε όλα τα σημεία του κόσμου και των δρώντων, τα οποία αναμεταδίδονται παντού, με αποτέλεσμα οι κρατικές δομές πολλές φορές να μην είναι σε θέση να ελέγξουν και να καθοδηγήσουν το γεγονός ως εικόνα και τις πολιτικές ως επιρροή.

Ο Gilpin⁷⁴ αναφέρεται στην παγκοσμιοποίηση από μια οικονομική σκοπιά ορίζοντας την ως «την ολοκλήρωση της παγκόσμιας οικονομίας». Η οικονομική παγκοσμιοποίηση είναι η διαδικασία μέσω της οποίας οι εθνικές οικονομίες έχουν, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, απορροφηθεί σε μία ενιαία παγκόσμια οικονομία.

⁷² John Baylis and Steve Smith,σελ.67. *Η Παγκοσμιοποίηση Της Διεθνούς Πολιτικής* (Αθήνα: Επίκεντρο, 2007); Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης and Μερσιλεία Μ. Αναστασιάδου, “Πολιτιστική Διπλωματία Και Ήπια Ισχύς,” in *Εικόνες Κρατών* (Αθήνα: Καστανιώτης, 2014) σελ. 111.

⁷³ Baylis and Smith, σελ.67. *Η Παγκοσμιοποίηση Της Διεθνούς Πολιτικής*; Γιαλλουρίδης and Αναστασιάδου, “Πολιτιστική Διπλωματία Και Ήπια Ισχύς.” σελ. 112

⁷⁴ Baylis and Smith, σελ.67. *Η Παγκοσμιοποίηση Της Διεθνούς Πολιτικής*; Γιαλλουρίδης and Αναστασιάδου, “Πολιτιστική Διπλωματία Και Ήπια Ισχύς.” σελ. 112

Ο Bhagwati⁷⁵ ομοίως υποστηρίζει πως η παγκοσμιοποίηση είναι «η ενοποίηση των εθνικών οικονομιών στη διεθνή οικονομία μέσω του εμπορίου, των άμεσων ξένων επενδύσεων, των βραχυπρόθεσμων ροών κεφαλαίου, των διεθνών ροών εργατών και της ανθρωπότητας γενικότερα και των τεχνολογικών ροών».

Ο Held⁷⁶ πιστεύει πως η παγκοσμιοποίηση έχει διαστρεβλώσει τις δομές του βεσφαλιανού κράτους ορίζοντας την ως «μια διαδικασία ή σειρά διαδικασιών που ενσωματώνουν το μετασχηματισμό της χωρικής οργάνωσης και των κοινωνικών σχέσεων και συναλλαγών» αυτή η οπτική δημιουργεί τον προβληματισμό περί της διατήρησης χαραγμένων εθνικών συνόρων. Ο Scholte⁷⁷ επισημαίνει πως κατοικούμε σε ένα κόσμο όπου χαρακτηρίζεται από τη μη ύπαρξη συνόρων δίνοντας τον εξής ορισμό «η απεδαφικοποίηση- ή... η ανάπτυξη υπέρ-εδαφικών σχέσεων μεταξύ ανθρώπων».

Παρόλα αυτά η παγκοσμιοποίηση ως φαινόμενο δεν είναι κάτι νέο ούτε γεννήθηκε μετά τον ψυχρό πόλεμο, έχει τις απαρχές της στους κλασικούς χρόνους, στην Ελλάδα των πόλεων κρατών, στον κόσμο του μεγάλου Αλεξάνδρου, της Ρώμης και του Βυζαντίου, του οθωμανικού κράτους μέχρι την αποικιοκρατία έως και το σύγχρονο μοντέρνο κράτος, όπου οι άνθρωποι, οι αξίες, τα αγαθά ως πολιτικό και οικονομικό φαινόμενο, ως πολιτισμός αλλά και ως κουλτούρα της καθημερινότητας επεκτείνονταν, διασυνδεόνταν και αναπτύσσονταν στον τότε γνωστό κόσμο.⁷⁸

Η θέση αυτή αποτελεί ένα από τα σημεία διαφωνίας μερικών μελετητών. Από την μια εκείνοι που θεωρούν την παγκοσμιοποίηση ένα νέο φαινόμενο και από την άλλη εκείνοι που ισχυρίζονται πως είναι ένα φαινόμενο το οποίο συνοδεύει όλη την ιστορία της ανθρωπότητας⁷⁹, και για αυτό την χωρίζουν σε τρία κύματα. Το πρώτο κύμα αφορά την περίοδο του 1450 έως 1850 όπου διαμορφώθηκε ουσιαστικά από την ευρωπαϊκή επέκταση και κατάκτηση. Το δεύτερο κύμα από το 1850 έως 1945 επέφερε μεγάλη επέκταση και περιχαράκωση των ευρωπαϊκών αυτοκρατοριών.

⁷⁵ Andrew Heywood, *Διεθνείς Σχέσεις Και Πολιτική Στην Παγκόσμια Εποχή*. (Αθήνα: Κριτική, 2013) σελ.207

⁷⁶ Heywood.207

⁷⁷ Heywood.207

⁷⁸ Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης and Μερσιλεία Μ. Αναστασιάδου, "Πολιτιστική Διπλωματία Και 'Ηπια Ισχύς," in *Εικόνες Κρατών* (Αθήνα: Καστανιώτης, 2014) σελ.110-114

⁷⁹ Μπιτζένης, *Παγκοσμιοποίηση, Πολυεθνικές, Επενδύσεις Και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση Στο Νέο Παγκόσμιο Οικονομικό Σύστημα*, σελ. 316,343-348.

Και το τρίτο κύμα από το 1960 και μετά σημαδεύει μια νέα εποχή στις ανθρώπινες υποθέσεις. Με τον ίδιο τρόπο που η βιομηχανική επανάσταση και η επέκταση της δύσης καθόρισαν μια νέα εποχή στην παγκόσμια ιστορία, έτσι και σήμερα το μικροσίπ και ο δορυφόρος αποτελούν σύμβολα μια νέας παγκόσμιας τάξης πραγμάτων.⁸⁰ Η συζήτηση για το πότε ξεκίνησε ή αν προϋπήρχε τελικά, ποιες είναι οι επιπτώσεις της είναι μια συζήτηση ατέρμονη υπάρχει όμως μια διάκριση τριών θέσεων της παγκοσμιοποίησης που αξίζει να αναφερθεί. Η διάκριση έχει ως εξής: οι υπέρμαχοι, οι σκεπτικιστές και οι μετριοπαθείς αναλυτές.⁸¹

Στην πρώτη κατηγορία είναι οι υπέρμαχοι όπου η κεντρική τους θέση εκφράζεται στην έννοια «ενός κόσμου χωρίς σύνορα», με την οποία υπονοείται ότι τα πλέον εθνικά σύνορα επομένως και τα κράτη έχουν καταστεί λιγότερο σημαντικά σε μια παγκόσμια τάξη που ολοένα και κυριαρχείται από διεθνικές δυνάμεις.

Οι σκεπτικιστές από την άλλη, που ανήκουν στην δεύτερη κατηγορία, απορρίπτουν την ιδέα μιας ενοποιημένης παγκόσμιας θεωρίας θεωρώντας πως η παγκοσμιοποίηση ανήκει στην σφαίρα της φαντασίας, τονίζουν ότι το μεγαλύτερο μέρος της οικονομικής δραστηριότητας θα συνεχιστεί εντός των εθνικών συνόρων και όχι μεταξύ των κρατών χωρίς να υπάρχει κάτι νέο στα υψηλά επίπεδα του διεθνούς εμπορίου και των διασυνοριακών ροών κεφαλαίου.

Και τέλος οι μετριοπαθείς που υποστηρίζουν ότι η παγκοσμιοποίηση έχει επιδράσει στην ζωή μας αλλά με διαφορετικό τρόπο και ένταση σε διάφορα ζητήματα και σε διαφορετικές περιοχές. Αποδέχονται μεν βαθιές αλλαγές στις δομές και τις διαδικασίες της παγκόσμιας πολιτικής χωρίς δε αυτό να σημαίνει ότι τα εδραιωμένα παραδοσιακά χαρακτηριστικά έχουν εξαλειφθεί, εν ολίγοις πολλά έχουν αλλάξει χωρίς όμως να έχουν αλλάξει τα πάντα και αυτή η άποψη αποτελεί και την πιο ευρέως αποδεκτή θέση για την παγκοσμιοποίηση.

Αυτή ακριβώς είναι και η ιδιαιτερότητα της σημερινής εποχής που την κάνει να διαφέρει από κάθε άλλη, η πυκνότητα, ή η κλίμακα και τα πεδία των αλλαγών που εκδηλώθηκαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20^ο αιώνα. Ο κόσμος στον οποίο απευθύνεται ένας κρατικός ή μη κρατικός θεσμός, μια ομάδα δρώντων ενοποιείται και παίρνει διαστάσεις ενός μικρότερου ή μεγαλύτερου χωριού οπότε τα σύνορα πλέον δεν έχουν τη σημασία που είχαν κάποτε.

⁸⁰ Baylis and Smith, σελ.72

⁸¹ Heywood, *Διεθνείς Σχέσεις Και Πολιτική Στην Παγκόσμια Εποχή*, σελ.207.

Έχουμε λοιπόν μια κοινωνία κρατών η οποία χαρακτηρίζεται ως διεθνής κοινωνία, και υφίσταται εφόσον μια ομάδα κρατών διαμορφώνουν κοινούς στόχους και συμφέροντα πάνω σε κοινές αξίες, αντιλαμβανόμενοι τους εαυτούς τους να συνδέονται με ένα κοινό σύνολο κανόνων στις σχέσεις μεταξύ τους και να συμμετέχουν στη λειτουργία κοινών θεσμών και του τρόπου δημιουργίας ενός συλλογικού βίου ως πολιτιστικού γεγονότος.⁸²

Έτσι λοιπόν, μπορεί να υπάρξει ένα διεθνές σύστημα που σχηματίζεται σταδιακά σε μια διεθνής κοινωνία η οποία επιχειρεί να αναπτύξει κοινές αντιλήψεις σε διάφορα επίπεδα όχι μόνο στο οικονομικό, αλλά και στο πολιτιστικό και στην κοινή κουλτούρα, κυρίως όμως στον κοινό τρόπο ζωής με την έννοια του πολιτισμού. Επομένως, όχι απλά δεν είναι ένα νέο φαινόμενο αλλά μια εξελεγκτική διαδικασία που δεν είναι δυνατό να διακοπεί, χάρις σε αυτό θα πρέπει να γίνει προσπάθεια οι χώρες να λειτουργήσουν με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτύχουν θετικά αποτελέσματα εντός αυτής της κατάστασης.

⁸² Γιαλλουρίδης and Αναστασιάδου, “Πολιτιστική Διπλωματία Και Ήπια Ισχύς”, σελ.113

2.2 Παγκοσμιοποίηση και η εξωτερική πολιτική των κρατών

Η παγκοσμιοποίηση και ο μεταβαλλόμενος ρόλος του κράτους αποτελεί ένα από τα κεντρικά ερωτήματα στην προβληματική για την παγκοσμιοποίηση. Με βασικό ζήτημα αν έχει επιδράσει ή όχι και σε ποιο βαθμό στις κρατικές λειτουργίες.⁸³ Οι προσεγγίσεις ποικίλουν, με συγγραφείς όπως οι Gray, Greider και Ohmae να υποστηρίζουν ότι η νέα παγκόσμια τάξη έχει επιφέρει προφανείς αλλαγές στο ρόλο του έθνους-κράτους, στον αντίποδα της θέσης αυτής βρίσκονται οι Hirst, Zysman και Rugman όπου ο κόσμος δεν είναι και τόσο διαφορετικός από τον κόσμο του προηγούμενου αιώνα και επομένως απόψεις περί παρακμής του έθνους κράτους είναι στην καλύτερη περίπτωση βεβιασμένες και στην χειρότερη χωρίς έγκυρη βάση. Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης δεν έθεσε στο περιθώριο το κράτος εφόσον οι κυβερνήσεις εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομία.⁸⁴

Από την άλλη συγγραφείς όπως ο Held στρέφουν την προσοχή τους στην πληθώρα των μεταβολών όχι μόνο σε οικονομικό επίπεδο αλλά και σε πολιτικό, και πολιτισμικό. Ο Robertson, λόγω χάρη υποστηρίζει ότι είναι εμφανής η ανάπτυξη μιας παγκόσμιας συνείδησης της αίσθησης ότι όλοι αποτελούμε μέρος μιας ευρύτερης κοινότητας. Κατανοούμε ότι αποτελεί ένα εξαιρετικά σύνθετο σύνολο διαδικασιών με αποτέλεσμα να είναι δύσκολο να την χαρακτηρίσουμε ως μια αποκρυσταλλωμένη κατάσταση, ο κόσμος παγκοσμιοποιείται δεν έχει παγκοσμιοποιηθεί, επομένως αναπόφευκτα έχει μεταβάλει τον ρόλο του κράτους.

Υπέρμαχος της παραπάνω άποψης είναι και ο Αλμπάνης,⁸⁵ το κράτος εξακολουθεί να παραμένει το κύριο υποκείμενο στις διεθνείς σχέσεις οι αλλαγές που συντελούνται στην εποχή μας είναι ραγδαίες και αυτό αποτελεί ένα σημείο στο οποίο θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή. Η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής αποτελεί παραδοσιακά ένα από τα κεντρικά χαρακτηριστικά της διεθνούς πολιτικής και αποτυπώνει τη σημασία της ικανότητας των εθνικών κυβερνήσεων να διαχειρίζονται τις σχέσεις τους με άλλα κράτη και διεθνείς οργανισμούς.⁸⁶

⁸³ Κατσούλης Ηλίας, Ανανιάδη Μπλανκα, and Ιωαννίδης Σταύρος, eds., *Παγκοσμιοποίηση: Οικονομικές-Πολιτικές-Πολιτισμικές Όψεις* (Αθήνα, 2003) σελ. 145-147

⁸⁴ Hay Colin, Lister Michael, and Marsh David, eds., *Το Κράτος: Θεωρίες Και Προσεγγίσεις* (Αθήνα: Σαββάλα, 2011)σελ. 280-289

⁸⁵ Αλμπάνης, *Παγκοσμιοποίηση*,σελ.398-400

⁸⁶ Heywood, *Διεθνείς Σχέσεις Και Πολιτική Στην Παγκόσμια Εποχή*, σελ. 207

Σήμερα βέβαια, σύμφωνα με τον Spiro⁸⁷ μπορεί να είμαστε μάρτυρες μιας αρχιτεκτονικής αλλαγής στο διεθνές σύστημα, που θα ήταν δύσκολο να φανταστεί κανείς δεδομένου ότι μόλις μερικά χρόνια πριν ο κόσμος χωρίστηκε σε δύο στρατόπεδα, κοιτάζοντας ο ένας τον άλλον με απειλητικά οπλοστάσια. Τα κράτη-έθνη και τα υπουργεία εξωτερικών τους κυριαρχούσαν στη συμπεριφορά της διπλωματίας η οποία επικεντρώνονταν στα «υψηλής» πολιτικής ζητήματα που αφορούσαν στα αιώνια προβλήματα του διακρατικού ανταγωνισμού, της κυριαρχίας και της ασφάλειας. Ήταν ένας κόσμος στον οποίο ο Metternich⁸⁸ θα ήταν άνετος, ένας κόσμος των κινήσεων της σκακιέρας και η ισορροπία της εξουσίας. Σήμερα όμως, το κρατικό σύστημα έχει γίνει πιο ασταθές και το παιχνίδι γίνεται ολοένα και πιο περίπλοκο, καθώς η παρτίδα του σκακιού δεν αφορά μόνο δύο δρώντες. Πλέον οι παραδοσιακές απειλές για την εθνική ασφάλεια έχουν υποχωρήσει, η διεθνής χάραξη πολιτικής έχει στραφεί σε σχετικά νέα θέματα όπως το περιβάλλον, τα ανθρώπινα δικαιώματα, το εμπόριο, η υγεία και η ανάπτυξη, καθώς και η νέα απειλή ασφάλειας μέσω της τρομοκρατίας.

Η μετατόπιση αυτή έχει φέρει μια σειρά από νέους παράγοντες οι περισσότεροι εκ των οποίων - μη κυβερνητικών - στη σφαίρα της διεθνούς λήψης αποφάσεων. Τα υπουργεία εξωτερικών ή ακόμα και τα κράτη δεν απολαμβάνουν πλέον το μονοπώλιο στην πορεία των διεθνών υποθέσεων. Και η κρατική εξουσία δεν αναπτύσσεται μόνο προς τα πάνω αλλά σε πολλαπλές κατευθύνσεις.⁸⁹

Εξετάζοντας όμως τον ρόλο και τη δράση του, τους σκοπούς της εξωτερικής πολιτικής και τα μέσα άσκησης της, θα πρέπει να έχουμε υπόψη τις ραγδαίες μεταβολές που συντελούνται σήμερα στον κόσμο και αφορούν άμεσα στον χαρακτήρα, στον ρόλο και στις δυνατότητες του κράτους και στη διαμόρφωση νέων όρων στην παγκόσμια πολιτική. Στη μεταβατική αυτή εποχή, πολλά παραμένουν ακόμη αδιευκρίνιστα, ασαφή ή προσωρινά, παράλληλα δε με τις σημαντικές μεταβολές που επιφέρει η συνολική αυτή εξέλιξη, εξακολουθούν να είναι ενεργές, πολύ περισσότερο από όσο το δικαιολογούν οι σημερινές συνθήκες, αντιλήψεις και πρακτικές που αντιστοιχούν στο παραδοσιακό διεθνές πλαίσιο.

⁸⁷ Peter J. Spiro, "Globalization and the (Foreign Affairs) Constitution," *Ohio State Law Journal* 63, no. 2 (2002): 650-729.

⁸⁸ Ο Κλέμενς Βέντσελ Λόταρ φον Μέττερνιχ, (1773-1859) ήταν πρίγκιπας και ένας από τους διασημότερους διπλωμάτες και Πρωθυπουργός της Αυστριακής Αυτοκρατορίας και της Ευρώπης γενικότερα.

⁸⁹ Αλμπάνης, *Παγκοσμιοποίηση*, σελ. 398-400

Η αναφορά στην εξωτερική πολιτική και στα μέσα άσκησης που ακολουθεί, πραγματοποιείται, έτσι, στο μεταίχμιο δύο εποχών και πρέπει να αντιμετωπιστεί ανάλογα. Ο ρόλος του κράτους στις διεθνείς σχέσεις και στη διαμόρφωση του διεθνούς περιβάλλοντος υπήρξε ανέκαθεν καθοριστικός. Το κράτος υπήρξε μέχρι σήμερα το κύριο υποκείμενο διεθνών σχέσεων, ο σχεδόν αποκλειστικός διαμορφωτής του διεθνούς περιβάλλοντος και του διεθνούς θεσμικού πλαισίου και η διαδικασία επίτευξης των σκοπών και των στόχων του, σε σχέση με τα άλλα κράτη, δηλαδή η εξωτερική πολιτική, αποτέλεσε την κύρια ύλη των διεθνών σχέσεων. Παρά λοιπόν τις σημαντικές μεταβολές που εδώ και αρκετά χρόνια συντελούνται στον κόσμο, την αποδυνάμωση του κράτους και του ρόλου των υποκειμένων και τη σημαντική διαφοροποίηση της θεματολογίας των διεθνών σχέσεων, ο ρόλος του κράτους εξακολουθεί να είναι πρωταρχικός και η εξωτερική πολιτική των κρατών να προσδιορίζει σημαντικά το διεθνές γίνεσθαι.

Παραδοσιακά, ως σκοποί του κράτους αναφέρονται η επιβίωση της κρατικής οντότητας, η εξασφάλιση ουσιαστικής κυριαρχίας και αυτονομίας, η ευημερία των πολιτών, η διασφάλιση του κύρους της χώρας και η προώθηση του πολιτισμού και της ιδεολογίας της. Η επίτευξη των σκοπών αυτών και των στόχων της εξωτερικής πολιτικής επηρεάζονται από εσωτερικούς παράγοντες, δηλαδή τη γενική κατάσταση και τις πραγματικές δυνατότητες της χώρας, και τους εξωτερικούς παράγοντες δηλαδή τις δυνατότητες του κράτους σε σχέση με άλλα κράτη και τους όρους που διαμορφώνουν το ισχύον διεθνές κανονιστικό πλαίσιο. Η ισχύς αφενός, δηλαδή η δυνατότητα προσδιορισμού της συμπεριφοράς των άλλων και η στάθμιση των αρνητικών συνεπειών μιας ενέργειας, αφετέρου επηρεάζουν καθοριστικά την υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής. Η ισχύς προσδιορίζεται υποκειμενικά και αντικειμενικά είναι προϊόν αντίληψης, βούλησης και πραγματικών δυνατοτήτων. Υποκειμενική και αντικειμενική είναι και η στάθμιση των αρνητικών συνεπειών μιας ενέργειας και η στάθμιση του οφέλους ή της ζημιάς που θα προκύψει από την ενέργεια αυτή.

Οι ενέργειες για την υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής είναι, είτε πράξεις επικοινωνίας είτε πράξεις ενέργειας που προκαλούν προβολή στον εξωτερικό κόσμο. Οι πρώτες έχουν σημειολογικό χαρακτήρα και περιέχουν είτε το στοιχείο της διαφωνίας ή της σύγκρουσης συμφερόντων και στοχεύουν στον επηρεασμό του αποδέκτη και στον προσδιορισμό της συμπεριφοράς του. Οι δεύτερες, χωρίς να στερούνται επικοινωνιακού περιεχομένου, είναι ενέργειες που μεταβάλλουν υλικές

συνθήκες ή δυνατότητες. Η σύγκρουση και η συνεργασία αποτελούν τους δύο πόλους στις σχέσεις των κρατών και χαρακτηρίζουν την εξωτερική πολιτική, ως μέσα για την υλοποίηση της οποίας θεωρούνται η διπλωματία, η προπαγάνδα, η πίεση, η παρέμβαση και η βία.⁹⁰

⁹⁰ Αλμπάνης, σελ.398-400.

Κεφάλαιο Τρίτο

Διπλωματία μέσω άσκησης ήπιας ισχύος

3.1 Διαχρονική διάσταση της διπλωματίας

Η διπλωματία αποτελούσε τον κλασικό τρόπο επαφής και επικοινωνίας μεταξύ πόλεων και κρατών από την εποχή των Περσικών Πολέμων, της κλασικής Ελλάδας μέχρι και τους ρωμαϊκούς χρόνους, το Βυζάντιο, την οθωμανική περίοδο και τη σύγχρονη εποχή του μοντέρνου Βεστφαλιανού κράτους. Χρησιμοποιούνταν από την εκάστοτε εκτελεστική εξουσία για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων στόχων και γινόταν αντιληπτή ως μια μέθοδος διαχείρισης υποθέσεων εξωτερικής πολιτικής και ως ένας τρόπος για να ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ των πόλεων κρατών-των κρατικών δρώντων εκείνης της εποχής. Επιπρόσθετα αποτελούσε και ένα μέσο για την σύναψη σχέσεων ειρήνης ή ακόμη και για την κήρυξη πολέμου.⁹¹

Το πρώτο διπλωματικό σύστημα το οποίο διατίθεται από ιστορικές πηγές και περιγράφεται με επάρκεια και αξιοπιστία είναι αυτό της αρχαίας Ελλάδας, όπου με την βοήθεια του Θουκυδίδη διαμορφώνεται μια σαφή εικόνα για την διπλωματική πρακτική εκείνης της περιόδου. Η αποστολή των Ελλήνων πρεσβευτών ήταν να παρουσιάσουν τις θέσεις του εντολέα τους στις συνελεύσεις των πολιτών ή στον ηγεμόνα, εξαιτίας αυτού λοιπόν επιλέγονταν με βάση της ρητορικής δεινότητας και όχι της διαπραγματευτικής τους ικανότητας.⁹² Η διπλωματία ανθεί και κατά τα Ρωμαϊκά χρόνια, με εκείνη και την εξωτερική πολιτική της να ασκείται από τους διοικητές των ρωμαϊκών επαρχιών, όπου ήταν άτομα που διέθεταν ωριμότητα και διοικητική εμπειρία, συχνά δεχόντουσαν πρέσβεις ξένων χωρών και είτε αναλάμβαναν οι ίδιοι το ζήτημα είτε παρέπεμπαν την υπόθεση και τους διπλωματικούς απεσταλμένους στον αυτοκράτορα.

Επίσης και η βυζαντινή αυτοκρατορία μη έχοντας το πλεονέκτημα της απόλυτης στρατιωτικής ισχύος όπως ο προκάτοχος της, Ρώμη, με πλήθος γειτονικών κρατών και φυλών να επιβουλεύονται την εδαφική της ακεραιότητα και για να τους αντιμετωπίσουν χρησιμοποιούσαν την τέχνη της διπλωματίας με μεγάλη

⁹¹ Πάρις Βαρβαρούσης, *Η Διπλωματία Στο Νέο Ψηφιακό Περιβάλλον* (Αθήνα: Παπαζήση, 2006) σελ.67-72

⁹² Θεοδόσης Καρβουναράκης, *Η Τέχνη Της Διπλωματίας Και Οι Τεχνικοί Της : Μια Ιστορική Επισκόπηση* (Θεσσαλονίκη: Θυράθεν, 2003), σελ.14-23

αποτελεσματικότητα. Οι διπλωματικές πρακτικές του Βυζαντίου επηρέασαν ακόμη και την εξέλιξη της ευρωπαϊκής διπλωματίας καθώς εισήχθησαν μέσω των Ενετών στο διπλωματικό σύστημα των Ιταλικών πόλεων και μετέπειτα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Όπως γίνεται αντιληπτό η διπλωματία αποτελούσε σπουδαίο μέσο για την διευκόλυνση και την υλοποίηση στόχων σε σχέση με το εξωτερικό περιβάλλον. Η σπουδαιότητα αυτή ανέδειξε και την χρησιμότητα μόνιμης διπλωματικής εκπροσώπησης γεγονός που δεν συνέβαινε μέχρι και τα μέσα του 15^ο αιώνα. Οι πρέσβεις επισκέπτονταν μια ξένη χώρα και παρέμεναν εκεί ωσότου να εκπληρώσουν την αποστολή τους.⁹³

Το 1815 στο συνέδριο της Βιέννης⁹⁴ κατοχυρώθηκε για πρώτη φορά το επάγγελμα του διπλωμάτη, προσδιορίζοντας σε νομική βάση τα διπλωματικά προνόμια και τις ασυλίες και καθιερώνοντας ζητήματα και τρόπους συμπεριφοράς. Το ευρωπαϊκό διπλωματικό σύστημα που διαμορφώθηκε τον 17^ο και τον 18^ο αιώνα εξακολουθεί έως σήμερα να διέπει τις διμερές σχέσεις των κρατών, η ονομασία που επικράτησε ήταν 'Γαλλικό Σύστημα'. Η Γαλλία εκείνη την εποχή είχε εξελιχθεί σε μια ισχυρή ευρωπαϊκή χώρα με ηγεμονικές φιλοδοξίες αναπτύσσοντας έντονη διπλωματική δραστηριότητα. Στα επόμενα χρόνια ο διπλωματικός μηχανισμός της Γαλλίας ήταν ο πιο οργανωμένος και ο πιο αποτελεσματικός της Ευρώπης αποτελώντας πρότυπο.

Κατά τον 19^ο αιώνα το διεθνές πολιτικό σύστημα, παραμένει ευρωκεντρικό και αποκτά μεγαλύτερη συνοχή και συντονισμό δράσης με αποτέλεσμα την εύρυθμη λειτουργία και την αποτελεσματική αντιμετώπιση ζητημάτων του διεθνούς συστήματος. Παράλληλα ενισχύθηκε και η πολυμερής διπλωματία που αποτέλεσε ανάγκη της αυξανόμενης πολυπλοκότητας των διεθνών ζητημάτων. Οι ραγδαίες εξελίξεις τόσο σε πολιτικό όσο σε τεχνολογικό επίπεδο απαιτούσαν τις απαραίτητες αλλαγές στους διπλωματικούς θεσμούς. Η εικόνα αυτή άρχισε σταδιακά να αλλάζει μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και οι κοινωνικό-πολιτικές αλλαγές επηρέασαν καθοριστικά και την διπλωματική δραστηριότητα. Η μυστικότητα των διπλωματικών συναλλαγών θεωρήθηκε και η αιτία όξυνσης των διεθνών σχέσεων με απόρροια αυτού, τον πόλεμο. Με αποτέλεσμα να καθίσταται απαραίτητη η καθιέρωση της ανοιχτής διπλωματίας, κάτι που συνέβη όταν ο πρόεδρος Wilson ανακοίνωσε τα

⁹³ Θεοδόσης Καρβουναράκης, "Η Διπλωματία Στον 21ο Αιώνα," in *Η Ιστορική Εξέλιξη Της Διπλωματίας Απο Την Αρχαιότητα Στη "Νέα Διπλωματία"*, ed. Θεοδόσης Καρβουναράκης (Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2013), 1–10.

⁹⁴ Βαρβαρούσης, *Η Διπλωματία Στο Νέο Ψηφιακό Περιβάλλον*, σελ.67-72

Δεκατέσσερα Σημεία, ο οποίος κατά το πρώτο σημείο τονίζει την ενημέρωση της κοινής γνώμης για θέματα που αφορούν διπλωματικές συζητήσεις. Οι πολιτικοί και οι διπλωμάτες κατανόησαν την ανάγκη για διασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης και σταθερότητας και τον σεβασμό των αρχών της παγκόσμιας κοινωνίας οι αλλαγές αυτές οδήγησαν στην δημιουργία της λεγόμενης «νέας διπλωματίας» όπου θα πρέπει να γίνει κατανοητή όχι μόνο μια διπλωματία μεταξύ των κρατών που εξυπηρετούν τα συμφέροντα τους, αλλά και ως διπλωματία μεταξύ των λαών. Η θεωρητική αυτή πρακτική συνεχίζει να ισχύει και να εξελίσσεται έως και σήμερα. Παρά όμως των οποιοδήποτε αλλαγών που είναι φυσικό επακόλουθο της εξέλιξης των πραγμάτων να συμβαίνει με την πάροδο των ετών ο πυρήνας της διπλωματικής δραστηριότητας αφορά την συνεχή επικοινωνία και διαπραγμάτευση μεταξύ των μελών του διεθνούς συστήματος και να παραμένει στην ουσία του αναλλοίωτος.⁹⁵

Συνοψίζοντας, η διπλωματία είναι ένας μηχανισμός που χρησιμοποιείται μεταξύ πολλών για την προώθηση του εθνικού συμφέροντος και για την προστασία της εθνικής ασφάλειας. Αν και οι μορφές διπλωματίας μπορεί να διαφέρουν από τους εθνικούς πολιτισμούς, τις προσωπικές ιδιοσυγκρασίες και τις ιστορικές μνήμες, έχουν όλοι κοινό σκοπό. Όσο υπάρχουν κράτη και έχουν διαφορετικές εκτιμήσεις των εθνικών τους συμφερόντων, θα υπάρχει διπλωματία. Ενώ η τεχνολογία καθιστά παρωχημένα ορισμένα παραδοσιακά μέσα διεξαγωγής διπλωματίας, οι βασικές λειτουργίες της διπλωματίας παραμένουν. Η διπλωματία εξακολουθεί να αποτελεί ζωτικό στοιχείο της εθνικής εξουσίας.⁹⁶

⁹⁵ Καρβουναράκης, “Η Διπλωματία Στον 21ο Αιώνα.”, σελ. 1-10

⁹⁶ Reed J. Fendrick, “Diplomacy as an Instrument of National Power,” in *Theory of War and Strategy*, 2008, 179–86.

3.2 Δημόσια διπλωματία

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, καθοριστικοί παράγοντες και εξελίξεις επέδρασαν καταλυτικά στην εδραίωση μιας αναγκαιότητας όσον αφορά την αποτελεσματική χρήση και λειτουργικά εξελιγμένη αξιοποίηση τόσο της ήπιας ισχύος όσο και της δημόσιας διπλωματίας. Πρώτον, ο πολλαπλασιασμός και η επέκταση των διαύλων επικοινωνίας οδήγησε αρχικά στην ενίσχυση της δυνατότητας των πολιτών να αντλούν πληροφορίες για ό,τι συμβαίνει στον κόσμο και έπειτα, προκάλεσε μια αυξημένη παρεμβατικότητα εκ μέρους των ΜΜΕ, με την πληροφορία πλέον να είναι περισσότερο διαθέσιμη σε μεγαλύτερα κοινά καθιστώντας με αυτό τον τρόπο την κοινή γνώμη ως ένα σημαντικό δρώντα στη διεθνή σκηνή. Δεύτερον, ο ανταγωνισμός των ιδεών, που κυριάρχησε κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, εντάθηκε μεταψυχροπολεμικά έχοντας ως απόρροια την πιο τακτική και συστηματική χρήση της δημόσιας διπλωματίας από τα περισσότερα κράτη. Τρίτον, η σημασία του ανθρώπου, ως δρών διεθνοπολιτικά έχει αυξηθεί σε διπλωματικό επίπεδο. Σε αυτό έχει συμβάλει η δημοκρατικοποίηση της διαδικασίας πρόσβασης στην ενημέρωση και κατ' επέκταση στη δημιουργία διεθνών δικτύων που ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα, καθώς και η ταυτόχρονη άνοδος μιας πιο ενεργούς παγκόσμιας κοινωνίας των πολιτών. Τέλος, τα κράτη μεταψυχροπολεμικά έχουν στρέψει το ενδιαφέρον τους στη διαμόρφωση της εικόνας τους. Το κλείσιμο του χάσματος ανάμεσα στην εξωτερική και την εσωτερική πολιτική είχε ως συνέπεια, η διαχείριση της φήμης να περιέλθει σταδιακά από τις ελίτ σε μια ευρύτερη μαζική αγορά.

Γεγονός αποτελεί ότι, ένας από τους προσδιοριστικούς παράγοντες συμπεριφοράς του κράτους δεν είναι πλέον η σκληρή ισχύς με ό,τι αυτό συνεπάγεται (για τον Hans Morgenthau «οι παράγοντες σκληρής ισχύος είναι η γεωγραφία, οι φυσικοί πόροι, η ισχυρή βιομηχανία, ο στρατός και ο πληθυσμός»). Η ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών και των επιθυμιών είναι το σημείο κλειδί στο οποίο στοχεύουν όλοι οι κρατικοί δρώντες, οι υποκρατικές οντότητες και οι ιδιωτικές οργανώσεις. Η δημόσια διπλωματία λαμβάνει χώρα σε έναν κόσμο με πολλούς νέους δρώντες, για τους οποίους η προσοχή και όχι η πληροφόρηση είναι ο σπάνιος πόρος. Οι κοινωνίες των δικτύων αμφισβητούν τις οργανωτικές ιεραρχίες.⁹⁷

⁹⁷ Gregory Bruce, "Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field," *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616, no. 1 (2008): 283, <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/0002716207311723>.

Η δημόσια διπλωματία προσπαθεί να επιτύχει τους κλασσικούς διπλωματικούς στόχους μέσω της εμπλοκής των εξωτερικών ακροατηρίων.⁹⁸ Η δημόσια διπλωματία σχετίζεται με την επιρροή της συμπεριφοράς του κοινού, αναφορικά με τη διαμόρφωση και την εφαρμογή της εξωτερικής πολιτικής. Περικλείει διαστάσεις διεθνών σχέσεων πέραν της παραδοσιακής διπλωματίας. Παραδοσιακή και δημόσια διπλωματία αντιπροσωπεύουν δύο διαφορετικά εννοιολογικά και πρακτικά πεδία εντός του ίδιου κλάδου. Η παραδοσιακή διπλωματία αναφέρεται στις σχέσεις που αναπτύσσονται κυρίως μεταξύ κυβερνήσεων και αν κάποιος ήθελε να το εικονογραφήσει, θα μπορούσε να απεικονίσει τον υπουργό εξωτερικών ενός κράτους να κάθεται απέναντι από τον υπουργό εξωτερικών ενός άλλου κράτους. Με άλλα λόγια, παραδοσιακή διπλωματία αποτελεί η προσπάθεια ενός διεθνούς δρώντος να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον μέσω της αλληλεπίδρασης με έναν άλλον διεθνή δρώντα. Η δημόσια διπλωματία στον αντίποδα σχετίζεται με κυβερνητικούς αξιωματούχους που απευθύνονται στην παγκόσμια κοινή γνώμη και αναφέρεται στις προσπάθειές της να πληροφορήσει, να επηρεάσει και να εμπλέξει τα διεθνή κοινά- ακροατήρια, ώστε να υποστηρίξουν τους εθνικούς στόχους και την εξωτερική πολιτική αυτών των κυβερνήσεων. Κοντολογίς, δημόσια διπλωματία είναι η προσπάθεια ενός διεθνούς δρώντος να διαχειριστεί το διεθνές περιβάλλον μέσω της αλληλεπίδρασης με τα διεθνή κοινά.

⁹⁸ Van P. Ham, *Social Power in International Politics* (Routledge, 2010),p.115

3.2.1 Ορισμός δημόσιας διπλωματίας

Κρίνεται, λοιπόν, αναγκαίο να τονιστεί τι ορίζεται ως δημόσια διπλωματία. Ένας από τους πλέον κοινούς ορισμούς της δημόσιας διπλωματίας θα την περιέγραφε ως την άμεση επικοινωνία με τα εξωτερικά κοινά-ακροατήρια, αποσκοπώντας να επηρεάσει τη σκέψη τους και πάνω απ' όλα εκείνη των κυβερνήσεών τους. Ομοίως, ο Frederick όρισε τη δημόσια διπλωματία ως τις ενέργειες που απευθύνονται στο εξωτερικό σε τομείς, όπως αυτός της πληροφόρησης, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού, των οποίων ο στόχος είναι να επηρεάσει μια άλλη κυβέρνηση, επηρεάζοντας τους πολίτες της.⁹⁹

Σύμφωνα με τον Edward Murrow η δημόσια διπλωματία διαφέρει από την παραδοσιακή διπλωματία, καθώς ενέχει αλληλεπίδραση όχι μόνο με κυβερνήσεις αλλά πρωτίστως με μη-κυβερνητικούς δρώντες και οργανισμούς.¹⁰⁰ Ταυτόχρονα, ο Paul Sharp υποστήριξε ότι, δημόσια διπλωματία είναι η διαδικασία με την οποία επιχειρούνται άμεσες σχέσεις με τους πολίτες μιας χώρας για να προωθηθούν τα συμφέροντα και να εδραιωθούν οι αξίες αυτών που εκπροσωπούνται. Τέλος, ο ορισμός της δημόσιας διπλωματίας από τον Bruce Gregory¹⁰¹ υπερβαίνει τις εθνικές πολιτικές και περιλαμβάνει τα μέσα με τα οποία τα κράτη, ενώσεις κρατών και μη κρατικοί δρώντες κατανοούν την κουλτούρα, τη στάση και συμπεριφορά, οικοδομούν και διαχειρίζονται τις μεταξύ τους σχέσεις και επηρεάζουν τις απόψεις και τις ενέργειες για την προώθηση των συμφερόντων και των αξιών τους. Δεδομένου ότι, η δημόσια διπλωματία βασίζεται στην επικοινωνία και στοχεύει στην οικοδόμηση μη καταναγκαστικών σχέσεων αποτελεί ένα σημαίνον εργαλείο άσκησης ήπιας ισχύος.¹⁰²

Η δημόσια διπλωματία εξελίσσεται με γρηγορότερους ρυθμούς απ' ότι κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα. Ο Mellissen αναφέρεται στην εξέλιξη αυτή με την παρακάτω φράση «δεν είναι πλέον ένα σκληρό βάλς μεταξύ των χωρών, αλλά ένας jazz χορός με πολύχρωμους συνασπισμούς και η δημόσια διπλωματία βρίσκεται στο επίκεντρο της σύγχρονης επανεκκίνησής της». Η δημόσια διπλωματία δεν επιδιώκει πάντα την προσέλκυση του μαζικού ακροατηρίου. Συχνά επιδιώκει να καλλιεργηθεί

⁹⁹ Eytan Gilboa, "Searching for a Theory of Public Diplomacy," *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616, no. 1 (2008): 55–77

¹⁰⁰ Mark Leonard, Catherine Stead, and Conrad Smewing, "Public Diplomacy," *Foreign Policy Centre*, 2002, p1.

¹⁰¹ Bruce, "Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field."

¹⁰² Ham, *Social Power in International Politics*, p.115

μια εικόνα ευνοϊκότερη σε άτομα που θεωρούνται κατεξοχήν καθοδηγητές γνώμης εντός μιας κοινωνίας.

Η δημόσια διπλωματία παραδοσιακά αναφέρεται στην κυβερνητική επικοινωνία που στοχεύει σε εξωτερικά ακροατήρια ώστε να επιτευχθούν αλλαγές στις «καρδιές και στο μυαλό» του εκάστοτε λαού. Ωστόσο, η δημόσια διπλωματία μπορεί να αναφέρεται και στους πολίτες του ίδιου της του κράτους με δύο τρόπους: είτε ως εγχώρια εισροή των πολιτών για τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής (προσέγγιση εμπλοκής) είτε να εξηγήσει τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής και της διπλωματίας στους πολίτες της (προσέγγιση εξήγησης). Ο Melissen αναφέρεται στην εσωτερική κοινωνικοποίηση της διπλωματίας ως δημόσιες υποθέσεις, όπως στις ΗΠΑ όπου οι δημόσιες υποθέσεις εμπλέκουν τη λειτουργία των Αμερικανών αξιωματούχων στο να εξηγήσουν και να υπερασπιστούν την αμερικανική εξωτερική πολιτική στο αμερικανικό κοινό μέσω του Τύπου. Ως εκ τούτου, η λειτουργία των δημόσιων υποθέσεων πρέπει να δικαιολογεί ή να «πωλεί» τις αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής στο εσωτερικό της χώρας, αφότου οι πολιτικές έχουν διαμορφωθεί και εγκριθεί.¹⁰³

Επιπρόσθετα, ένας μείζονος σημασίας παράγοντας στο πεδίο της δημόσιας διπλωματίας θεωρείται η συνεργασία με όλους εκείνους τους διακυβευματούχους που βρίσκονται εκτός κυβερνητικής πολιτικής και η δράση σε αυτό το επίπεδο καθίσταται ολοένα και περισσότερο αναγκαία προϋπόθεση για την επιτυχία της διπλωματίας. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής αντιλαμβάνονται ότι αναπτύσσοντας την ελκυστικότητα της χώρας τους στο εξωτερικό οφείλουν να προσεγγίσουν τις διακρατικές κοινωνίες των πολιτών.

Παράλληλα, δεν έχει τη μορφή της άμεσης προσπάθειας για επιρροή αυτών των κοινών- στόχων. Αναπόσπαστο κομμάτι της θεωρείται αναμφισβήτητα ο έλεγχος και η παρακολούθηση της διεθνούς κοινής γνώμης και αναλόγως να προσαρμόζεται η προσέγγισής της. Ομοίως, αυτή η επαφή κράτους – κοινής γνώμης δεν απαιτεί την σύνδεση με την εικόνα που φέρει η χώρα στο διεθνές στερέωμα. Θα μπορούσε να είναι η προώθηση μιας ιδέας, όπως η διεθνής συνεργασία για την κλιματική αλλαγή ή την τρομοκρατία, την οποία ο δρων θεωρεί σημαντικό στοιχείο της εξωτερικής του πολιτικής. Σε κάθε περίπτωση η μέθοδος είναι η ίδια. Αποσκοπεί σε κάποια μορφή

¹⁰³ Gyorgy Szondi, "Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences," *Netherlands Institute of International Relations "Clingendael"*, 2008, p.6

ανάμιξης με τη διεθνή κοινή γνώμη και ο στόχος παραμένει ο ίδιος, η διαχείριση του διεθνούς περιβάλλοντος.

Η καλλιέργεια της κοινής γνώμης από κυβερνήσεις άλλων χωρών, η αλληλεπίδραση ιδιωτικών ομάδων και συμφερόντων μεταξύ διαφορετικών χωρών, η αναφορά εξωτερικών υποθέσεων και ο αντίκτυπος τους στην γενικότερη πολιτική κατάσταση, εκπορεύονται ως ορισμένες από τις πτυχές στις οποίες εμπίπτει το πεδίο δράσης της δημόσιας διπλωματίας. Έργο της δημόσιας διπλωματίας είναι να προσελκύσει τις βασικές αξίες των εξωτερικών κοινοτήτων. Για να είναι επιτυχημένοι οι αξιωματούχοι της δημόσιας διπλωματίας οφείλουν να προσδιορίσουν το κοινό – στόχο στο οποίο απευθύνονται στη χώρα και/ ή περιοχή και να προσαρμόσουν τις κατάλληλες στρατηγικές και τα αναγκαία εργαλεία για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων με διάφορους τρόπους. Τα γλωσσικά εμπόδια και οι πολιτισμικές αποχρώσεις προφανώς αποτελούν τροχοπέδη για την αποτελεσματικότητα των γενικών προσπαθειών της δημόσιας διπλωματίας. Απαιτούνται ειδικευμένες γνώσεις για την καλύτερη και λεπτομερέστερη κατανόηση του κοινού, παραδείγματος χάριν του μουσουλμανικού κόσμου. Γενικότερα, η αμφίδρομη επικοινωνία και η αλληλεπίδραση με αυτό το κοινό στόχο προτιμάται, αν και αποτελεί την εξαίρεση αντί του κανόνα ¹⁰⁴

¹⁰⁴ Jan Melissen, “The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations,” *The New Public Diplomacy - Soft Power in International Relations*, 2005, 28–47, <https://doi.org/10.1177/0009445514549274>.

3.2.2 Η επικοινωνιακή διάσταση της δημόσιας διπλωματίας

Η δημόσια διπλωματία αποτελεί ένα μέσο επικοινωνίας που χρησιμοποιείται στη διακυβέρνηση με την ευρεία έννοια. Επομένως, διαφέρει από την εκπαίδευση, τη δημοσιογραφία, τη διαφήμιση, το branding, και τους άλλους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι επικοινωνούν. Παρ' όλα αυτά υιοθετεί μεθόδους και πρότυπα από την κοινωνία των πολιτών για να επιτύχει τους επιδιωκόμενους στόχους της. Δεδομένου ότι πρόκειται για ανοιχτή επικοινωνία, εξαρτάται από δυο καίριους παράγοντες, την αλήθεια και την αξιοπιστία, γεγονός που σημαίνει ότι τα μέσα και οι τεχνικές παρακίνησης από τους πολιτικούς δρώντες δεν είναι ανεκτά.¹⁰⁵ Η δημόσια διπλωματία δεν είναι προπαγάνδα.¹⁰⁶ Οι σκεπτικιστές που αντιμετωπίζουν τον όρο της δημόσιας διπλωματίας ως έναν απλό ευφημισμό για την προπαγάνδα χάνουν την ουσία. Η αιτιολογία είναι απλώς ότι η προπαγάνδα κρίνεται αντιπαραγωγική στην δημόσια διπλωματία. Επιπλέον, η δημόσια διπλωματία δεν είναι απλώς μια καμπάνια δημοσίων σχέσεων. Η δημόσια διπλωματία συνεπάγεται την οικοδόμηση μακροπρόθεσμων που διαμορφώνουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για κυβερνητικές πολιτικές.¹⁰⁷

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Welch ως προπαγάνδα ορίζεται η συστηματική προσπάθεια να επηρεαστούν οι απόψεις του ακροατηρίου μέσα από τη μετάδοση ιδεών και αξιών για ένα συγκεκριμένο σκοπό, συνειδητά διαμορφωμένη για να εξυπηρετεί τα συμφέροντα του προπαγανδιστή και των πολιτικών αξιωματούχων, είτε άμεσα είτε έμμεσα.¹⁰⁸ Άλλος ένας όρος που συγγέεται με τη δημόσια διπλωματία και την προπαγάνδα είναι η στρατηγική επικοινωνία. Ωστόσο, για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας θα αναφερθούμε στην στρατηγική επικοινωνία της δημόσιας διπλωματίας.

¹⁰⁵ Bruce, "Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field." p. 276

¹⁰⁶ Manuel Castells, "The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance," *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616, no. 1 (2008): 91.

¹⁰⁷ Joseph S. Nye, "The New Public Diplomacy," 2010, <https://www.project-syndicate.org/commentary/the-new-public-diplomacy?barrier=accesspaylog>.

¹⁰⁸ Jan Melissen, "Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy," *Clingendael Diplomacy Papers*, no. May (2005): 20, http://www.nbiz.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf.

Η στρατηγική αναφέρεται και απαντά στο «Πώς;» Τα συμφέροντα και οι αξίες περιγράφουν τους στόχους της στρατηγικής και απαντούν στην ερώτηση «Γιατί». Μια στρατηγική είναι ένα σχέδιο δράσης που θέτει προτεραιότητες και χρησιμοποιεί πόρους για την επίτευξη αυτών των στόχων.

Η λογική της στρατηγικής σε κάθε προσπάθεια περιλαμβάνει τον καθορισμό συγκεκριμένων στόχων και επιλογών μεταξύ εργαλείων (μέσων) που απαιτούνται για την επίτευξή τους.¹⁰⁹ Η δημόσια διπλωματία είναι η διπλωματία του λαού, δηλαδή η προβολή των αξιών και των ιδεών ενός λαού στη διεθνή σκηνή. Με τον όρο δημόσιο, συνήθως νοείται αυτό που είναι κοινό σε μια δεδομένη κοινωνική οργάνωση και υπερβαίνει του ιδιωτικού. Ο ιδιωτικός είναι ο χώρος των αυτοπροσδιοριζόμενων συμφερόντων και αξιών. Η ουσία πίσω από την ιδέα της δημόσιας διπλωματίας δεν είναι να διεκδικήσει την εξουσία ενός κράτους ή ενός κοινωνικού δρώντα με τη μορφή της «ήπιας ισχύος». Αντ' αυτού στόχος της είναι να αξιοποιήσει το διάλογο μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και πολιτισμών με την ελπίδα της κοινής κατανόησης. Ο απώτερος στόχος της πρακτικής της δημόσιας διπλωματίας δεν είναι να πείσει, αλλά να επικοινωνήσει, όχι να δηλώσει αλλά να ακούσει.¹¹⁰

Ο Joseph Nye ορίζει τρεις διαστάσεις της δημόσιας διπλωματίας: την καθημερινή επικοινωνία για να αποσαφηνιστούν οι πολιτικές αποφάσεις, πολιτικές εκστρατείες που βασίζονται σε στρατηγικά θέματα και μακροπρόθεσμες σχέσεις με τα κατάλληλα άτομα.¹¹¹ Η πρώτη διάσταση περιλαμβάνει την νοσηματοδότηση των αποφάσεων της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, καθώς επίσης και την προετοιμασία για την αντιμετώπιση πιθανών κρίσεων. Πιο συγκεκριμένα, εάν υπάρχει ένα κενό πληροφοριών μετά από ένα συμβάν, θα πρέπει να προληφθεί διότι ενέχεται ο κίνδυνος να καλυφθεί από άλλους. Η δεύτερη διάσταση αναπτύσσει ένα σύνολο απλών θεμάτων, κάτι πολύ περισσότερο από μια πολιτική ή διαφημιστική καμπάνια. Ενώ η πρώτη διάσταση υπολογίζεται σε ώρες και ημέρες, η δεύτερη υπολογίζεται σε μήνες ακόμα και χρόνια. Τέλος, η τρίτη διάσταση της δημόσιας διπλωματίας είναι η ανάπτυξη μακροπρόθεσμων σχέσεων με τους κατάλληλους καθοδηγητές γνώμης, μέσω υποτροφιών, ανταλλαγών, σεμιναρίων, διασκέψεων και καναλιών άμεσης πρόσβασης σε πληροφορίες.

¹⁰⁹ Bruce, "Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field." p.17

¹¹⁰ Castells, "The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance." p.91

¹¹¹ R.S. Zaharna, "The Soft Power Differential: Network Communication and Mass Communication in Public Diplomacy," *The Hague Journal of Diplomacy* 2, no. 3 (2007): 214.

Αυτά τα προγράμματα αναπτύσσουν αμφίδρομη επικοινωνία με ενισχυμένη αξιοπιστία που δημιουργείται από την αμοιβαιότητα.¹¹² Η άμεση ή έμμεση κυβερνητική εμπλοκή, υποστήριξη και έλεγχος αποτελούν σημαντικά στοιχεία πολλών προγραμμάτων δημόσιας διπλωματίας, αν και η κυβέρνηση δεν είναι πάντα το «επίσημο πρόσωπο» των καμπανιών δημόσιας διπλωματίας, καθώς ο ρόλος των μη κρατικών φορέων στη δημόσια διπλωματία αυξάνεται. Ο βαθμός στον οποίο μια κυβέρνηση γίνεται αντιληπτή και αναγνωρίσιμη ως χορηγός, εκφραστής ή πηγή επικοινωνίας μπορεί να διαφέρει από καμπάνια σε καμπάνια ή από χώρα σε χώρα. Ωστόσο, ο ρόλος της κυβέρνησης στην επικοινωνία με τα εξωτερικά ακροατήρια θεωρείται κρίσιμος, δεδομένου ότι οι προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής μπορούν να αλλάξουν με την αλλαγή της κυβέρνησης και η δημόσια διπλωματία μπορεί εύκολα να αποδυναμώσει την προώθηση μιας κυβέρνησης, καθώς επίσης και της εξωτερικής της πολιτικής, παρά να προωθήσει τα εθνικά συμφέροντα.¹¹³

Χαρακτηριστικός είναι ο ορισμός της δημόσιας διπλωματίας όπως αποτυπώθηκε από τον Tuch ως μια διαδικασία επικοινωνίας της κυβέρνησης με το εξωτερικό ακροατήριο σε μια προσπάθεια να καταστούν κατανοητές οι ιδέες και τα ιδανικά του έθνους, των θεσμών και του πολιτισμού, αλλά ταυτόχρονα και των εθνικών στόχων και των πολιτικών.¹¹⁴ Η αλληλεπίδραση και η σύνδεση των νέων μέσων, σε συνδυασμό με την ποικιλομορφία των νέων δρώντων που εμφανίστηκαν στην σύγχρονη διεθνή σκηνή, καθώς και οι τρόποι με τους οποίους χρησιμοποιούνται τα μέσα ενημέρωσης έχουν αναμφισβήτητα δημιουργήσει μια νέα εποχή στην παγκόσμια επικοινωνία, που χαρακτηρίζεται από αλληλεπίδραση και πολιτιστική πολυμορφία. Η δυναμική αυτή έχει μετατοπιστεί από την εστίαση στην πληροφορία στο προϊόν, στην επικοινωνία ως μια διαδικασία. Αυτή η μετατόπιση θεωρείται μείζονος σημασίας, διότι σημαίνει μια παράλληλη μετατόπιση από το περιεχόμενο των μηνυμάτων στην ανταλλαγή μηνυμάτων.¹¹⁵ Παράλληλα, εξίσου σημαντικό με τα ανωτέρω είναι ο καθορισμός των στόχων και των μέσων που χρησιμοποιούνται, δεδομένου ότι κρατικοί και μη κρατικοί φορείς χρησιμοποιούν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας για να επηρεάσουν την κοινή γνώμη σε άλλες κοινωνίες. Συχνά γίνεται λόγος για την διπλωματία των μέσων ενημέρωσης, όπου αξιωματούχοι

¹¹² Nye, "The New Public Diplomacy."

¹¹³ Szondi, "Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences." ,p.12

¹¹⁴ Gilboa, "Searching for a Theory of Public Diplomacy." p.57

¹¹⁵ Zaharna, "The Soft Power Differential: Network Communication and Mass Communication in Public Diplomacy." p.216-217

χρησιμοποιούν τα μέσα επικοινωνίας για να διερευνήσουν και να προωθήσουν αμοιβαία συμφέροντα, διαπραγματεύσεις και να συμβάλουν στην επίλυση συγκρούσεων.¹¹⁶

Τέλος, κρίνεται σημαντικό να τονιστεί ότι η ενσωμάτωση της διεθνούς κοινής γνώμης από τη δημόσια διπλωματία παραμένει το ύψιστο καθήκον, και δη στην ψηφιακή εποχή. Η πρόοδος στο λογισμικό και ο πολλαπλασιασμός των πηγών πληροφόρησης στο διαδίκτυο (μεταξύ των οποίων και τα blogs) έχουν καταστήσει δυνατή την ενημέρωση σε πραγματικό χρόνο την ίδια στιγμή που συμβαίνουν. Οι πόροι της δημόσιας διπλωματίας οφείλουν να διευκολύνουν την απόκτηση γνώσης σε διάφορες γλώσσες σε στρατηγικό επίπεδο. Η ιδανική διάρθρωση της δημόσιας διπλωματίας οφείλει τη συστηματική ακρόαση, την έρευνα και την ανάλυση σε κάθε σκέλος της δημόσιας διπλωματίας, ενώ ταυτόχρονα θα εξασφαλίζει έναν μηχανισμό που θα παρέχει την ανατροφοδότηση και συμβουλές για τη διαχείριση της δημόσιας διπλωματίας.¹¹⁷

¹¹⁶ Gilboa, "Searching for a Theory of Public Diplomacy." p.58

¹¹⁷ Nicholas J. Cull, "Public Diplomacy: Taxonomies and Histories," *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616, no. 1 (2008): 31–35.

3.3 Ψηφιακή διπλωματία

Τα τελευταία χρόνια η ψηφιακή διπλωματία αναπτύσσεται με εξαιρετικά γοργούς ρυθμούς, πολλοί μελετητές θεωρούν ότι αποτελεί μια νέα μορφή διπλωματίας, η οποία στηρίζεται στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας και διεξάγεται με πρακτικές δημόσιας διπλωματίας, η αντιτιθέμενη άποψη τη χαρακτηρίζει ως ένα νέο σημαντικό εργαλείο δημόσιας διπλωματίας και όχι ως μια νέα μορφή διπλωματίας.¹¹⁸

Κατά την διάρκεια της πρώτης θητείας του Αμερικανού προέδρου Μπαράκ Ομπάμα¹¹⁹ 2008-2012 πολιτικοί αναλυτές θεώρησαν την χρήση της ψηφιακής διπλωματίας ως καινοτομία για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, σήμερα περισσότερες από 151 χώρες αξιοποιούν την ψηφιακή διπλωματία. Ο μεγάλος αριθμός των χωρών δεν μπορεί παρά να είναι ένα γεγονός αξιοσημείωτο, μια ερμηνεία αυτού του γεγονότος, ίσως να είναι και η ευκαιρία που δίνεται στις χώρες να διατηρήσουν τις υφιστάμενες σχέσεις ή ακόμη να οικοδομήσουν ισχυρούς δεσμούς και όταν είναι απαραίτητο, να συμμετάσχουν σε συγκεκριμένες εκστρατείες που συνδέονται με κάποιο στόχο της εξωτερικής πολιτικής.

Όλα αυτά τα γεγονότα συνηγόρησαν ώστε η ψηφιακή διπλωματία σε σύντομο χρονικό διάστημα, να λάβει μεγάλο επιστημονικό ενδιαφέρον, καθώς οι επαγγελματίες, οι ερευνητές και οι ακαδημαϊκοί έσπευσαν να διερευνήσουν τη δυνατότητα ενσωμάτωσης των ψηφιακών εργαλείων σε στρατηγικές εξωτερικής πολιτικής. Οι ερευνητές επιθυμούν να δημιουργήσουν ένα θεωρητικό πλαίσιο για τη μελέτη της και την χρησιμότητα αυτής. Η ψηφιακή διπλωματία αν και σχετικά πρόσφατη έχει οριστεί πολλαπλώς, θα αναφερθούμε χαρακτηριστικά σε κάποιους εξ αυτών των ορισμών, σύμφωνα με τους Manor και Segen, η ψηφιακή διπλωματία αναφέρεται κυρίως στην αυξανόμενη χρήση κοινωνικών πλατφόρμων ενημέρωσης από μια χώρα προκειμένου να επιτύχει τους στόχους της για την εξωτερική πολιτική και να διαχειριστεί την εικόνα και την φήμη της.

¹¹⁸ Βαρβαρούσης, *Η Διπλωματία Στο Νέο Ψηφιακό Περιβάλλον*; Ράγιες Ιωάννης, *Δημόσια Διπλωματία Και Στρατηγική Επικοινωνία* (Αθήνα: Σταμούλη Α.Ε., 2014).

¹¹⁹ Chernenko Elena, "Digital Diplomacy: Threat or Opportunity?," accessed July 20, 2018, https://www.rbth.com/international/2013/03/14/digital_diplomacy_threat_or_opportunity_23865.html.

Αυτό μπορεί να συμβεί είτε διαμέσου των υπουργείων εξωτερικών είτε μέσω των πρεσβειών που βρίσκονται σε όλο τον κόσμο, διότι η ψηφιακή διπλωματία υπάρχει σε δύο επίπεδα. Λειτουργώντας σε δύο επίπεδα τα κράτη μπορούν να προσαρμόσουν τα μηνύματα της εξωτερικής τους πολιτικής και του εθνικού branding στα μοναδικά χαρακτηριστικά του τοπικού κοινού όσον αφορά την ιστορία, τον πολιτισμό, τις αξίες και τις παραδόσεις, διευκολύνοντας έτσι την αποδοχή της εξωτερική πολιτική και την εικόνα που στοχεύουν να προωθήσουν. Ο Lewis, ορίζει την ψηφιακή διπλωματία ως τη χρήση ψηφιακών εργαλείων επικοινωνίας (social media) από διπλωμάτες, ώστε να επικοινωνούν μεταξύ τους και με το ευρύ κοινό. Ο Potter, αναφέρεται κυρίως στις διπλωματικές πρακτικές μέσω των ψηφιακών και των δικτυωμένων τεχνολογιών, συμπεριλαμβανομένου του διαδικτύου, των κινητών συσκευών και των καναλιών των κοινωνικών μέσων. Ο Hanson, την ορίζει απλά ως τη χρήση του διαδικτύου και των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας ώστε να συνδράμουν στην υλοποίηση διπλωματικών στόχων. Επί της ουσίας λειτουργώντας συμπληρωματικά της παραδοσιακής διπλωματίας.¹²⁰

Η ψηφιακή διπλωματία είναι προϊόν δύο βασικών εξελίξεων, η πρώτη είναι η εμφάνιση της «νέας δημόσιας διπλωματίας», η οποία καθιέρωσε πολλές από τις αρχές που στηρίζουν την ψηφιακή διπλωματία, όπως η σημασία της συμμετοχής σε ευρύ δίκτυο μη κυβερνητικών φορέων σε πραγματικό αμφίδρομο διάλογο, εν αντιθέσει με τη μονόδρομη μετάδοση μηνυμάτων. Η δεύτερη εξέλιξη είναι η ίδια η τεχνολογία και ο πολλαπλασιασμός των διαύλων επικοινωνίας, η πρόσβαση στο διαδίκτυο και τα smartphones. Αν και τα κοινωνικά μέσα δεν είναι απλά μια ευκαιρία αλλά τώρα περισσότερο από ποτέ μια υποχρέωση, οι κυβερνήσεις και οι διπλωμάτες πρέπει να παρίστανται σε βασικές πλατφόρμες κοινωνικών μέσων ή να διαφεύγουν από τον ευρύτερο δημόσιο διάλογο.¹²¹

Η ψηφιακή διπλωματία στην πραγματικότητα δεν αντικαθιστά την παραδοσιακή διπλωματία, και όχι μόνο δεν ανταγωνίζονται αλλά συνυπάρχουν και συμπληρώνουν η μια την άλλη. Οι δραστηριότητές της στο διαδίκτυο ως σύνολο μπορούν να βοηθήσουν σε μεγάλο βαθμό στην προβολή των θέσεων της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους στο εσωτερικό και στο ξένο ακροατήριο.

¹²⁰ Olubukola S. Adesina, "Foreign Policy in an Era of Digital Diplomacy," *Politics & International Relation* 3 (2017): 1–13.

¹²¹ McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2015.

Η ευχέρεια προσέγγισης ενός τεράστιου κοινού, εκατομμύρια χρήστες βρίσκονται στο διαδίκτυο, με έναν άμεσο και οικονομικό τρόπο δεν θα πρέπει να μείνει ανεκμετάλλευτη¹²². Σαφέστατα όμως για να είναι αυτή η προσέγγιση επιτυχής θα πρέπει να υπάρχει μια στρατηγική, όπως συμβαίνει άλλωστε με όλα τα εργαλεία της εξωτερικής πολιτικής, η ψηφιακή διπλωματία θα πρέπει να αναπτυχθεί ως μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής. για να είναι αποτελεσματική. Δεδομένου ότι, το μεγαλύτερο μέρος της διπλωματίας βασίζεται στην επικοινωνία αυτό σημαίνει αρχικά μια οικοδόμηση σχεδίων επικοινωνίας με πρωταρχική εστίαση στον τρόπο διάδοσης των μηνυμάτων μέσω των ψηφιακών καναλιών, αντί να αναπροσαρμόζονται οι μη διαπροσωπικές επικοινωνίες στις ψηφιακές πλατφόρμες, αυτό σημαίνει πως θα πρέπει να υπάρχει ένα σαφές μήνυμα, μια συναρπαστική αφήγηση, καθώς και μια συνέπεια στην αφήγηση για να είναι όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερη. Επιπρόσθετα θα πρέπει να επεκταθούν και σε άλλες εργασίες που αναλαμβάνουν τα υπουργεία εξωτερικών, μεταξύ άλλων η συλλογή πληροφοριών, η διαχείριση γνώσης, οι διαπραγματεύσεις και οι προξενικές υπηρεσίες.¹²³ Πολλές χώρες χρησιμοποιούν την ψηφιακή διπλωματία με πολλά θετικά αποτελέσματα για τις ίδιες, μερικά παραδείγματα εξ αυτών είναι: η Ρωσία, Τουρκία, Αίγυπτος, Σαουδική Αραβία, Βενεζουέλα, Μεξικό, Ινδία, Βρετανία, Κολομβία, Ιαπωνία.¹²⁴

Ωστόσο, πέρα από τα πλεονεκτήματα που προσφέρονται υπάρχουν και μια σειρά περιορισμών που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη, όπως η διαρροή πληροφοριών, hacking και ανωνυμία των χρηστών του διαδικτύου.¹²⁵ Ένα παράδειγμα διαρροής πληροφοριών είναι το γεγονός της Wikileaks, τον Νοέμβριο του 2010, επικράτησε πανδαιμόνιο στα υπουργεία εξωτερικών σε ολόκληρο τον κόσμο, καθώς το WikiLeaks ξεκίνησε τη δημοσίευση περίπου 250.000 διπλωματικών καλωδίων που στάλθηκαν μεταξύ στις αποστολές των ΗΠΑ σε όλο τον κόσμο και στο υπουργείο Εξωτερικών της Ουάσινγκτον¹²⁶. Δεύτερον το hacking είναι ένας άλλος κίνδυνος, ο οποίος υπήρξε από την εμφάνιση του διαδικτύου. Ένα πρόσφατο παράδειγμα είναι η περίπτωση επίθεσης στην προσωπική ιστοσελίδα του υπουργού Δημόσιας Διπλωματίας του Ισραήλ, Γιούλι Έντσεστεν.

¹²² Westcott Nicholas, "Digital Diplomacy: The Impact of the Internet on International Relation," 2008.

¹²³ McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2015.

¹²⁴ Οι χώρες αυτές αναφέρονται διότι αποτελούν την πρώτη δεκάδα στην μέτρηση επιτυχημένης διπλωματίας...

¹²⁵ Adesina, "Foreign Policy in an Era of Digital Diplomacy."

¹²⁶ "WikiLeaks, Public Diplomacy 2.0 and the State of Digital Public Diplomacy," *Place Branding and Public Diplomacy* 7 (2011): 1–7.

Μια άλλη πρόκληση της ψηφιακής διπλωματίας είναι η κουλτούρα της ανωνυμίας στο διαδικτύου όπου ο καθένας μπορεί να μιμηθεί και να προσποιηθεί ότι είναι κάποιος άλλος, ή ενεργά να επιδιώξει να προκαλέσει κακό. Πέρα από τα μειονεκτήματα βέβαια που προέρχονται θα λέγαμε από την «φύση του διαδικτύου» υπάρχει και πιθανότητα λάθους εξαιτίας της εσφαλμένης χρήσης. Είναι ενδιαφέρον πως ακόμη και οι επαγγελματίες διαπράττουν σφάλματα στη χρήση τους. Για παράδειγμα, την παραμονή του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ του 2012 στο Νταβός, ο Σουηδός υπουργός, Carl Bildt, δημοσίευσε ένα πολύ εσφαλμένο πολιτικά τιτίβισμα, το οποίο προκάλεσε αντιδράσεις και μεγάλη κριτική από τους συνδρομητές του microblog, είχε τουιτάρει -"Αφήνοντας τη Στοκχόλμη και τον τίτλο για το Νταβός. Ανυπομονώ για το Παγκόσμιο πρόγραμμα φαγητού απόψε. Η παγκόσμια πείνα είναι ένα επείγον ζήτημα!". Οι χρήστες αμέσως καταδίκασαν το τουιτιτάρισμα του υπουργού, διότι η πείνα και ένα πλούσιο δείπνο δεν στέκουν δίπλα δίπλα. Σαφέστατα τα μειονεκτήματα δεν μπορεί να μην υφίστανται αυτό όμως που έχει σημασία είναι η αντιμετώπιση αυτών.

Συμπερασματικά η ψηφιακή διπλωματία αποτελεί μια ατζέντα που συμπληρώνει τα παραδοσιακά εργαλεία της εξωτερικής πολιτικής με πρόσφατα καινοτόμα και προσαρμοσμένα εργαλεία που αξιοποιούν πλήρως τα δίκτυα, τις τεχνολογίες και τα δημογραφικά στοιχεία του δικτυωμένου μας κόσμου. Σήμερα, τα υπουργεία Εξωτερικών (MFA) και οι πρεσβείες αποτελούν μέρος μιας πληθώρας διαδικτυακών κοινωνικών δικτύων στα οποία διαδίδονται, συλλέγονται και αναλύονται πληροφορίες. Η χρήση των κοινωνικών μέσων από τους διπλωμάτες έχει ανοίξει νέους διαύλους επικοινωνίας δίνοντας την δυνατότητα να παρέχουν διπλωματικές αποστολές με άμεση πρόσβαση στους πολίτες, τόσο εντός όσο και εκτός των χωρών τους. Αυτή η επικοινωνία συχνά παρακάμπτει τα φίλτρα κρατικών και μέσων μαζικής ενημέρωσης, επιτρέποντας έτσι σε χώρες να επηρεάσουν αποτελεσματικότερα το ξένο κοινό και να επιτύχουν διπλωματικούς στόχους.

Ουσιαστικά, η ψηφιακή διπλωματία έχει επιφέρει το μετασχηματισμό της συμπεριφοράς της παραδοσιακής διπλωματίας. Ορίζει τις αλλαγές τόσο στις δομές όσο και στις διαδικασίες των Υπουργείων Εξωτερικών. Η επανάσταση των τεχνολογιών πληροφορίας οδήγησε στον έλεγχο του τρόπου με τον οποίο οι πληροφορίες ρέουν παντού, καθιστώντας τη διάδοση των πληροφοριών γρήγορα ευρέως, επιτρέποντας στους ανθρώπους να κάνουν τις δικές τους κρίσεις, να εκφράζουν τις ανησυχίες και τα συναισθήματά τους, ακόμη και να επηρεάζουν τους

διαμορφωτές πολιτικής. Συνεπώς, ο τρόπος αλληλεπίδρασης των κυβερνήσεων είναι ταχύτερος και φτάνει σχεδόν σε όλα τα μέρη του κόσμου. Το γεγονός αυτό προσφέρει και σε μικρότερα κράτη ευκαιρίες που ίσως πριν δεν διέθεταν.

Έτσι, η ψηφιακή διπλωματία φέρνει μαζί της ευκαιρίες και προκλήσεις. Αφενός, τα κοινωνικά μέσα ενημέρωσης παρέχουν στις χώρες περισσότερες πληροφορίες για την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων. Αφετέρου, ένας αριθμός κινδύνων συνδέεται με τη χρήση και την εξάρτηση από τα κοινωνικά μέσα ενημέρωσης ως εργαλείο διπλωματίας. Παρ' όλα αυτά, οι ευκαιρίες φαίνεται να επισκιάζουν τις προκλήσεις. Η ψηφιακή διπλωματία και οι δραστηριότητες στον διαδικτυακό κόσμο ως σύνολο μπορούν να βοηθήσουν σε μεγάλο βαθμό στην προβολή των θέσεων εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους τόσο σε εγχώριο όσο και σε ξένο ακροατήριο.

3.4 Πολιτιστική διπλωματία

Η πολιτιστική διπλωματία συνίσταται από τη μεθοδική και ιεραρχημένη χρήση του πολιτισμού ενός κράτους κατά την άσκηση της εξωτερικής της πολιτικής. Με στόχο αρχικά την προβολή των πολιτιστικών αξιών και επιτευγμάτων της στο εξωτερικό και εν συνεχεία στην οικοδόμηση ενός θετικού κλίματος αλληλοκατανόησης και εμπιστοσύνης μεταξύ των λαών μέσω της σύσφιξης των σχέσεων τους.

Η επιτυχής άσκηση της πολιτιστικής διπλωματίας αποφέρει οφέλη σε όλα τα επίπεδα, αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο στην φαρέτρα των εξωτερικών σχέσεων, διότι ο πολιτισμός διατηρεί τις πόρτες ανοιχτές ακόμη και σε δύσκολες συγκυρίες. Σε περιόδους πολιτικών δυσκολιών, όταν ακόμη και οι διπλωμάτες δεν μπορούν να καθίσουν στο ίδιο τραπέζι διαπραγματεύσεων, ο πολιτισμός μπορεί να κρατήσει τις πόρτες ανοιχτές μέχρι να βελτιωθούν οι σχέσεις. Ένα σύγχρονο παράδειγμα είναι εκείνο της σχέσης μεταξύ Βρετανίας και Ιράν, όπου η εκλογή του Προέδρου Mahmoud Ahmadinejad το 2005 είχε εντείνει τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Το Ιράν έχει μια μακρά και περήφανη πολιτιστική ιστορία και παράδοση, ιδιαίτερα στη λογοτεχνία και την αρχιτεκτονική. Ο πρώην πρόεδρος Muhammad Khatami (ο οποίος απάντησε στη διατριβή του Samuel Huntington σχετικά με την σύγκρουση των πολιτισμών με τη δική του ομιλία προς τα Ηνωμένα Έθνη για την προώθηση του διαλόγου μεταξύ των πολιτισμών) ήταν κάποτε Εθνικός Βιβλιοθηκονόμος και υπό αυτές τις συνθήκες, δεν προκάλεσε έκπληξη το γεγονός ότι τα πολιτιστικά ιδρύματα της Βρετανίας ήταν σε θέση να συνεχίσουν να λειτουργούν στο Ιράν, διατηρώντας έτσι τις πόρτες μεταξύ των δύο χωρών ανοιχτές. Ένας πρώην διπλωμάτης, του οποίου η τελευταία απόσπαση ήταν στο Ιράν, ανέφερε χαρακτηριστικά «Οι πολιτιστικοί θεσμοί μας σίγουρα έχουν περισσότερη πρόσβαση στους τροχούς της εξουσίας από ότι ο πρεσβευτής του Ηνωμένου Βασιλείου έχει αυτή τη στιγμή».¹²⁷

Ενώ αντίστοιχα η αστοχία της πολιτιστικής διπλωματίας φαίνεται να είναι πολλαπλά ζημιογόνα, εξαιτίας αυτού, τα ισχυρά κράτη επενδύουν σημαντικά και συστηματικά στην προβολή του πολιτισμού τους στο εξωτερικό. Η επιτυχής άσκησή της δεν προϋποθέτει ισχυρή οικονομική και στρατιωτική ισχύ, έτσι και μικρά κράτη μπορούν να αναδειχθούν σε μεγάλες δυνάμεις στον τομέα του πολιτισμού ανάλογα με

¹²⁷ Kirsten Bound et al., "Culture Is a Central Component of International Relations. It's Time to Unlock Its Full Potential ...," *Demos*, 2007, 55.

την ποιότητα και την εμβέλεια της πολιτιστικής τους πρότασης που καταθέτουν στις διεθνείς σχέσεις.¹²⁸

Ο Brandt (καγκελάριος της Δυτικής Γερμανίας, εκείνη την περίοδο) ήδη από το 1966 έκανε αναφορά στην σπουδαιότητα της πολιτιστικής διπλωματίας και του πολιτισμού γενικότερα, καθώς χαρακτήρισε τον πολιτισμό ως τον αναγκαίο «Τρίτο Παράγοντα» μετά την πολιτική και το εμπόριο,¹²⁹ ομοίως ο Αμερικανός γεροϋσιαστής Fulbright την αποκάλεσε ως την «Τέταρτη Διάσταση» της Εξωτερικής Πολιτικής αναφέροντας πως «Η Εξωτερική πολιτική δεν μπορεί να βασίζεται μόνο στην στρατιωτική αντίληψη και τις διπλωματικές δραστηριότητες στο σημερινό κόσμο. Η μορφή του κόσμου σε μια γενιά από σήμερα θα επηρεάζεται πολύ περισσότερο από το πως μεταλαμπαδεύουμε στους άλλους τις αξίες της κοινωνίας μας, παρά από τη στρατιωτική ή διπλωματική μας ανωτερότητα ¹³⁰ η άποψη αυτή έως και σήμερα βρίσκει υποστηρικτές ένας από αυτούς είναι ο Nye¹³¹, οποίος θεωρεί τον πολιτισμό μια από τις κύριες πηγές της ήπιας ισχύος.

Πολλοί μελετητές φαίνεται να συμφωνούν με τις παραπάνω θέσεις, και να αντιλαμβάνονται την σημασία της πολιτιστικής διπλωματίας ιδιαίτερα σε μια συνεχώς εξελισσόμενη κοινωνία όπου χαρακτηρίζεται από μία πολυπλοκότητα, μέσα στο παγκοσμιοποιημένο διεθνές περιβάλλον. Το σημείο διαφωνίας μεταξύ των μελετητών της πολιτιστικής διπλωματίας έγκειται στην ταύτιση της πολιτιστικής διπλωματίας και της δημόσιας διπλωματίας.¹³²

Ο Mark χαρακτηριστικά αναφέρει πως η πολιτισμική διπλωματία σήμερα θεωρείται τόσο εννοιολογικά όσο και πρακτικά ένα υποσύνολο της δημόσιας διπλωματίας, την οποία ορίζει, ως την επικοινωνία της κυβέρνησης με ξένους ακροατές προκειμένου να τους επηρεάσουν με θετικό τρόπο. Ωστόσο, η πολιτιστική διπλωματία δεν είναι απλώς δημόσια διπλωματία που φέρει μια διαφορετική ονομασία, καθώς υπάρχουν περιπτώσεις δημόσιας διπλωματίας, όπως για παράδειγμα

¹²⁸ Ελένη Τζουμάκα, *Πολιτιστική Διπλωματία: Διεθνή Δεδομένα Και Ελληνικές Προοπτικές* (Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005)σελ.113

¹²⁹ Τζουμάκα, σελ.113

¹³⁰ Νικόλαος Βασιλειάδης and Σοφία Μπουτσιούκη, “Πολιτιστική Διπλωματία Ελληνικές Και Διεθνείς Διαστάσεις,” 2015, σελ.15

¹³¹ Joseph S. Nye, *Ήπια Ισχύ: Το Μέσο Επιτυχίας Στην Παγκόσμια Πολιτική.*, ed. Ντάλης Σ. Μπαρτζινόπουλος Ε. (Αθήνα: Παπαζήση, 2005), σελ.43

¹³² Ien Ang, Yudhishtir Raj Isar, and Phillip Mar, “Cultural Diplomacy: Beyond the National Interest?,” *International Journal of Cultural Policy* 21, no. 4 (2015): 365–81; Simon Mark, “A Greater Role for Cultural Diplomacy” (Netherlands, 2009); Bound et al., “Culture Is a Central Component of International Relations.It’s Time to Unlock Its Full Potential ...”

η ενημέρωση των ξένων ανταποκριτών, οι οποίες δεν αφορούν τον πολιτισμό ενός κράτους.¹³³

Από την άλλη ο Stignitzer φαίνεται να ταυτίζει τις δύο έννοιες, καθώς αναφέρει δύο λειτουργίες που εμπίπτουν στη δημόσια διπλωματία, η λειτουργία των πολιτικών πληροφοριών και της πολιτιστικής επικοινωνίας. Στόχος της πρώτης είναι να προσεγγίσει ομάδες κοινού στο εξωτερικό με μέσα, όπως η διάδοση πληροφοριών, και αυτή η λειτουργία εκτελείται κατά κύριο λόγο από το Υπουργείο Εξωτερικών. Η πολιτιστική επικοινωνία σε αντίθεση, υλοποιείται από τα τμήματα πολιτισμού και εκπαίδευσης σε τομείς όπως, ο κινηματογράφος ή η τέχνη. Ομοίως, ο H.Frederic συμπεριλαμβάνει τον πολιτισμό στον ορισμό του για τη δημόσια διπλωματία αναφέροντας ότι «η δημόσια διπλωματία καλύπτει τις επιχειρήσεις που στοχεύουν στους αποδέκτες στο εξωτερικό στους τομείς της πληροφόρησης, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού, σκοπός των οποίων είναι να επηρεάσουν μια ξένη κυβέρνηση επηρεάζοντας τους πολίτες της».¹³⁴

Αντίθετα ο Schneider θεωρεί πως δημόσια και πολιτιστική διπλωματία διαφέρουν μεταξύ τους, διότι η δημόσια διπλωματία αποτελεί μια μονοδιάστατη προσέγγιση που δίνει έμφαση στην πολιτική, ενώ η πολιτισμική διπλωματία είναι μια πολυδιάστατη προσέγγιση, η οποία επικεντρώνεται στην αμοιβαία κατανόηση. Ο Szondi επίσης διαχωρίζει την δημόσια και πολιτιστική διπλωματία, όμως παρουσιάζει μια άλλη ενδιαφέρουσα θέση καθώς πιστεύει ότι η πολιτιστική διπλωματία δεν αποτελεί μέρος της δημόσιας διπλωματίας επειδή αντιμετωπίζει την πολιτιστική διπλωματία από την άποψη των δημοσίων σχέσεων, την θεωρεί ένα στοιχείο του «πάνθεον της διαχείρισης της φήμης», παράλληλα με τη δημιουργία της μάρκας ενός τόπου, της μάρκας μιας χώρας, της αντίληψης και της ίδιας της δημόσιας διπλωματίας.¹³⁵ Οι απόψεις ποικίλουν και ο διαχωρισμός σίγουρα δεν αποτελεί μια εύκολη διεργασία, καθώς τόσο η δημόσια όσο και η πολιτιστική διπλωματία σε πολλά σημεία αλληλοεπηρεάζονται και τα όρια δεν είναι πάντοτε πολύ σαφή.

¹³³ Mark, "A Greater Role for Cultural Diplomacy.", p.12

¹³⁴ Marta Ryniejska – Kiełdanowicz, "Cultural Diplomacy as a Form of International Communication" (University of Wrocław, n.d.),p.6-9

¹³⁵ Ryniejska – Kiełdanowicz.p.6-9

3.4.1 Μέσα πολιτιστικής διπλωματίας

Η πολιτιστική διπλωματία όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα μπορεί να προσφέρει ένα ισχυρό φάσμα πλεονεκτημάτων σε μια χώρα, δίνοντας την δυνατότητα να αναπτύξει το προφίλ της, να συμβάλει στην ανάπτυξη του nation branding, στην ανάδειξη των θετικών στοιχείων της εκάστοτε χώρας. Επίσης την βοηθά να προωθήσει βασικά συμφέροντα της και να συνδεθεί με διάφορα ακροατήρια, όπως την ελίτ, την μάζα και την διασπορά προσφέροντας την ευκαιρία να αναδειχθεί ο πολιτισμός της και να δημιουργήσει ένα θετικό κλίμα με τις υπόλοιπες χώρες.¹³⁶

Ωστόσο για να μπορέσει η πολιτιστική διπλωματία να αξιοποιήσει πλήρως τις παραπάνω δυνατότητες, απαιτείται μια στρατηγική η οποία δεν αποτελεί μια εύκολη διεργασία, καθώς θα πρέπει να αποτυπώνει όσο το δυνατό πιο ξεκάθαρα την διαδρομή που επιλέγεται για να οδηγήσει προς τον τελικό στόχο. Με βασικούς άξονες το «κοινό στόχο» (target group) και τα «μέσα» που θα χρησιμοποιηθούν για φέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα, αυτή η διαδικασία απαιτεί μια μακρόπνοη στρατηγική.

Αναφορικά με τον πρώτο άξονα, εκτός από τη στόχευση κοινού σε άλλες χώρες με εκδηλώσεις πολιτισμού του κράτους αποστολής, η πολιτισμική διπλωματία ενσωματώνει επίσης υποστηρικτικές εκδηλώσεις της πολιτιστικής δραστηριότητας άλλης χώρας μέσα στην ίδια τη χώρα διότι αυτό μπορεί να συμβάλει στην προώθηση των εθνικών συμφερόντων του κράτους αποστολής. Για παράδειγμα, η παροχή υποστήριξης από την κυβέρνηση της Νέας Ζηλανδίας για παραστάσεις στη Νέα Ζηλανδία μιας κινεζικής πολιτιστικής ομάδας ενισχύει σαφώς τη διμερή σχέση της Νέας Ζηλανδίας με την Κίνα, αλλά δεν συνεπάγεται με κανέναν τρόπο στην κουλτούρα της Νέας Ζηλανδίας. Επιπλέον, το ακροατήριο της πολιτιστικής διπλωματίας μπορεί να περιλαμβάνει μέλη της εθνικής διασποράς. Η επίτευξη της μεγάλης διασποράς της Ινδίας είναι από καιρό το επίκεντρο του έργου των πολιτιστικών κέντρων που διαχειρίζεται η ινδική πολιτιστική υπηρεσία, το Ινδικό Συμβούλιο Πολιτιστικών Σχέσεων.

Ο δεύτερος άξονας αφορά τα μέσα όπου η πολιτισμική διπλωματία ενσωματώνει δραστηριότητες που αναλαμβάνουν ή εμπλέκουν ευρύ φάσμα συμμετεχόντων όπως καλλιτέχνες, τραγουδιστές κ.λ.π., αλλά και εκδηλώσεις της τέχνης τους (όπως μια ταινία), την προώθηση πτυχών του πολιτισμού ενός κράτους

¹³⁶ Mark, "A Greater Role for Cultural Diplomacy.", p.36

(γλώσσα για παράδειγμα), και την ανταλλαγή ανθρώπων όπως οι ακαδημαϊκοί. Οι δραστηριότητες που αναλαμβάνονται στο πλαίσιο του πεδίου της πολιτιστικής διπλωματίας εκδηλώνουν μια πτυχή του πολιτισμού της πολιτείας που αντιπροσωπεύει η κυβέρνηση. Το φάσμα των δραστηριοτήτων είναι αρκετά ευρύ και δεν περιορίζεται πλέον σε υψηλή και λαϊκή κουλτούρα. Περιλαμβάνει πλέον συχνότερα τη πολιτιστική δραστηριότητα με στόχο τον ευρύτερο πληθυσμό¹³⁷ παραδείγματα αυτού του ευρύτερου πεδίου της πολιτιστικής διπλωματίας αφορούν εκπαιδευτικές υποτροφίες, επισκέψεις ακαδημαϊκών, διανοούμενων και καλλιτεχνών τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, επίσης παραστάσεις καλλιτεχνικών ομάδων, εκθέσεις, σεμινάρια, συνέδρια, υποστήριξη φεστιβάλ άλλων χωρών που εδρεύουν στην εγχώρια αγορά. Ακόμη ιδρύοντας έδρες και διατηρώντας καθηγητές στα πανεπιστήμια του εξωτερικού, διοργανώνοντας προτομές, αγάλματα και πορträιτα των εθνικών ηγετών, παρουσίαση βιβλίων και μουσικών οργάνων σε επισκεπτόμενους αξιωματούχους και διπλωματικές αποστολές στο εξωτερικό, βραβείο δοκιμίου και ετήσια διάλεξη για τον αθλητισμό.¹³⁸

Τα κράτη λοιπόν μέσα σε αυτό το πλήθος των δράσεων, στο πλαίσιο της πολιτιστικής διπλωματίας επιδιώκουν να διαμορφώσουν και να καθοδηγήσουν μια ομολογουμένως, απρόβλεπτη ροή προκειμένου να εξυπηρετήσουν και να μεγιστοποιήσουν το εκάστοτε προσδοκώμενο εθνικό συμφέρον.

Μια εξαιρετικά επιτυχής μορφή πολιτιστικής διπλωματίας θεωρείται η Γερμανογαλλική προσέγγιση που ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1950 και εντατικοποιήθηκε κατά την διάρκεια του 1960, με στρατηγικό στόχο την άρση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων μεταξύ των δύο κοινωνιών και των δύο χωρών μέσα από ένα πρόγραμμα ανταλλαγής νέων στην παιδεία και τον πολιτισμό, ώστε να εμπεδωθεί η ειρήνη μεταξύ των δύο χωρών κατά τρόπο ασφαλή. Μια πρακτική που κατά κόρον χρησιμοποιείται και σήμερα από πολλές χώρες μέσω υποτροφιών και ανταλλαγής φοιτητών. Ένα ακόμη παράδειγμα, πιο πρόσφατο, και με μια διαφορετική ως προς τη μεθοδολογία και στοχοθεσία περίπτωση πολιτιστικής διπλωματίας είναι η εκπόνηση ενός σχεδίου παραγωγής και διανομής τουρκικών σίριαλ σε ένα ευρύ φάσμα κρατών περισσότερες από εβδομήντα χώρες, στα Βαλκάνια, την Μεσόγειο, στη Μέση Ανατολή και στη Βόρειο Αφρική, που αποτέλεσε μια εργαλειακή πολιτική του Υπουργείου Εξωτερικών με στόχο να επιτύχει πολιτική επιρροή μέσα από τη

¹³⁷ Mark,p.13.

¹³⁸ Γιαλλουρίδης and Αναστασιάδου, “Πολιτιστική Διπλωματία Και Ήπια Ισχύς.”,σελ.107-108

διάχυση ενός πολιτιστικού προϊόντος το οποίο απεικόνιζε τη σημερινή Τουρκία ως μια κοινωνική συγκρότηση που εκφράζει δυτικά πρότυπα σε συνδυασμό με ένα ισλαμικό υπόβαθρο, σε μια ιδιότυπη συμφιλίωση του ισλάμ με τον δυτικό πολιτισμό ως τρόπο ζωής και πολιτιστικής νοηματοδότησης.¹³⁹

Τα προαναφερθέντα παραδείγματα αφορούν δυο εντελώς διαφορετικές περιόδους και αυτό αποτελεί μια ένδειξη της διαχρονικής αξίας της πολιτιστικής διπλωματίας. Επίσης, υπάρχει διαφοροποίηση ως προς τα μέσα που χρησιμοποιούνται από την μια η παιδεία και από την άλλη η τέχνη. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθούμε, εν συντομία, σε άλλα δύο σημαντικά μέσα πολιτιστικής διπλωματίας, τα μουσεία και την χρήση της διασποράς ως δίκτυο επικοινωνίας για την πολιτιστική διπλωματία.

Τα μουσεία ως φορείς της ήπιας ισχύος επιτελούν σπουδαίο έργο στην άσκηση πολιτιστικής διπλωματίας οι αδελφοποιήσεις με άλλα μουσεία, οι ανταλλαγές εκθεμάτων, οι συνεργασίες και οι αμοιβαίες επωφελείς δράσεις πλέκουν ένα δίκτυο σχέσεων που αποτελεί αναμφισβήτητα σημαντική επικουρία για τη διεθνή διπλωματία. Μέσω της φήμης και της ισχυρής δημόσιας εικόνας τους, τα μουσεία αποτελούν τοπόσημα που συμβάλλουν στον εξωραϊσμό της εικόνας ενός κράτους, στην εξάλειψη των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων.¹⁴⁰

Επίσης ένα συχνό χαρακτηριστικό της πολιτιστικής διπλωματίας είναι η χρήση των διασωματικών κοινοτήτων ως διαμεσολαβητών αλληλεπίδρασης.¹⁴¹ Όπως εξηγεί ο Ντουράν, σε σχέση με τις χώρες της Μεσογείου, οι διασυνδέσεις με τη διασπορά «παρέχουν πολιτιστικές, πολιτικές και άλλες γνώσεις που είναι απαραίτητες για την επιτυχή διπλωματία» Έτσι, οι σχέσεις μεταξύ οποιουδήποτε κράτους και της διασποράς του είναι δυνητικά πολύ σημαντικές, γεγονός που αντικατοπτρίζεται στις ανανεωμένες προσπάθειες πολλών νέων και μακρόπνοων χωρών να ανανεώσουν τις σχέσεις.¹⁴²

¹³⁹ Γιαλλουρίδης and Αναστασιάδου, σελ.107-108

¹⁴⁰ Πέτρος Καψάσκης, "Πολιτιστική Διπλωματία: Τα Μουσεία Ως Διπλωμάτες," CNN Greece, 2017, <https://www.cnn.gr/focus/apopseis/story/77904/politistiki-diplomatia-ta-moyseia-os-diplomates>.

¹⁴¹ Yossi Shain and Aharon Barth, "Diasporas and International Relations Theory," *International Organization* 57, 2003, 449—479.

¹⁴² Neil Collins and Kristina Bekenova, "European Cultural Diplomacy: Diaspora Relations with Kazakhstan," *International Journal of Cultural Policy*, 2017, 1—19.

Τόσο τα μουσεία όσο και η διασπορά αποτελούν δυο εξαιρετικά σημαντικά μέσα που μπορούν να βοηθήσουν στην επίτευξη των στόχων της πολιτιστικής διπλωματίας, καθώς και στην οικοδόμηση ενός θεμελίου εμπιστοσύνης με χώρες των οποίων οι διπλωματικές σχέσεις είναι τεταμένες ή μπορεί ακόμη και να μην υφίστανται.

Μεθοδολογία έρευνας

Η ενδελεχής παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου μέσω της δευτερογενούς βιβλιογραφικής ανασκόπησης ανέδειξε την σπουδαιότητα αυτού του καινοφανούς όρου της ήπιας ισχύος, τόσο σε ακαδημαϊκό όσο και σε επίπεδο δημόσιων συζητήσεων. Η ήπια ισχύς μπορεί να αποτελέσει για τις χώρες ένα σπουδαίο εργαλείο στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής τους ιδιαίτερα σε ένα κόσμο που χαρακτηρίζεται ολοένα και περισσότερο αλληλοεξαρτώμενος και πολύπλοκος.

Ο Nye ανέλυσε την ήπια ισχύ με βάση το παράδειγμα των ΗΠΑ, μεταγενέστερα αναλύθηκαν και άλλα κράτη με εντελώς διαφορετική κουλτούρα και σύστημα αξιών καθώς και διαφορετική συμπεριφορά στις διεθνείς σχέσεις, με κοινό παρανομαστή ότι αναφέρονται σε “μεγάλες δυνάμεις”, ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η Κίνα. Ελάχιστες είναι οι έρευνες που αναφέρονται σε μικρά κράτη, για το λόγο αυτό η παρούσα έρευνα λαμβάνει ως μελέτη περίπτωσης την Αλβανία. Μια χώρα με ιδιαίτερα ιστορικά χαρακτηριστικά, όπως η απομόνωσή της από τα υπόλοιπα κράτη για μια μακρά περίοδο καθώς και η ιδιαιτερότητα της γεωγραφική της θέσης.

Προκειμένου να μελετηθούν οι δράσεις και η άσκηση της ήπιας ισχύος χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος έρευνας του McClogy καθώς αποτελεί τον πρώτο και μοναδικό μέχρι σήμερα δείκτη μέτρησης της ήπιας ισχύος των χωρών. Λαμβάνοντας υπόψιν λοιπόν τους έξι υποδείκτες του McClogy, μελετήθηκαν οι διεθνείς μετρήσεις της χώρας στον εκάστοτε υποδείκτη, η υφιστάμενη βιβλιογραφία αλλά και οι επίσημες ιστοσελίδες και τα κοινωνικά δίκτυα των υπουργείων ώστε να εντοπιστούν και να αναλυθούν οι δράσεις. Η ανάλυση ξεκινά με την ιστορική αφήγηση μετά το 1990 και την πτώση του κομμουνισμού με στόχο να αναδειχθεί η εξέλιξη της χώρας μέσα στην πάροδο των ετών, αλλά επικεντρώνεται κυρίως στις μετρήσεις και τις δράσεις των τελευταίων πέντε ετών.

Υπογραμμίζεται ότι η παρούσα μελέτη δεν ακολουθεί τη μέθοδο συνδυασμού των αντικειμενικών και υποκειμενικών δεδομένων του McClogy, αλλά μόνο τη μελέτη των αντικειμενικών δεδομένων, λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς διενέργειας μιας παγκόσμιας πρωτογενούς έρευνας μέσω ερωτηματολογίου που θα ήταν σχεδόν αδύνατη στα πλαίσια μιας τέτοιου είδους έρευνας. Φυσικά η αποφυγή των περιορισμών είναι σχεδόν αδύνατη σε κάθε είδους έρευνα, αποτέλεσμα αυτού και

στην παρούσα μελέτη υπήρχαν περιορισμοί, όπως ο μικρός αριθμός των δράσεων αλλά και οι υπάρχουσες δράσεις αφορούσαν τα τελευταία χρόνια δυσκολεύοντας την ασφαλή εξαγωγή αποτελεσμάτων δεδομένου ότι τα αποτελέσματα της ήπιας ισχύος είναι μακροπρόθεσμα. Παρόλα αυτά γίνεται προσπάθεια να αναδειχθούν ώστε να αποτελέσουν ίσως στο μέλλον έναυσμα για περαιτέρω μελέτη.

4.1 Background

Πριν προβούμε στην ανάλυση των υποδεικτών του McClory θα αναφερθούμε σε κάποιες γενικές πληροφορίες καθώς και στην εξωτερική πολιτική της Αλβανίας. Πρόκειται για μια μικρή βαλκανική χώρα της ΝΑ Ευρώπης, η έκταση της είναι 28.748 τ.χ., διαθέτει ακτογραμμή στην Αδριατική και το Ιόνιο Πέλαγος στα δυτικά (και τα δύο τμήματα της Μεσογείου). Συνορεύει με το Μαυροβούνιο στο βορρά, τη Σερβία, στα βορειοανατολικά, τα Σκόπια στα ανατολικά και την Ελλάδα στα νοτιοανατολικά. Η Αλβανία διαθέτει επίσης θαλάσσια σύνορα με την Κροατία και την Ιταλία. Ο πληθυσμός της είναι 2,9 εκατομμύρια (σύμφωνα με την απογραφή του 2015). Η πρωτεύουσα και η μεγαλύτερη πόλη της είναι τα Τίρανα. Η επίσημη γλώσσα είναι η Αλβανική και οι ευρέως ομιλούμενες και κατανοητές γλώσσες είναι τα Αγγλικά, τα Ιταλικά και τα Ελληνικά. Αναφορικά με την θρησκεία η Αλβανία έχει μουσουλμανική πλειοψηφία με το ποσοστό των πιστών να φτάνει στο 70%, ενώ άλλες θρησκείες όπως οι Χριστιανοί Ορθόδοξοι (20%) και οι καθολικοί (10%).¹⁴³

Είναι μια χώρα πλούσια σε ορυκτά κοιτάσματα, διαθέτει ορυκτά αποθέματα πετρελαίου, άνθρακα, φυσικού αερίου, βασάλτες, ασβεστόλιθους, αλάβαστρους καθώς και άλλα πετρώματα. Είναι πρώτη χώρα σε αποθέματα χρωμίου στην Ευρώπη με τα εκτιμώμενα αποθέματα της να ανέρχονται σε 36,9 εκατομμύρια τόνους, ενώ σε χαλκό 27 εκατομμύρια τόνους. Είναι επίσης πλούσια σε υδάτινους πόρους (κατατάσσεται στις πρώτες θέσεις ανά κάτοικο στην Ευρώπη). Πλούσιο είναι και το υπέδαφος της σε σίδηρο-νικέλιο, πυριτικό νικέλιο, το οποίο υπολογίζεται σε 311 εκατομμύρια τόνους. Μέχρι το 2009 είχαν δοθεί συνολικά 832 άδειες εκμετάλλευσης ορυκτού πλούτου, οι 262 εκ των οποίων αφορούσαν την εκμετάλλευση αποθεμάτων χρωμίου.¹⁴⁴

Ο φυσικός της πλούτος και η ευελιξία ενός μικρού κράτους ένω θα μπορούσαν να αποτελέσουν σημαντικά χαρακτηριστικά για την ανάπτυξη της, παράλα αυτά ιστορικοί και πολιτικοί λόγοι αποτέλεσαν ανασταλτικοί παράγοντες στην ανάπτυξή της. Η διακεκομμένη ιστορική της ανάπτυξη, με ξαφνικά άλματα από

¹⁴³ "Albania Calls a Country of Opportunitites," n.d., http://aida.gov.al/images/publikime/docs/Albania_Calls_01_low.pdf.

¹⁴⁴ Γ. Σταύρος Ντάγιος, "Αλβανία, Ελλάδα Και Ε.Ε.: Διλήμματα Στα Τίρανα, 100 Χρόνια Μετά Την Ανεξαρτησία," Foreign Affairs: Hellenic edition, 2013, <https://www.foreignaffairs.gr/articles/69162/stayros-g-ntagios/albania-ellada-kai-ee?page=show#>.

την μια ιστορική τάξη στην άλλη, αντικατοπτρίζουν την δύσκολη μετάβαση της χώρας προς την εγκαθίδρυση ενός κράτους δικαίου. Αυτή η μετάβαση των 25 ετών συμπίπτει επίσης με μια βαθιά κρίση πίστης από τους πολίτες της στους θεσμούς που τους εκπροσωπούν.¹⁴⁵ Η Αλβανία αποτελεί ένα νεοσύστατο κράτος, όπου μόλις στις 28 Νοεμβρίου 1912 κηρύχθηκε ανεξάρτητο. Ο Αλβανός Ισμαήλ Μπέι Βλόρα (1844-1919) κατόρθωσε, έπειτα από πολλά χρόνια προσπαθειών και αγώνων, να ιδρύσει ένα ανεξάρτητο κράτος. Προηγούμενος τμήμα της βυζαντινής και μετέπειτα οθωμανικής αυτοκρατορίας, μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο έγινε ένα κομμουνιστικό κράτος υπό το καθεστώς του Enver Hoxha όπου είχε παραμείνει εξαιρετικά απομονωτικός στην πολιτική και τις προοπτικές, έως ότου οι κομμουνιστές έχασαν τη δύναμή τους το 1992.¹⁴⁶ Την περίοδο της επικράτησης του κομμουνιστικού καθεστώτος (1944-1990) η Αλβανία εφήρμοσε την πιο σκληρή σταλινική πολιτική απομόνωσης, όπου έληξε μετά από σαράντα τέσσερα χρόνια ξενοφοβικής κομμουνιστικής κυριαρχίας και καθιέρωσε μια πολυκομματική δημοκρατία. Η μετάβαση αποδείχθηκε αρκετά δύσκολη, καθώς διεφθαρμένες κυβερνήσεις προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν την υψηλή ανεργία, μια ερειπωμένη υποδομή, καθώς και μια ευρέως διαδεδομένη γκανγκστερική πολιτική από τους πολιτικούς αντιπάλους.¹⁴⁷

Όλα αυτά αντικατοπτρίζουν την μακρά και δύσκολη μετάβαση της χώρας σε ένα κράτος δικαίου. Οι δυσκολίες πέρα από το εσωτερικό της χώρας αφορούσαν και τις διακρατικές σχέσεις της στο διεθνές σύστημα. Μια χώρα που μέχρι πρότινος ήταν έξω από τον πολιτικό χάρτη, τους δρώντες, τις ομάδες και τα πλαίσια που καθορίζουν τις τύχες της περιοχής, ήταν εξαιρετικά δύσκολο να αναπληρώσει το χαμένο χρόνο. Δεδομένου αυτών των καταστάσεων και της νεάς τάξης πραγμάτων ξεκίνησε με την προσχώρησι σε πολλούς διεθνείς οργανισμούς και την ανάπτυξη των σχέσεων με τα υπόλοιπα κράτη.

Ας ξεκινήσουμε αναφερόμενοι στην ανάπτυξη των σχέσεων με τις γειτονικές χώρες, όπου αποτελούσαν μια δύσκολη διεργασία δεδομένου ότι οι σχέσεις αυτές παρουσιάζουν σκαμπανεβάσματα, διακυμάνσεις εξαιτίας του βεβαρημένου ιστορικού παρελθόντος από το οποίο δεν μπορούν να απογαλακτιστούν πλήρως αμφότεροι,

¹⁴⁵ "Albania," 2018, <https://www.nationsonline.org/oneworld/albania.htm>.

¹⁴⁶ Erkan Ertörün and Saimir Suma, "Strategic Brand Analysis in Destination Identity Context - A Case Study of Albania" (Umeå University, 2011), <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:428481/fulltext02>.

¹⁴⁷ Ντάγιος, "Αλβανία, Ελλάδα Και Ε.Ε.: Διλήμματα Στα Τίρανα, 100 Χρόνια Μετά Την Ανεξαρτησία."

κάθε χώρα έχει ριζωμένες προκαταλήψεις που μετουσιώνονται σε αβεβαίωτες αλήθειες, ή αυταπόδεικτα αξιώματα, πόσο δε μάλλον στα Βαλκάνια που τα μυθεύματα διαπλέκονται πάντα με την ιστορική αλήθεια και την εθνικιστική παθογένεια.¹⁴⁸

Η Ιταλία με την Αλβανία διατηρούσαν και διατηρούν καλές σχέσεις, η Αλβανία αποτελούσε ανέκαθεν το προγεφύρωμα της Ιταλίας προς την ανατολή. Επίσης, η παρουσία ενός μεγάλου αριθμού μεταναστών στην Ιταλία φαίνεται να διαδραματίζουν θετικό ρυθμιστικό ρόλο στις μεταξύ τους σχέσεις. Η πρώτη σοβαρή¹⁴⁹ συμφωνία υπεγράφη το 1991 και τέθηκε σε ισχύ το 1996. Αφορούσε στην ενθάρρυνση των επενδυτικών πρωτοβουλιών των Ιταλών προς την Αλβανία. Ιδιαίτερη, όμως, σημασία έχει η επιτευχθείσα συμφωνία μεταξύ των δυο χωρών στις 18 Δεκεμβρίου 1992 για την οριοθέτηση των συνόρων μεταξύ των δυο χωρών. Οι συνολικά 83 διμερείς συμφωνίες, μνημόνια συνεργασίας, εκτελεστικά προγράμματα, πρωτόκολλα και συμβάσεις αφορούν διάφορα πεδία όπως την οικονομία, το εμπόριο, τον τουρισμό, την παιδεία, των τελωνείων, των ασφαλιστικών ιδρυμάτων, της ενέργειας, της ασφάλειας, της άμυνας, κ.λ.π.

Από την άλλη, οι σχέσεις με τη Σερβία δεν μοιάζουν καθόλου με αυτές με την Ιταλία αντίθετα είναι εύθραυστες και προβληματικές, με εντάσεις και αιφνιδιαστικές μεταβολές, παρά τους όποιους τυποποιημένους βερμπαλισμούς και τη χρήση εντυπωσιακών ρητορικών σχημάτων για σχέσεις καλής γειτονίας. Η πολυπλοκότητα αυτή οφείλεται στην υπόθεση του Κοσόβου που παραμένει ένα ακανθώδες ζήτημα. Κάθε προσπάθεια των Τιράνων και του Βελιγραδίου για εξομάλυνση των σχέσεων βρίσκει την σθεναρή αντίδραση της Πρίστινας η οποία αντιμετωπίζει νευρικά μια τέτοια θεμιτή προσέγγιση. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει προσπάθειες μεταξύ των χωρών να γεφυρώσουν τις διαφωνίες τους και να υπάρξει σύσφιξη στις σχέσεις τους με στόχο την αποτίναξη του παρελθόντος, μια τέτοια προσπάθεια ήταν και η πρόσκληση από τα Τίρανα στον Σέρβο υπουργό εξωτερικών που έλαβε χώρα το 2012, με προσκεκλημένο τον Σέρβο υπουργό Εξωτερικών Ιβάν Μρκιτς. Οι προσπάθειες συνεχίζονται μέχρι και σήμερα με τις συμφωνίες, όπως το Berlin

¹⁴⁸ Βαρβαρούσης, *Η Διπλωματία Στο Νέο Ψηφιακό Περιβάλλον*.

¹⁴⁹ Δεδομένου ότι υπήρξε και άλλη προγενέστερα το 1962 όπου αφορούσε τις από αποζημιώσεις που διεκδικούσε η αλβανική πλευρά από την περίοδο της ιταλικής κατοχής και την παράδοση των Αλβανών εγκληματιών πολέμου οι οποίοι είχαν καταφύγει στον ιταλικό νότο η οποία δεν καρποφόρησε.

Process, παρόλα αυτά η εκ διαμέτρου προσέγγιση αναφορικά με το ζήτημα του Κοσόβου και της εθνικής κυριαρχίας φαίνεται να δημιουργεί αποστάσεις.¹⁵⁰

Παρομοίως, οι σχέσεις με την ΠΓΔΜ παρουσιάζονται με πολλές εμπλοκές και εμφανείς διακυμάνσεις, λόγω του ισχυρού και πολυάριθμου αλβανικού στοιχείου στα Σκόπια. Σε επίπεδο διμερών σχέσεων, η Αλβανία δεν προσδοκά ιδιαίτερες σχέσεις με τα Σκόπια (έχουν συνολικά υπογραφεί 53 συμφωνίες αλλά χωρίς ουσιαστική πρακτική εφαρμοσιμότητα). Η πρώτη συμφωνία επετεύχθει τον Ιούνιο του 1992 και αφορά στην συνεργασία στον τομέα της διμερούς ασφάλειας, μια σειρά τέτοιων συμφωνιών, πρωτοκόλλων και μνημονίων συνεργασίας αφορούν στην διευθέτηση των διασυνοριακών προβλημάτων, στην προστασία του περιβάλλοντος και των διεθνών δρυμών, στην πάταξη του οργανωμένου εγκλήματος κλπ. Οι συγκεκριμένες βέβαια διμερείς συμφωνίες αναφέρονται στις κοινές προσπάθειες που καταβάλλουν οι δυο χώρες για την ένταξη τους στις δομές της Ε.Ε. Στο πλαίσιο αυτό, στις 16 Ιουλίου 2012 σε συνάντηση που είχε ο Αλβανός υπουργός Εξωτερικών Εντμόντ Παναρίτη με τον Σκοπιανό πρόεδρο στα Τίρανα ειπώθηκε ότι οι σχέσεις των δυο χωρών βαίνουν καλά και ότι η Αλβανία θα παράσχει κάθε δυνατή αρωγή για την ένταξη της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ, στα πλαίσια στήριξης της χώρας για την δημιουργία ενός θετικότερου κλίματος.¹⁵¹

Τέλος, οι διπλωματικές σχέσεις με την Ελλάδα είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες και εύθραυστες, αν και οι διπλωματικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών αποκαθίστανται το 1971 περνούν αρκετά χρόνια μέχρι να υπογράψει η πρώτη διακρατική συμφωνία το 1976. Έως την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος είχαν υπογραφεί δεκατέσσερις διακρατικές συμφωνίες, έπειτα υπήρξε μια περίοδος στασιμότητας την διετία μεταξύ 1993 μέχρι το 1995, εν συνεχεία υπεγράφησαν εξήντα τέσσερις συνολικά συμφωνίες μέχρι το 2010, πάρα ταύτα συνεχίστηκε μια περίοδο στασιμότητας χωρίς ιδιαίτερες εξελίξεις μεταξύ των δύο γειτονικών χωρών. Τα τελευταία χρόνια γίνεται μια προσπάθεια επίλυσης ζητημάτων που ταλανίζουν τις δύο χώρες με στόχο να ξεπεράσουν τις προκλήσεις του παρελθόντος κάνοντας μικρά βήματα καλής θελήσεως εκατέρωθεν, με αποτέλεσμα να έχει επιτευχθεί η επίλυση

¹⁵⁰ "Does Albania Have a Foreign Policy," 2015, <http://icmu.nyc.gr/Does-Albania-have-a-foreign-policy>.

¹⁵¹ Ντάγιος, "Αλβανία, Ελλάδα Και Ε.Ε.: Διλήμματα Στα Τίρανα, 100 Χρόνια Μετά Την Ανεξαρτησία."

κάποιων ζητημάτων, όπως αυτό των "τοπωνύμων" αποτελώντας μια καλή αρχή για επίλυση και άλλων σημαντικών θεμάτων.¹⁵²

Πέρα από τις διακρατικές σχέσεις με τις γειτονικές χώρες η Αλβανία εργάζεται και για την ανάπτυξη των σχέσεων της και με τα υπόλοιπα κράτη, ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η ανάπτυξη των σχέσεων με τις ΗΠΑ, οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών είναι καλές παρόλα αυτά μόλις πρόσφατα το 2015 υπογράφηκε μια "Κοινή Δήλωση Στρατηγικής Συνεργασίας" στην Ουάσινγκτον, καθώς και το Σχέδιο Δράσης για την υλοποίησή της τα προσεχή έτη, συμπεριλαμβάνοντας: ζητήματα αναφορικά με την εταιρική σχέση για παγκόσμια και περιφερειακά θέματα, καθώς και ζητήματα για την ασφάλεια τα οποία περιλαμβάνουν την καταπολέμηση του βίαιου εξτρεμισμού και τη συνεργασία σε διεθνείς επιχειρήσεις, επιπλέον την ενίσχυση του κράτους δικαίου, την οικονομική ανάπτυξη, την ενεργειακή ασφάλεια αλλά και τις εκπαιδευτικές και πολιτιστικές ανταλλαγές. Επιπρόσθετα η ανάπτυξη των σχέσεων της με μια ακόμη ισχυρή χώρα, όπως η Γερμανία. Για την Αλβανία η Γερμανία αποτελεί έναν ισχυρό και καλό συνεργάτη αλλά παράλληλα και έναν ισχυρό κριτή. Μια ακόμη χώρα όπου οι σχέσεις τους χαρακτηρίζονται ως εξαιρετικές είναι η Αυστρία, καθώς χρονολογούνται από τη γένεση της ίδρυσης του πρώτου Αλβανικού κράτους μέχρι σήμερα.¹⁵³

Η Αλβανία προσπαθεί να αναπτύξει τις σχέσεις με τις χώρες που ιστορικά διέθεταν μια καλή σχέση αλλά και να ομαλοποιήσει ή να δημιουργήσει νέες με στόχο να αλλάξει σελίδα και να κερδίσει το χαμένο χρόνο του απομονωτισμού. Ο βασικός στόχος της εξωτερικής πολιτικής είναι προσανατολισμένος στην προώθηση της ειρήνης, της ασφάλειας και της ευημερίας στην περιοχή, όπου η περιοχή νοήτε ο άμεσος χώρος (περίπου 1-1,5 ώρες πτήσης από τα Τίρανα), που συνορεύει με τη Βιέννη στα βόρεια, την Αθήνα στα νότια, την Άγκυρα στα ανατολικά και τη Ρώμη στα δυτικά. Η εξωτερική της πολιτική, όπως και κάθε κράτους καθορίζεται πρωτίστως από τα εθνικά της συμφέροντα σε συνδυασμό με τις αξίες της. Οι κύριοι άξονες που καθοδηγούν την εξωτερική πολιτική της Αλβανίας είναι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, η διατλαντική συνεργασία, η ανάπτυξη και καλή γειτονία συνοδευόμενη από μια πιο αποτελεσματική προβολή της στην περιοχή της

¹⁵² "Does Albania Have a Foreign Policy"; Ντάγιος, "Αλβανία, Ελλάδα Και Ε.Ε.: Διλήμματα Στα Τίρανα, 100 Χρόνια Μετά Την Ανεξαρτησία."

¹⁵³ "Does Albania Have a Foreign Policy."

Αδριατικής-Ιονίου και με μεγαλύτερη αλληλεπίδραση με περιφερειακούς και διεθνείς οργανισμούς.

Φυσικά, σε έναν κόσμο διαφοροποιημένο με μια σειρά μετασχηματισμών και προκλήσεων που θέτει ο χρόνος, όπως οι αλλαγές στο διεθνές σύστημα, η παγκοσμιοποίηση και η τεχνολογία, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και τα κράτη να προσαρμόζονται και να δρούν ανάλογα. Σήμερα, πεδία όπως η δημόσια διπλωματία και η ψηφιακή διπλωματία είναι σημαντικά και δηλώνουν την εξέλιξη στον τομέα της διπλωματίας και των διεθνών σχέσεων. Στις επόμενες ενότητες θα μελετηθεί αν αυτές οι εξελίξεις έχουν επηρεάσει την εξωτερική πολιτική της Αλβανίας και ποιές είναι οι πολιτικές που εφαρμόζονται ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής.

4.2 Υποδείκτης διακυβέρνησης

Ο πρώτος υποδείκτης που θα αναλυθεί αναφέρεται σε αυτόν της διακυβέρνησης. Αφορά τους κρατικούς θεσμούς, τις πολιτικές αξίες και τα αποτελέσματα της δημόσιας πολιτικής μιας χώρας. Ο κυβερνητικός υποδείκτης αξιολογεί το βαθμό στον οποίο μια χώρα διαθέτει ένα ελκυστικό μοντέλο διακυβέρνησης όπου μπορεί να αποφέρει θετικά αποτελέσματα για τους πολίτες της. Ένα επιτυχημένο μοντέλο εσωτερικής διακυβέρνησης αποτελεί ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της συνολικής ελκυστικότητας ενός έθνους.¹⁵⁴

Ο υποδείκτης της διακυβέρνησης δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί το ισχυρό χαρτί της Αλβανίας, αλλά το αντίθετο, ίσως αποτελεί και την Αχίλλειο πτέρνα της. Αυτό συμβαίνει, εξαιτίας της σκληρότητας του καθεστώτος που είχε εγκατασταθεί στη χώρα και της έλλειψης οργανωμένης αντιπολίτευσης, η Αλβανία ήταν το τελευταίο ανατολικό ευρωπαϊκό έθνος που ξέφυγε από το κομμουνιστικό σύστημα. Χωρίς να διαθέτει δημοκρατική παράδοση, πριν από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η χώρα βρισκόταν υπό τον ζυγό αυταρχικών καθεστώτων από το 1912, όταν έγινε ανεξάρτητη, μετά από πέντε περίπου αιώνες οθωμανικής κατοχής, ο ξενοφοβικός κομμουνιστικός κανόνας που θεσπίστηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο επέβαλε έναν άκαμπτο έλεγχο σε σχεδόν κάθε πτυχή της κοινωνίας. Βασιζόμενη κυρίως σε πολιτικές και όχι καθαρά σε οικονομικές στρατηγικές, το σύστημα απομόνωσε τη χώρα από τον υπόλοιπο κόσμο.

Παρά το γεγονός ότι το καθεστώς ισχυρίστηκε ότι η εξουσία ανήκε στους ανθρώπους, η λήψη πολιτικών αποφάσεων ήταν εντελώς συγκεντρωμένη στα χέρια μιας μικρής ομάδας κομμουνιστών ηγετών. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η Αλβανία τερμάτισε σαρανταέξι (46) χρόνια κομμουνιστικής κυριαρχίας και καθιέρωσε μια πολυκομματική δημοκρατία που βασιζόταν σε ένα δυτικό μοντέλο πολιτικού πλουραλισμού και οικονομίας της αγοράς. Ελήφθησαν στο προσκήνιο προγράμματα οικονομικής και δημοκρατικής μεταρρύθμισης, αλλά η έλλειψη ισχυρών θεσμών και η απειρία τα εκτροχίαζε. Επίσης, δεδομένου αυτών των καταστάσεων, οι Αλβανοί πολίτες αυτής της εκκολαπτόμενης δημοκρατίας δεν διέθεταν παραδόσεις πολιτικού ακτιβισμού και πολιτικής συμμετοχής.¹⁵⁵

¹⁵⁴ McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2016.

¹⁵⁵ Ani Plaku and Daniela Gjylameti, "Opening Government? The Case of Albania in the Open GovernmentPartneship," 2016, <https://www.globalintegrity.org/wp-content/uploads/2017/03/Albania-final.pdf>, p.2-4

Η κοινωνία των πολιτών δεν ήταν παρούσα. Το 1997, η χώρα αντιμετώπισε κοινωνικές και πολιτικές αναταραχές, οι οποίες εξάλειψαν αποτελεσματικά όλα τα επιτεύγματα της εύθραυστης δημοκρατίας και την υποχρέωσαν να μηδενίσει το έτος. Μόλις το 1998 η μεταπολιτευτική Αλβανία απέκτησε σύνταγμα,¹⁵⁶ από τότε, η δέσμευση της κυβέρνησης για ενσωμάτωση στις δομές ΕΕ-NATO ήταν η κύρια κινητήριος δύναμη για τον εκδημοκρατισμό της Αλβανίας. Οι πολιτικές ελίτ προσπάθησαν να υιοθετήσουν ένα δυτικό μοντέλο δημοκρατίας, ανεξάρτητα από την καταλληλότητά του σε ένα αλβανικό πλαίσιο.

Οι διεθνείς εταίροι, συμπεριλαμβανομένης της ΕΕ, του ΟΗΕ και της Αμερικανικής πρεσβείας, υποστήριξαν αυτές τις προσπάθειες, σχετικά με τη σταθερότητα, παρά τον ριζοσπαστικό δημοκρατικό μετασχηματισμό. Ως εκ τούτου, οι εταίροι εργάστηκαν κυρίως με την κυβέρνηση και όχι με τους πολίτες. Το γεγονός αυτό, είχε δύο συνέπειες: πρώτον, η κοινωνία των πολιτών είχε περιορισμένη εξωτερική υποστήριξη και δεύτερον, οι αλβανικές κυβερνήσεις να έχουν ζητήσει νομιμότητα στις δηλώσεις τουλάχιστον των διεθνών εταίρων όσο και των πολιτών τους.¹⁵⁷

Στο πλαίσιο αυτό, η Αλβανία έχει σημειώσει πρόοδο προς τον εκδημοκρατισμό της, διαθέτει πολλά πολιτικά κόμματα και έχει δει δύο ειρηνικές αλλαγές στον κυβερνητικό συνασπισμό (2005 και 2013). Το 2013 με την εκλογή του Σοσιαλιστικού κόμματος ο πρόεδρος Έντι Ράμα κατά την παρουσίαση του νέου κυβερνητικού σχήματος τόνισε πως η κυβερνητική ομάδα αποτελούνταν από νέα πρόσωπα τα οποία αναλάμβαναν για πρώτη φορά τα υπουργικά κυβερνητικά τους καθήκοντα και ότι η συμμετοχή των γυναικών στην βουλή ήταν μεγαλύτερη από κάθε άλλη φορά, θέλοντας με αυτό τον τρόπο να επισημάνει έναν αέρα αλλαγής.¹⁵⁸

Η Αλβανία σύμφωνα με τον ερευνητή Lamallari βρισκόταν σε σταυροδρόμι το 2016, και έπρεπε να επιλέξει αν θα συνεχίσει την ιστορική της κληρονομιά της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος ή θα κάνει μια ριζοσπαστική αλλαγή και θα ανταποκριθεί στις προσδοκίες του λαού της για ένα κράτος που θα πληρεί τα πρότυπα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Στις 22 Ιουλίου, μετά από 18 μήνες

¹⁵⁶ Γ. Σταύρος Ντάγιος, "Αλβανία, Ελλάδα Και Ε.Ε.: Διλήμματα Στα Τίρανα, 100 Χρόνια Μετά Την Ανεξαρτησία," Foreign Affairs: Hellenic edition, 2013, <https://www.foreignaffairs.gr/articles/69162/stayros-g-ntagios/albania-ellada-kai-ee?page=show#>.

¹⁵⁷ Plaku and Gjylameti, "Opening Government? The Case of Albania in the Open Government Partnership," p. 2-4

¹⁵⁸ "Με Νέα Κυβέρνηση η Αλβανία," 2013, <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/564948/me-nea-kubernisi-i-alvania>.

εντατικής τεχνικής εργασίας και τεταμένες πολιτικές διαπραγματεύσεις, το αλβανικό κοινοβούλιο ψήφισε με ομόφωνη ψηφοφορία ένα φιλόδοξο σύνολο συνταγματικών τροπολογιών σχετικά με τη δικαστική μεταρρύθμιση. Οι τροποποιήσεις και οι σχετικοί νόμοι που θεσπίστηκαν κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους αποσκοπούν στον περιορισμό της διαφθοράς, του οργανωμένου εγκλήματος και της πολιτικής εμπλοκής στη δικαιοσύνη.¹⁵⁹ Το 2017 βέβαια η αλβανική δημοκρατία στάθηκε στάσιμη, καθώς κάθε βήμα προς τα εμπρός που έκανε το τελευταίο διάστημα, αντισταθμίστηκε από ένα άλλο προς τα πίσω. Έτσι, οι βελτιώσεις στις εκλογές της 25ης Ιουνίου προηγήθηκαν από ένα πολιτικό αδιέξοδο μεταξύ της αντιπολίτευσης και της κυβέρνησης κατά τους πρώτους τέσσερις μήνες του 2017 που έθεσαν σε κίνδυνο ολόκληρη την εκλογική διαδικασία. Η πρόοδος στη μείωση της καλλιέργειας κάνναβης αντισταθμίστηκε από αποκαλύψεις ότι ο πρώην υπουργός Εσωτερικών Σαϊμίρ Ταχίρι (Saimir Tahiri) συνδέθηκε με ένα αλβανικό-ιταλικό δίκτυο διακίνησης ναρκωτικών, δημιουργώντας και πάλι έντονο το αίσθημα της δυσπιστίας τόσο στο εσωτερικό της χώρας από τους πολίτες όσο και στο εξωτερικό.¹⁶⁰

Αντιλαμβανόμαστε μια σειρά προσπαθειών όλα αυτά τα χρόνια για μεταρρυθμίσεις και αλλαγές που θα φέρουν την χώρα πιο κοντά σε ένα κράτος δικαίου που σέβεται τους πολίτες του, με άλλοτε βέβαια τα αποτελέσματα να είναι θετικά και τα βήματα γοργά και άλλοτε όχι.

Ένα σημαντικό εγχείρημα που αξίζει να αναφερθεί πέρα από τις νομικές τροποποιήσεις και μεταρρυθμίσεις είναι η προσπάθεια της χώρας, οι πολίτες της να έχουν την δυνατότητα μιας ευρείας εμπλοκής και ενεργούς δράσης, αναφέροντας τα κακώς κείμενα, ή ακόμη και με νέες προτάσεις μέσω μιας ηλεκτρονικής πλατφόρμας. Γίνεται λοιπόν, μια προσπάθεια να εξαλειφθούν οι πελατειακές σχέσεις, η διαφθορά και να έρθουν πιο κοντά στην κυβέρνηση μέσω μιας πλατφόρμας που προωθεί την «συγκυβέρνηση» μεταξύ κράτους και πολιτών. Αναλυτικότερα πρόκειται για τη δημιουργία μιας ψηφιακής πλατφόρμας "Shqiperiaqeduam.al-Η Αλβανία που επιθυμούμε",¹⁶¹ η οποία στοχεύει στην ανοιχτή επικοινωνία και αλληλεπίδραση της κυβέρνησης με τους πολίτες, όπου μπορούν να επικοινωνούν σε πραγματικό χρόνο

¹⁵⁹ Besfort Lamallari, "Nations in Transit 2017," Freedom House, 2017, <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2017/albania>.

¹⁶⁰ Blendi Kajsu, "Nations in Transit 2018," Freedom House, 2018, <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/albania>.

¹⁶¹ "Me Ty Për Shqipërinë Që Duam -Platforma e Bashkëqeverisjes." Με Εσάς Για Την Αλβανία Που Θέλουμε - Πλατφόρμα Συνεργασίας," accessed July 4, 2018, <https://www.shqiperiaqeduam.al/>.

για ζητήματα του πολιτικού γίνεσθαι, έχουν τη δυνατότητα να εκφέρουν την γνώμη τους για σημαντικές μεταρρυθμίσεις, ή ακόμη και να προτείνουν κάποιες. Επίσης, θα έχουν την ευκαιρία να επηρεάσουν κυβερνητικές πολιτικές σε κάθε τομέα ή να ενημερωθούν σχετικά με την πρόοδο εργασιών του κάθε υπουργείου και των κρατικών θεσμών για κάποιο ζήτημα το οποίο τους αφορά προσωπικά. Ο κύριος στόχος της πλατφόρμας είναι η καταπολέμηση του πελατειακού κράτους και η εξάλειψη της διαφθοράς από κοινού με τους πολίτες.

Η εν λόγω ηλεκτρονική πλατφόρμα είναι διαθέσιμη και μπορούν να εγγραφούν όλοι οι Αλβανοί πολίτες ανεξάρτητα με το αν ζουν εντός ή και εκτός της χώρας. Τα μέλη είναι όλα αναγνωρισμένα πρόσωπα (καθώς η εγγραφή απαιτεί την εισαγωγή του προσωπικού αριθμού ταυτότητας ή του διαβατηρίου). Κάθε πολίτης έχει πρόσβαση σε παράπονα, απόψεις ή υποδείξεις προς την κυβέρνηση και τα υπουργεία ή τα υπαγόμενα θεσμικά όργανα.

Σύμφωνα με την έκθεση που αναφέρεται στους τελευταίους δέκα μήνες λειτουργίας της πλατφόρμας, από τον Οκτώβριο του 2017 που ξεκίνησε έως και τον Ιούλιο του 2018, ο αριθμός των πολιτών που έκαναν εγγραφή ανέρχεται στους 9.454 πολίτες, με αποτέλεσμα να προστεθούν και άλλες θεματικές για να καλύπτεται ένα μεγαλύτερο φάσμα ενοτήτων που θα εξυπηρετούν τους πολίτες. Έτσι ο επιδιωκόμενος στόχος όλοι οι πολίτες ανεξάρτητα των πολιτικών τους πεποιθήσεων να ενεργούν και να βοηθούν να επιλυθούν οι παθογένειες που υφίστανται για ένα δίκαιο και ενημερούμενο κράτος βρίσκει ανταπόκριση.¹⁶²

Παρατηρούμε λοιπόν, μια έντονη προσπάθεια της χώρας των τελευταίων ετών να αλλάξει τα πεπραγμένα ενισχύοντας το κράτος δικαίου, εφαρμόζοντας μεταρρυθμίσεις στο δικαστικό σώμα, συνεχίζοντας με την καταπολέμηση της διαφθοράς και αναπτύσσοντας το νομικό και το θεσμικό της πλαίσιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα που ανταποκρίνεται ευρέως στις ευρωπαϊκές προϋποθέσεις για την ένταξη στην ΕΕ.

¹⁶² “Raporti 10 Mujor Platforma ‘Shqipëria Që Duam’ Korrik 2018/Έκθεση Των 10 Μηνών Λειτουργίας Της Πλατφόρμας ‘Η Αλβανία Που Θέλουμε,’” accessed September 8, 2018, [https://www.shqiperiaqeduam.al/dist/assets/Raporti 10 Mujor.pdf](https://www.shqiperiaqeduam.al/dist/assets/Raporti%2010%20Mujor.pdf).

Όλες αυτές οι προσπάθειες βρήκαν αντίκρουσμα (πέρα από το εσωτερικό, στους πολίτες και στο εξωτερικό) κατέληξαν τελικά στην προσχώρηση της Αλβανίας στο ΝΑΤΟ (2009) και στην επίτευξη του καθεστώτος υποψήφιας προς ένταξη στην ΕΕ τον Ιούνιο του 2014 και σήμερα την επίσημη έναρξη προκαταρκτικής διαδικασίας για την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.¹⁶³

Παρά τη θετική αυτή πορεία, οι δημοκρατικοί θεσμοί της Αλβανίας εξακολουθούν ακόμη να στερούνται αποτελεσματικότητας και σταθερότητας. Ο πολιτικός διάλογος παραμένει αντιφατικός και ορισμένες πηγές αναφέρουν ότι δεν υποστηρίζει πάντα το δημοκρατικό πνεύμα. Θα πρέπει να γίνουν πολλά βήματα ακόμη, ώστε να προωθηθεί η διαφάνεια, η δημοκρατία και να καταπολεμηθούν τα υπολείμματα του παρελθόντος.¹⁶⁴

¹⁶³ “Έναρξη Της Προκαταρκτικής Διαδικασίας Για Την Ένταξη Αλβανίας Και ΠΓΔΜ Στην ΕΕ,” 2018, <http://www.amna.gr/home/article/277112/>.

¹⁶⁴ Plaku and Gjylameti, “Opening Government? The Case of Albania in the Open Government Partnership.”

4.3 Υποδείκτης πολιτισμού

Ο πολιτισμός αποτελεί, ίσως, την πιο προβεβλημένη πηγή ισχύος διαδραματίζοντας εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της ήπιας ισχύος. Ο υποδείκτης του πολιτισμού περιλαμβάνει μετρήσεις, όπως ο ετήσιος αριθμός επισκεπτών διεθνών τουριστών, η παγκόσμια επιτυχία της μουσικής βιομηχανίας μιας χώρας ή ακόμη και η διεθνή αθλητική ικανότητα ενός έθνους.¹⁶⁵ Αποτελεί ένα εξαιρετικά σημαντικό πεδίο για τις χώρες διότι μέσω του πολιτισμού επιτυγχάνεται η μείωση της πολιτιστικής απόστασης μεταξύ των χωρών που πολλές φορές μπορεί να μην είναι μεγάλη, απλά να μην υπάρχει η κατάλληλη πληροφόρηση. Οι σχέσεις που προκύπτουν μέσω της πληροφόρησης και της γνώσης του πολιτισμού δημιουργούν μια σφαίρα διαλόγου, η οποία είναι απαραίτητη για την επίτευξη αμοιβαίων ευεργετικών ωφελειών.¹⁶⁶

Η ανάγκη αυτή έχει γίνει αντιληπτή και από την πολιτική ηγεσία της Αλβανίας δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ανάδειξη του πολιτισμού. Ο πολιτισμός αγγίζει τα δύσκολα θέματα, ξεπερνά τα εμπόδια και αντιμετωπίζει αρνητικά στερεότυπα, η εικόνα της Αλβανίας στο ευρύ κοινό ίσως είναι αόριστη ή ακόμη και πολλές φορές αρνητική. Γενικότερα τα Βαλκάνια στη συνείδηση της πλειοψηφίας του ευρωπαϊκού πληθυσμού έχουν συνδεθεί με κακές μνήμες πολιτική αστάθεια, μυστικές οργανώσεις, αγριότητες και εκτοπισμούς.¹⁶⁷

Η Αλβανία είναι μια χώρα με αρνητική εικόνα, βασισμένη σε προκαταρκτικές αντιλήψεις και έλλειψη πληροφόρησης. Αποτελεί μια χαμένη ή ξεχασμένη χώρα της Ευρώπης, υπάρχει η συνειδητοποίηση μιας ιστορίας σκληρών καθεστώτων και απομονωτισμού, όπου οι πολίτες της επιθυμούν να φύγουν ως οικονομικοί μετανάστες, μια χώρα φτωχή και εχθρική. Υπάρχουν βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις που την έχουν συνδέσει με την εγκληματικότητα και τη διαφθορά, λόγω της έλλειψης πληροφόρησης και της έλλειψης κάλυψης από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, υπάρχει περιορισμένη συνειδητοποίηση των δυνατοτήτων της φυσικής και της πολιτιστικής της κληρονομιάς.

¹⁶⁵ McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2016.

¹⁶⁶ Beata Ociecka, "Public Diplomacy as Political Communication: Lessons from Case Studies," *European Journal of Communication* 33, no. 3 (2018): 9.

¹⁶⁷ Μαρώ Πρεβελάκη, ed., *Τα Βαλκάνια: Πολιτισμοί Και Γεωπολιτική* (Αθήνα: LIBRO ΕΠΕ, 2001),σελ.29.

Η εικόνα της στο εξωτερικό ποικίλει ανάλογα με το ιστορικό και την εμπειρία των ενδιαφερομένων. Όσοι έχουν επισκεφθεί την Αλβανία έχουν συνειδητά μια θετική εικόνα του προορισμού και του πολιτισμού της. Υπάρχουν πολλές θετικές πολιτιστικές εμπειρίες που πρέπει να δει κανείς αλλά σαφώς δεν λείπουν και οι αρνητικές πτυχές της.¹⁶⁸

Όλα τα παραπάνω φαίνεται να έχουν γίνει αντηλιπτά και ο πολιτισμός να αναδεικνύεται ως εθνική προτεραιότητα για την αλβανική κυβέρνηση, όπως μαρτυρά και η δημιουργία ενός υπουργείου με αποκλειστική αρμοδιότητα τον τομέα του πολιτισμού. Η πολιτιστική κληρονομιά της Αλβανίας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Συγκεκριμένα, τα μουσεία, τα αρχαιολογικά πάρκα, οι ιστορικές πόλεις και άλλα πολιτιστικά αξιοθέατα είναι απαραίτητα για τη βιώσιμη ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, που θα βοηθήσουν καταλυτικά και στην πρόοδο της χώρας αλλά και στην διαδικασία ένταξης της στην ΕΕ.¹⁶⁹

Ο υπουργός εξωτερικών και ευρωπαϊκών υποθέσεων της Αλβανίας Ditmir Bushati (Ντιτιμίρ Μπουσάτι) σε εκδήλωση για την ημέρα της Ευρώπης στα Τιράνα¹⁷⁰ τόνισε την σπουδαιότητα του πολιτισμού και την ανάδειξή της, η οποία «δημιουργεί απόψεις, το κοινό απορρίπτει στερεότυπα και δημιουργούνται αληθινοί δεσμοί μεταξύ των λαών και όχι μια επίκαιρη σύνδεση μεταξύ κυβερνήσεων», όπως χαρακτηριστικά δήλωσε. Η Αλβανία θα πρέπει να ανακτήσει τον χαμένο χρόνο και να αξιοποιήσει την ήπια ισχύ μέσω του πολιτισμού της. Η χώρα διαθέτει μεγάλη πολιτιστική κληρονομία και φυσικό πλούτο που δεν είναι γνώστη στο ευρύ κοινό του εξωτερικού. Υπάρχουν 1.600 πολιτιστικά μνημεία, πολλά μουσεία, 9 αρχαιολογικά πάρκα καθώς και 56 προστατευόμενες περιοχές natura.

Το υπουργείο πολιτισμού φαίνεται να κάνει προσπάθειες να αναδείξει τον υφιστάμενο πλούτο. Η σύσταση του υπουργείου με την σημερινή της μορφή και αποστολή δημιουργήθηκε το 2013, είναι το μόνο αρμόδιο όργανο για πολιτικές και στρατηγικές για την πολιτιστική ανάπτυξη. Υποστηρίζει περίπου τριάντα (30)

¹⁶⁸ "Albania Culture Marketing Strategy," Tourism Development International, 2010, [http://www.al.undp.org/content/dam/albania/docs/Final CULTURE MARKETING STRATEGY-July1.pdf](http://www.al.undp.org/content/dam/albania/docs/Final%20CULTURE%20MARKETING%20STRATEGY-July1.pdf).

¹⁶⁹ "UNESCO Country Programming Document for Albania 2014-2017," 2015, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002330/233036E.pdf>,p15-17.

¹⁷⁰ "Festohet Dita e Evropës Në Tiranë, Ministri Bushati: Trashëgimia Kulturore Pikënisje e Rrugëtimit Tonë Shekullor Evropian. Jemi Në Prag Të Një Momenti Historik Për Shqipërinë," Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme, 2018, <http://www.ambasadat.gov.al/european-union/sq/festohet-dita-e-evropës-në-tiranë-ministri-bushati-trashëgimia-kulturore-pikënisje-e-rrugëtimit-tonë>.

πολιτιστικούς φορείς εθνικής σημασίας, ρυθμίζει τον πολιτιστικό τομέα και λαμβάνει μέτρα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ένα μικρό ποσοστό από τον προϋπολογισμό του υπουργείου (300.000 ευρώ) είναι ανοικτό για προσκλήσεις υποβολής προτάσεων για την υποστήριξη σχεδίων που προτείνονται από πολιτιστικούς φορείς σε σχέση με έργα ή πρωτοβουλίες που αντικατοπτρίζουν τις προτεραιότητες του υπουργείου. Δεν υπάρχει οργανωμένο όργανο που εκπροσωπεί τον πολιτιστικό τομέα σε εθνικό επίπεδο. Εντούτοις, υπάρχουν αρκετές εμπορικές ενώσεις που μπορούν να συμβουλευτούν (κυρίως στον τομέα των εκδόσεων και του κινηματογράφου).

Το Υπουργείο Πολιτισμού επίσης, είναι υπεύθυνο για την πολιτική του κινηματογράφου, αλλά δεν διαχειρίζεται δημόσια χρηματοδότηση που να διατίθεται στον τομέα. Το 70% του προϋπολογισμού της είναι αφιερωμένο στη χρηματοδότηση των εθνικών πολιτιστικών ιδρυμάτων. Έχει περιορισμένη χρηματοδότηση για τη στήριξη της δημιουργίας εκτός των παραδοσιακών ιδρυμάτων. Διαθέτει επίσης προγράμματα συνεργασίας με μεγάλο αριθμό χωρών, όπως η Σερβία, η Κροατία, η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και το Κοσσυφοπέδιο, υπάρχει περιθώριο ανάπτυξης διεθνούς συνεργασίας και μετατροπή της χώρας σε κέντρο για πολιτιστικές ανταλλαγές στα Βαλκάνια, στην περιοχή του Ιονίου και πέραν αυτής. Αυτό απαιτεί την ανάπτυξη υποδομών για την υποδοχή καλλιτεχνών και δημιουργικών επιχειρηματιών στο πλαίσιο των προγραμμάτων κινητικότητας (που αποτελεί επίσης προτεραιότητα της πολιτικής της Ε.Ε. κατά τα προσεχή έτη), καθώς και η παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης στον τομέα της τέχνης και της πολιτιστικής διαχείρισης.

Γενικά, η χώρα πρέπει να αναπτύξει ικανότητες για τον πολιτιστικό τομέα να οργανώσει και να διαχειριστεί μια πολιτιστική προσφορά συμπληρωματική μιας οικονομίας που επιθυμεί να είναι ελκυστική για τις ξένες επενδύσεις, τον τουρισμό και τα ταλέντα. Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων διαχείρισης στον πολιτιστικό τομέα (πολιτιστικά ιδρύματα, κληρονομιά, πολιτιστικές επιχειρήσεις) αποτελεί προτεραιότητα.

Μία από τις κύριες προκλήσεις σε σχέση με την πολιτιστική πολιτική είναι ο εκσυγχρονισμός των πολιτιστικών ιδρυμάτων με την προσαρμογή τους στην λειτουργία τους υπό συνθήκες οικονομίας της αγοράς, νέες μορφές πολιτιστικής κατανάλωσης, δημοσιονομικοί περιορισμοί, ανάγκη διεθνοποίησης και δικτύωσης καθώς και κινητοποίηση εναλλακτικών πηγών χρηματοδότηση (οι επενδυτές στην

Αλβανία πρέπει να κινητοποιηθούν για την υποστήριξη της τέχνης και του πολιτισμού). Πρέπει να ενισχυθεί η διάθεση για πολιτιστικές επενδύσεις και πολιτιστική κατανάλωση και η ρύθμιση πρέπει να κάνει τις επενδύσεις στον πολιτιστικό τομέα από ιδιώτες επενδυτές όσο το δυνατόν ελκυστικότερες.

Το Υπουργείο διέθετε έναν μικρό προϋπολογισμό της τάξεως των 13 εκατομμυρίων ευρώ (από 9 εκατομμύρια ευρώ το 2013) που αντιπροσωπεύαν λιγότερο από το 0,3% του εθνικού προϋπολογισμού. Έχει μια διοίκηση με 90 μέλη του προσωπικού, ίσως η φτωχότερη πολιτιστική διοίκηση στην Ευρώπη (σε σύγκριση με τη Γεωργία που έχει προϋπολογισμό 30 εκατομμυρίων ευρώ με περισσότερους από 220 διαχειριστές). Το 2018 όμως, ο προϋπολογισμός έχει παρουσιάσει μια τεράστια αύξηση και ανέρχεται στο πόσο των 2 δισεκατομμυρίων ή το 0,7% του εθνικού προϋπολογισμού. Σύμφωνα με τα στοιχεία, οι δαπάνες του υπουργείου θα μεταβούν στις εξής κατηγορίες: στο σχεδιασμό, τη διαχείριση και τη διοίκηση, την πολιτιστική κληρονομιά, τα μουσεία, την τέχνη και τον πολιτισμό.¹⁷¹

Οι δράσεις του υπουργείου ποικίλουν και αφορούν διαφορετικά φάσματα του πολιτισμού, τα τελευταία χρόνια οι πρωτοβουλίες είναι αρκετές, μια εξ αυτών είναι η προσπάθεια να αναδειχθεί η Αλβανική λογοτεχνία τόσο στο εσωτερικό όρο και στο εξωτερικό. Μια από τις δράσεις που στοχεύουν στο εσωτερικό κοινό είναι η δράση «Takohe mi per nje lider-Συναντιόμαστε για ένα βιβλίο» με στόχο να φέρει τον κόσμο πιο κοντά στο βιβλίο. Η δράση περιελάμβανε 200 δραστηριότητες ανάγνωσης σε ολόκληρη την χώρα (ξεκινώντας από τις 31 Οκτωβρίου έως στις 10 Δεκεμβρίου του 2017). Η στήριξη και η προώθηση της Αλβανικής λογοτεχνίας στο εξωτερικό αποτελεί επίσης σημαντικό κομμάτι, για το λόγο αυτό δημιουργήθηκαν δυο προγράμματα στήριξης συγγραφέων για την μετάφραση της Αλβανικής λογοτεχνίας σε διάφορες γλώσσες, η δράση ξεκίνησε το 2015 και συνεχίζει για τρίτη συνεχόμενη χρονιά. Τον Μάιο του 2018 βρέθηκαν στην Γερμανία σε έκθεση βιβλίου στην οποία συμμετείχαν διάφορες χώρες όπως, Βουλγαρία, Γερμανία, Βοσνία Ερζεγοβίνη, Κροατία, Λιθουανία, Μαυροβούνιο ΠΓΔΜ, Αυστρία, Ρουμανία, Σερβία. Σε αυτή την έκθεση βιβλίου παρουσιάστηκε η Αλβανική λογοτεχνία μέσω των συγγραμμάτων Ισμαήλ Καντάρε¹⁷² με τίτλο «Η λογοτεχνία με οδήγησε στην ελευθερία και όχι το αντίθετο», επίσης δόθηκε έμφαση και στη παρουσίαση άλλων Αλβανών συγγραφέων

¹⁷¹ “Buxheti Sipas Institucioneve 2018 -Προϋπολογισμός Ανά Θεσμικό Όργανο 2018,” 2018, <http://open.data.al/sq/lajme/lajm/lang/sq/id/2101/Buxheti-sipas-Institucioneve-2018>.

¹⁷² Σύγχρονος διάσημος Αλβανός λογοτέχνης με πολλές βραβεύσεις και υποψήφιος για το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας.

των νεότερων χρόνων, που έχουν τιμηθεί με διεθνή βραβεία, μερικοί εκ των οποίων Bashkim Shehu Βαλκανικό βραβείο ως τον συγγραφέα της χρονιάς Rudi Erebara Ευρωπαϊκό βραβείο συγγραφής 2016 κ.α. η αλβανική στάση, όπου η παράδοση συνδυάζεται με τη νεωτερικότητα, θεωρείται ως χώρος προώθησης και διαλόγου για την αλβανική δημιουργικότητα που συγχρηματοδοτείται για την αντιμετώπιση του θέματος, αντιμετωπίζοντας το δικτατορικό παρελθόν προσαρμόζοντας τις ιστορικές ριζικές αλλαγές, μετανάστευση, συνύπαρξη και ένταξη¹⁷³

Πέραν της προαναφερθείσας δράσης υπάρχουν και άλλες συμμετοχές σε εκθέσεις σε διάφορες πόλεις, όπως το Μιλάνο, επιπλέον η συμμετοχή στις εκθέσεις και τις εκδηλώσεις δεν αφορούν μόνο τον χώρο του βιβλίου αλλά υπάρχει συμμετοχή σε πληθώρα εκδηλώσεων, όπως διεθνή φεστιβάλ ταινιών για παράδειγμα κατά την περίοδο του 2013 με 2017 συμμετείχαν σε τριάντα φεστιβάλ με δεκαοχτώ διεθνής διακρίσεις, καθώς και σε μεγάλες εκθέσεις της Biennale στην Βενετία τόσο στις εκθέσεις τέχνης (το 2014-2016) όσο και αρχιτεκτονικής (2015-2017). Στήριξη των μουσείων ώστε να υπάρχουν συνεργασίες, λόγω χάρη η έκθεση του μουσείου Marubi στο κοινοβούλιο στις Βρυξέλες αλλά και στο Foam στο Άμστερνταμ καθώς και σε έκθεση με θέμα «Αλβανία, 1207κμ δυτικά στο μουσείο» στο μουσείο Marseille.

Μια ακόμη εξαιρετικά ενδιαφέρουσα δράση του εθνικού μουσείου φωτογραφίας “Marubi” ήταν το “Summer at Marubi” όπου καλούνταν νέα άτομα τα οποία είτε ζούσαν είτε εργάζονταν στο εξωτερικό να περάσουν το καλοκαίρι τους στο μουσείο γνωρίζοντας με αυτό τον τρόπο ένα κομμάτι της εθνικής τους κληρονομιάς. Η πρωτοβουλία είχε ως στόχο την ευαισθητοποίηση των νεότερων γενεών στην κληρονομιά Marubi ως ένας από τους πιο πολύτιμους θησαυρούς της Αλβανικής κουλτούρας, μέσω της φωτογραφίας, όπου φέρνει στο φως στιγμές, χαρακτήρες, γεγονότα από μια σειρά άνω των εκατό ετών. Οι εθελοντές μπορούσαν να συμμετάσχουν στις καθημερινές δραστηριότητες του Μουσείου Marubi κατά τη θερινή περίοδο, η οποία σηματοδοτεί την περίοδο αιχμής των επισκέψεων από ντόπιους και ξένους. Μια δράση που έχει ως αποδέκτη την διασπορά όπου μέσα από τον πολιτισμό θα κατορθώσουν να αποκτήσουν μια όμορφη εμπειρία γνωρίζοντας την ιστορία τους μέσα από μια εμπειρική διαδικασία κάνοντάς τους, με έναν από τους

¹⁷³ “Albanian literature Leipzig book fair 15-18 march,” accessed August 7, 2018, <http://www.kultura.gov.al/>.

καλύτερους τρόπους «πρεσβευτές» της Αλβανικής κουλτούρας στην περιοχή όπου εργάζονται ή σπουδάζουν.¹⁷⁴

Η σημασία της διασποράς, όπως αναφέρθηκε και θεωρητικό μέρος, είναι μεγάλη και οι διασυνδέσεις με την διασπορά είναι απαραίτητες για την επιτυχή διπλωματία. Την θέση αυτή φαίνεται να συμμερίζεται η χώρα, ο αριθμός της διασποράς της Αλβανίας είναι τεράστιος και αποτελεί ένα σημαντικό κοινό που η χώρα θέλει να προσεγγίσει αποτέλεσμα αυτού είναι και η δημιουργία ενός νέου υπουργείου για τη διασπορά.

Ο αριθμός της Αλβανική διασποράς σε όλο τον κόσμο είναι αρκετά μεγάλος, (αν αναλογιστεί κανείς τον πληθυσμό της χώρας) σύμφωνα με έρευνα αλβανικής στατιστικής εταιρείας υπολογίζεται στο 1.584.137.¹⁷⁵ Στόχος του νεοϊδρυθέντος υπουργείου (2017) είναι να τους παράσχει την ευκαιρία να επανασυνδεθούν με την πολιτιστική τους κληρονομιά μέσω διαφορετικών προγραμμάτων. Με αυτό τον τρόπο θα κατορθώσουν να επιτύχουν πρώτον, την αυξημένη εκτίμηση των πολιτιστικών αγαθών της Αλβανίας μεταξύ των πληθυσμών των χωρών στις οποίες ζουν από στόμα σε στόμα (mouth to mouth) και, δεύτερον, η ώθηση να πείσει περισσότερους ειδικευμένους Αλβανούς να επιστρέψουν στην πατρίδα τους μέσω του έργου Brain Gain.¹⁷⁶

Η αξιολόγηση των επιτευγμάτων της διασποράς θα ενθαρρύνει τα γνωστότερα μέλη της να εργαστούν ως "Δημόσιοι Διπλωμάτες" του κράτους στο εξωτερικό. Οι πρωταγωνιστές των κοινωνιών ηθοποιοί, τραγουδιστές, αθλητές και επιχειρηματίες, που ασκούν επιρροή, έχουν άμεση γνωριμία με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, φίλους στα κοινωνικά δίκτυα με αυτό τον τρόπο θα βοηθήσουν στην καλλιέργεια μιας θετικής εικόνας για τη χώρα. Πέρα από την συμβολή των γνωστών ατόμων, μεμονομένα, και οι σύλλογοι μεταναστών να συμβάλουν σε αυτό το έργο μέσα από την συνεργασία με κέντρα πολιτισμού και πληροφόρησης, τα οποία θα χρηματοδοτηθούν από τις κρατικές αρχές ή σε συνεργασία με το κράτος υποδοχής και ενδιαφερόμενους δωρητές. Τα κέντρα πολιτισμού θα συμμετάσχουν στη διάδοση

¹⁷⁴ "Summer at Marubi," accessed June 6, 2017, <http://www.ambasadat.gov.al/greece/sq/summer-marubi>.

¹⁷⁵ "Diaspora e Shqiperise Me Shifra" (Tirana, 2018), <http://www.instat.gov.al/media/5020/diaspora-e-shqiperise-ne-shifra-2018.pdf>.

¹⁷⁶ "Albania Culture Marketing Strategy."

των πληροφοριών και την οργάνωση διαφόρων δραστηριοτήτων για τη διατήρηση και ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας στην Αλβανία διασποράς.¹⁷⁷

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων έχουν γίνει κάποια βήματα δια μέσου του υπουργείου σε συνεργασία με τους συλλόγους σε διάφορες χώρες, όμως οι δράσεις είναι ακόμη σε πρώιμο στάδιο, η πολιτική στρατηγική αφορά ένα πλάνο δράσεων για το 2018-2024. Δεν μένει παρά να δούμε μελλοντικά αν η στρατηγική αυτή θα φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα μέσω των δράσεών του. Φαίνονται πάντως να κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση διότι η διασπορά αλλά και η προβολή του πολιτισμού αποτελούν πρωτοβουλίες που θα επιφέρουν ένα ισχυρό θετικό αντίκτυπο για την χώρα.

¹⁷⁷ “strategjia kombetare e diaspores 2018 - 2024 dhe plani i veprimet” (τίρανα, 2018), <http://diaspora.gov.al/wp-content/uploads/2018/07/strategjia-kombetare-e-diaspores-2018-2024-dhe-plan-i-veprimet-1-1-3.pdf>.

4.4 Υποδείκτης δέσμευσης

Ο τρίτος υποδείκτης που θα αναλυθεί είναι ο υποδείκτης της δέσμευσης, κατά τον McClory, αποσκοπεί στη μέτρηση των διπλωματικών πόρων της εκάστοτε χώρας και στη συμβολή της στη διεθνή κοινότητα, επί της ουσίας καταγράφει την ικανότητα των κρατών να συμμετάσχουν σε διεθνή ακροατήρια, να προωθούν τη συνεργασία και τελικά να διαμορφώνουν παγκόσμια αποτελέσματα. Οι μετρήσεις που περιλαμβάνονται αφορούν τον αριθμό των πρεσβειών που μια χώρα έχει στο εξωτερικό, την ένταξή της σε πολυμερείς οργανισμούς και στην αναπτυξιακή της βοήθεια στο εξωτερικό.¹⁷⁸

Η Αλβανία ήταν μια χώρα άγνωστη στη Δύση για περίπου πενήντα χρόνια. Μετά την πτώση του κομμουνισμού με τη Γιουγκοσλαβία το 1949, με τη Σοβιετική Ένωση το 1961 και τελικά με την Κίνα το 1978, η Αλβανία παρέμεινε εντελώς απομονωμένη στη δεκαετία του '80. Παρά τις κάποιες βελτιώσεις, στις σχέσεις της με την Ελλάδα στα τέλη ίδιας δεκαετίας και με μερικά δειλά βήματα προς την πολιτιστική και οικονομική συνεργασία με τις δυτικές χώρες, -μετά την καθιέρωση σχέσεων με την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας το 1987- είχε σχεδόν παγώσει τις σχέσεις της ακόμη και με γειτονικές χώρες όπως η Ιταλία 1990, είχε επίσης απορρίψει την καθιέρωση σχέσεων τόσο με τις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και με τη Σοβιετική Ένωση. Παρ' όλα αυτά, για πρώτη φορά στην ιστορία της η Αλβανία φιλοξένησε τη Δεύτερη Συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών των Βαλκανικών Χωρών το 1989.

Η ανατροπή του κομμουνιστικού καθεστώτος το 1991 σήμανε το άνοιγμα της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής. Τον Μάρτιο του ίδιου έτους, η Αλβανία αποκατέστησε τις διπλωματικές της σχέσεις με τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Ιούλιο με τη Σοβιετική Ένωση. Κατά τη διάρκεια των πέντε ετών της κυβέρνησής του, ο Πρόεδρος Σαλί Μπερίσα (Sali Berisha) ακολούθησε μια ενεργή αν και αντιφατική εξωτερική πολιτική, η Αλβανία έγινε μέλος κάποιων σημαντικών διεθνών οργανισμών. Παρόλα αυτά ήταν για κάποιο διάστημα το 'κακό' παιδί της Δύσης, αν και είχαν υπογραφεί πολλές συμφωνίες φιλίας και συνεργασίας με την Ιταλία, την Ελλάδα, την Τουρκία, τη Γαλλία και άλλες χώρες, η ανησυχία και η έλλειψη ισορροπίας ήταν αισθητές στην εξωτερική πολιτική του Μπερίσα. Οι σχέσεις με την Ιταλία παρέμειναν ασταθείς, όπως και οι σχέσεις με την Ελλάδα υπέστησαν τεράστιες

¹⁷⁸ McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2016.

διακυμάνσεις και έφτασαν σε χαμηλά επίπεδα. Την ίδια στιγμή που προσπαθούσε να ενσωματώσει τη χώρα του στην Ευρώπη, πήρε ξαφνικά την αμφιλεγόμενη απόφαση να προσχωρήσει στην Ισλαμική Διάσκεψη. Αρχικά ο Μπερίσα είχε έρθει στην εξουσία ως φιλοαμερικανός στο τέλος όμως, την άφησε ως αντι-Αμερικανός.

Τα επόμενα χρόνια αν και η εικόνα της Αλβανίας στο εξωτερικό δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ευνοϊκή, η νέα κυβέρνηση των Τιράνων προσπαθήςε να διεξάγει μια ενεργό και ενίοτε θεαματική εξωτερική πολιτική. Η εξωτερική πολιτική της Αλβανίας μπορεί να χαρακτηριστεί ως εξής:

- από πολιτικό ρεαλισμό και ευελιξία όσον αφορά την αντιμετώπιση του προβλήματος του Κοσσυφοπεδίου.
- από την προσπάθεια δημιουργίας ισορροπίας μεταξύ των ευρωπαϊκών και αμερικανικών κατευθύνσεων.
- από τον υψηλό βαθμό συμμετοχής σε περιφερειακές πρωτοβουλίες, ιδίως εκείνες που αφορούν τις σχέσεις των Βαλκανίων
- από τη βελτίωση των σχέσεων της με τους γείτονες, συμπεριλαμβανομένης και της Σερβίας
- από τη διατήρηση μιας ισορροπίας μεταξύ των δύο γειτόνων της από τη Δύση - της Ιταλίας και της Ελλάδας - αφενός, και των δύο «εχθρικών» αδελφών της - της Ελλάδας και της Τουρκίας, αφετέρου.
- από τη σταδιακή αποχώρηση της από την Ισλαμική Διάσκεψη και την ένταξη στη Διάσκεψη των Γαλλόφωνων Χωρών.

Ακολουθώντας αυτή τη στρατηγική, η Αλβανία επιδίωξε να αφήσει πίσω της μια ιστορία διπλωματικών ζιγκ-ζαγκ, που την είχαν κάνει να εμφανίζεται σε μερικές στιγμές σαν ένας «υποτακτικός δορυφόρος» και σε άλλους σαν ένα "πεισματάρικο κορίτσι"¹⁷⁹

Σήμερα είναι μέλος σε περισσότερες από σαράντα οχτώ διαφορετικούς διεθνείς οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Εθνών, του Συμβουλίου της Ευρώπης, του ΝΑΤΟ, του Οργανισμού Ισλαμικής Συνεργασίας, του ΟΑΣΕ, του ΔΝΤ, του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και της Γαλλοφωνίας. Επίσης διαθέτει πρεσβείες σε πενήντα πέντε χώρες.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Remzi Lani and Fabian Schmidt, "Albanian Foreign Policy between Geography and History," *Italian Journal of International Affairs* 33, no. 2 (1998): 79–80.

¹⁸⁰ "Ministrja per Evropen Dhe Punet e Jashtme," accessed June 23, 2018, <http://punetejashtme.gov.al/perfaqesite-shqiptare-ne-bote/>.

Η Αλβανική εξωτερική πολιτική περιστρέφεται γύρω από την ενίσχυση της θέσης της στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και στα νότια Βαλκάνια με την καταβολή μεγάλων προσπαθειών για την προώθηση της δημοκρατίας, της ευημερίας και της ειρήνης στην περιοχή.

4.5 Υποδείκτης εκπαίδευσης

Ένα σημαντικό εργαλείο δημόσιας διπλωματίας και άσκησης ήπιας ισχύος είναι η ικανότητα μιας χώρας να προσελκύει ξένους σπουδαστές. Οι φοιτητές που σπουδάζουν σε μια χώρα είτε με πλήρη φοίτηση είτε απλά συμμετέχοντας σε κάποιο πρόγραμμα ανταλλαγής φοιτητών, όταν επιστρέφουν στην χώρα καταγωγής έχουν μια θετική στάση για την χώρα σπουδών τους, δημιουργώντας έτσι ένα θετικό αντίκτυπο ακόμη και μεταξύ χωρών με ιστορικό εχθρότητας. Ο Nye ¹⁸¹ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση ομοίως και ο McClory, ο οποίος όμως διαχωρίζει τον πολιτισμό από την εκπαίδευση σε δυο κατηγορίες τονίζοντας με αυτό τον τρόπο τον σημαντικό αντίκτυπο της εκπαίδευσης στην ήπια ισχύ.

Ο υποδείκτης της εκπαίδευσης επιδιώκει να συλλάβει τη συμβολή των χωρών στις υποτροφίες που δίνονται παγκοσμίως και στην παιδαγωγική αριστεία. Οι μετρήσεις περιλαμβάνουν τον αριθμό των διεθνών φοιτητών μιας χώρας, τη σχετική ποιότητα των πανεπιστημίων τους και τα ακαδημαϊκά αποτελέσματα των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.¹⁸²

Στις διεθνείς μετρήσεις κατάταξης πανεπιστημίων δεν βρίσκεται κάποιο Αλβανικό πανεπιστήμιο, με την ίδια να μην αποτελεί πόλο έλξης ξένων φοιτητών και μάλιστα ένας μεγάλος αριθμός Αλβανών να προτιμούν να σπουδάζουν σε πανεπιστήμια του εξωτερικού.¹⁸³ Το σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Αλβανία εγκαθιδρύθηκε μόλις το 1957, με την ίδρυση του κρατικού πανεπιστημίου των Τιράνων, με έδρα το Πολυτεχνικό Ινστιτούτο που ιδρύθηκε το 1951. Η Ακαδημία Επιστημών στα Τίρανα άνοιξε το 1972, ήταν το μοναδικό πανεπιστήμιο στη χώρα μέχρι το 1990. Αργότερα, το 1991 οι σχολές μηχανικής και τεχνικών επιστημών διαχωρίστηκαν από το Πανεπιστήμιο των Τιράνων και μεταφέρθηκαν στο Πολυτεχνείο των Τιράνων, ενώ οι Σχολές Γεωπονικών Επιστημών πέρασαν υπό την αιγίδα του Γεωπονικού Πανεπιστημίου.

Εν τω μεταξύ ιδρύθηκαν νέα δημόσια πανεπιστήμια που βρίσκονται σε διαφορετικές πόλεις της χώρας. Κατά τη μεταβατική περίοδο μετά την πτώση του

¹⁸¹ Nye, *Ήπια Ισχύς: Το Μέσο Επιτυχίας Στην Παγκόσμια Πολιτική*.

¹⁸² McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2015; McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2016; McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2017; McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2018.

¹⁸³ "Study.Eu," 2018, <https://www.study.eu/article/the-study-eu-country-ranking-2018-for-international-students>; "The World University Rankings," 2018, <https://www.timeshighereducation.com/search?search=albanian universities>.

κομμουνισμού το εκπαιδευτικό σύστημα υπέστη τεράστιες ζημιές. Κατά τα τελευταία δέκα με δεκαπέντε χρόνια υπήρξε ανάπτυξη της Αλβανικής πολιτικής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση επηρεασμένη από δύο σημαντικές ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες. Η πρώτη αφορά τη διαδικασία της Bologna και η δεύτερη την ευρωπαϊκή στρατηγική της Λισαβόνας. Η επίδραση των ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών στην εθνική χάραξη πολιτικής συνδέεται στενά, αφενός με τις προσδοκίες της Αλβανίας να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και αφετέρου με την επιθυμία της για τον εξευρωπαϊσμό της.

Το 2003 η Αλβανία υπέγραψε τη Διακήρυξη της Bologna στη Διάσκεψη των Υπουργών του Βερολίνου και ξεκίνησαν οι σχετικές μεταρρυθμίσεις που αφορούσαν κατά κύριο λόγο αλλαγές στη νομοθεσία, λιγότερο συχνά ρυθμίσεις στην χρηματοδότηση, καθώς και αλλαγές στα προγράμματα σπουδών. Από τότε, το αλβανικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης βρίσκεται σε διαδικασία μεταρρυθμίσεων προκειμένου να ικανοποιηθούν οι αρχές της διαδικασίας της Bologna.

Ένα χρόνο νωρίτερα (2002) επετράπη η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων. Σήμερα τα πανεπιστήμια της χώρας τόσο τα δημόσια όσο και τα ιδιωτικά επιδιώκουν την εξωστρέφεια των πανεπιστημίων τους με συνεργασίες, για παράδειγμα το πανεπιστήμιο των Τιράνων, που είναι και το πρώτο πανεπιστήμιο της χώρας, έχει υπογράψει συμφωνίες συνεργασίας με πολλά πανεπιστήμια του εξωτερικού, όπως με το πανεπιστήμιο του Bamberg στη Γερμανία και το πανεπιστήμιο της Νεμπράσκα-Λίνκολν, τις ΗΠΑ, συνεργασίες που αποδείχθηκαν καρποφόρες, δεδομένου ότι μέσω αυτών συστάθηκαν νέα διαφορετικά μεταπτυχιακά προγράμματα. Επίσης, συνεργασίες με ξένους καθηγητές που καλούνται στην χώρα ώστε να συμβάλουν με τη διδασκαλία και την εμπειρία τους.¹⁸⁴

Το ίδιο συμβαίνει και από την πλευρά των Αλβανών καθηγητών όπου στα πλαίσια των συνεργασιών τους μεταβαίνουν σε πανεπιστήμια του εξωτερικού για να προσφέρουν τις γνώσεις τους και την δική τους ακαδημαϊκή τους εμπειρία, μερικά από τα πανεπιστήμια είναι τα εξής: το Πανεπιστήμιο της Πρίστινα, το Κρατικό Πανεπιστήμιο του Τέτοβο, το Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου, Πανεπιστήμιο της

¹⁸⁴ S. Papadhopulli and H. Mico, "Higher Education and Research in Albania in the Way of Achieving the Objectives of Bologna Declaration" (Tirana, 2016),p.21-23

Ιταλίας, Πανεπιστήμιο της Τουρκίας κλπ.¹⁸⁵ Ακόμη στα πλαίσια των συνεργασιών που αναπτύσσονται μεταξύ των πανεπιστημίων προσφέρονται και υποτροφίες σε ξένους πολίτες για να σπουδάσουν είτε σε προπτυχιακό είτε σε μεταπτυχιακό επίπεδο ή ακόμη και υποτροφίες για τη συμμετοχή σε θερινά σχολεία με στόχο οι φοιτητές να μάθουν την αλβανική γλώσσα και να γνωρίσουν την αλβανική κουλτούρα.¹⁸⁶

Επιπλέον τα Αλβανικά πανεπιστήμια συμμετέχουν και σε ευρωπαϊκά προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών (Erasmus+) που συμβάλουν και αυτά με την σειρά τους, ώστε οι ξένοι φοιτητές να γνωρίσουν την αλβανική κουλτούρα και πραγματικότητα.¹⁸⁷

Η ανταλλαγή γνώσεων, ιδεών και δεξιοτήτων, η προώθηση κοινών δράσεων, η επιμόρφωση, η αύξηση της κινητικότητας και η προαγωγή κοινών εκπαιδευτικών προτύπων ανάμεσα σε διάφορα πανεπιστημιακά ιδρύματα προσφέρει οφέλη εκατέρωθεν. Για το λόγο αυτό γίνονται μεταρρυθμίσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα που αποσκοπούν στην ανάπτυξη και την προώθηση των επιστημονικών συνεργασιών.¹⁸⁸

¹⁸⁵ “Universiteti i Tiranës,” accessed June 29, 2018, <http://www.unitir.edu.al/index.php/sq/rreth-nesh/2014-09-01-07-47-48/partneret>.

¹⁸⁶ “Υποτροφίες,” 2018, <http://www.med.auth.gr/article/ypotrofies-dimeron-morfotikon-symfonion-gia-spydes-ereyna-glossa-sto-exoteriko-ak-etoys-0>.

¹⁸⁷ “Erasmus plus Office in Albania,” accessed June 29, 2018, <http://erasmusplus.al/>.

¹⁸⁸ “Albania, Education Policy Review: Issues and Recommendations,” 2017.

4.6 Υποδείκτης επιχειρηματικότητας

Όπως έχει αναφερθεί εκτενέστερα στην θεωρία ο υποδείκτης της επιχειρηματικότητας δεν σχετίζεται με την καθαρή οικονομία μιας χώρας, διότι θεωρείται στοιχείο που αφορά την σκληρή ισχύ, επομένως δεν πρόκειται για μέτρο οικονομικής ισχύος ή παραγωγής, αντίθετα καταγράφει τη σχετική ελκυστικότητα του οικονομικού μοντέλου μιας χώρας όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα του, την ικανότητα καινοτομίας και την ικανότητα προώθησης της επιχειρηματικότητας και του εμπορίου. Παρόλα αυτά στην πράξη είναι αρκετά δύσκολος ο διαχωρισμός ανάμεσα στα σκληρά και τα ήπια στοιχεία της οικονομικής δύναμης, αλλά έχουν ενσωματωθεί μέτρα αξίας, ποιότητας και αποτελεσμάτων, σε αντίθεση με τον όγκο της οικονομικής παραγωγής.¹⁸⁹

Μια μικρή χώρα, όπως η Αλβανία σε μεγάλο ποσοστό η οικονομίας της εξαρτάται από τις ξένες επενδύσεις. Οι επενδυτές βέβαια πέρα από τους οικονομικούς δείκτες λαμβάνουν υπόψιν τους την φήμη και την ασφάλεια μιας χώρας ώστε να επενδύσουν τα κεφάλαια τους σε αυτή. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα, τέτοιου είδους, ένα εξ αυτών είναι η απομάκρυνση μεγάλης πετρελαϊκής εταιρείας της Shell, η οποία ξεκίνησε, το 1994, την διερεύνησή της για πετρέλαιο στην χώρα και ενώ είχε ολοκληρώσει τις σεισμικές έρευνες, αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την Αλβανία, λόγω των πολιτικών ταραχών του 1997. Η Shell επέστρεψε το 2012 σε συνεργασία με την Καναδική εταιρεία Petromanias.¹⁹⁰

Από τότε έως σήμερα η χώρα έχει αλλάξει άρδην, τόσο πολιτικά όσο και οικονομικά. Σύμφωνα με διεθνείς μετρήσεις τα τελευταία δύο χρόνια (2016-2017) η οικονομία της χώρας σημειώνει θετικούς δείκτες ανάπτυξης και σύμφωνα με το ΔΝΤ η οικονομία της Αλβανίας θα διατηρήσει την αναπτυξιακή της πορεία, λόγω της αύξησης της εγχώριας ζήτησης, τις μεγάλες άμεσες ξένες επενδύσεις, ιδιαίτερα στον τομέα της ενέργειας, τον αυξανόμενο τουρισμό, τις εξαγωγές και την ανάκαμψη των βασικών εμπορικών εταίρων της ΕΕ. Επίσης για το 2018 αναμένεται η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ της Αλβανίας να είναι κατά μέσο όρο σχεδόν 4% τα επόμενα τρία χρόνια.¹⁹¹ Τα παραπάνω θετικά οικονομικά στοιχεία βοηθούν την χώρα να εντείνει τις προσπάθειες της για την προσέλκυση επενδύσεων, με κύριο στόχο την αύξηση

¹⁸⁹ McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2016.

¹⁹⁰ "Αλβανική Αγορά" (Τίρανα, 2018),

https://agora.mfa.gr/infofiles/ΑΛΒΑΝΙΚΗ_ΑΓΟΡΑ_ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ_ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ_05-03-2018_2_al.pdf.

¹⁹¹ "Research Update: Albania 'B+/B,'" 2018, https://www.spratings.com/en_US/home.

των εγχώριων και ξένων στρατηγικών επενδύσεων στους τομείς της οικονομίας που θεωρούνται στρατηγικοί τομείς μέσω της θέσπισης ευνοϊκών, μετριαστικών ή διευκολυντικών διαδικασιών διοικητικής υποστήριξης, για την παροχή υπηρεσιών προς τους επενδυτές.¹⁹²

Οι ξένες επιχειρήσεις αποτελούν θεμέλιο λίθο στην οικονομία της χώρας καθώς, οι επιχειρήσεις με 100% ξένη ιδιοκτησία καλύπτουν το 71,4% της αγοράς, σύμφωνα με το Ινστιτούτο Στατιστικής της Αλβανίας (INSTAT), σε συνεργασία με την Τράπεζα της Αλβανίας, δημοσίευσε για πρώτη φορά σε ειδική έκδοση τους κύριους δείκτες σχετικά με τις ξένες επιχειρήσεις και κοινοπραξίες που λειτουργούν στην Αλβανία.

Η χώρα με την συντριπτική πλειοψηφία των επενδύσεων στην Αλβανία είναι η Ελλάδα η οποία κατέχει το 25% των συνολικών ξένων επενδύσεων. Στη δεύτερη θέση βρίσκεται η Ολλανδία με 14%, ακολουθούμενη από τον Καναδά με 13% του συνόλου, την Ιταλία με 11%, Τουρκία 9%, Αυστρία 8% και άλλες χώρες που καταλαμβάνουν το 21% του συνόλου των ξένων επενδύσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι, δεν αφορά τον αριθμό των εταιρειών, αλλά το βάρος τους για το σύνολο των ξένων επενδύσεων. Με άλλα λόγια, στην Αλβανία υπάρχουν αρκετές ιταλικές εταιρείες αλλά είναι μικρές, όπως τηλεφωνικά κέντρα. Ενώ ο Καναδάς εκπροσωπείται μόνο από μια τραπεζική εταιρεία την Bankers Petroleum, είναι μία από τις μεγαλύτερες στη χώρα.¹⁹³ Ο μεγάλος αριθμός των επενδύσεων υποδειλώνει θετικά στοιχεία για την χώρα, διότι πέρα από τα οικονομικά συμφέροντα της εκάστοτε εταιρείας, διαφάνεται η ανάπτυξη της εμπιστοσύνης προς τη χώρα.

¹⁹² "Albanian Investment Development Agency," accessed August 3, 2018, <http://aida.gov.al/faqe/hyrje>.

¹⁹³ Arbi Agalliu, "BSH Skanon Investimet e Huaja Në 28 Vite: Nga Vijnë Dhe Kush i Ka Marrë...," 2018, <https://ekonomix.al/bsh-skanon-investimet-e-huaja-ne-28-vite-nga-vijne-dhe-kush-i-ka-marre/>.

4.7 Ψηφιακός υποδείκτης

Ο τελευταίος υποδείκτης δεν θα μπορούσε να λείπει από τις μετρήσεις της ήπιας ισχύος, καθώς αποτελεί ένα εξαιρετικά σημαντικό νέο στοιχείο δεδομένου της τεχνολογικής εξέλιξης και του τρόπου με τον οποίο έχει επηρεάσει ή ακόμη και μεταμορφώσει την καθημερινή μας ζωή τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Επηρεάζοντας διάφορους τομείς από τα μέσα ενημέρωσης, το εμπόριο, την καθημερινή μας κοινωνική αλληλεπίδραση έως και την εξωτερική πολιτική, την πρακτική της δημόσιας διπλωματίας και την ήπια ισχύ. Η συμπερίληψη του ψηφιακού δείκτη αποσκοπεί στο να καταγραφεί ο βαθμός στον οποίο οι χώρες έχουν αγκαλιάσει την τεχνολογία και συνδέονται με τον ψηφιακό κόσμο και τη χρήση της ψηφιακής διπλωματίας μέσω των πλατφορμών των κοινωνικών μέσων.¹⁹⁴

Το διαδίκτυο στην Αλβανία αποτελεί μια νέα μορφή επικοινωνίας τόσο μεταξύ των πολιτών όσο και μεταξύ της κυβέρνησης με τους πολίτες. Μόλις το 2000 δημιουργήθηκαν οι πρώτες κυβερνητικές ιστοσελίδες. Το 2007 η αλβανική κυβέρνηση υπέγραψε μια συμφωνία για στρατηγική συνεργασία με την αμερικανική εταιρεία Microsoft, όπου θα παρείχε στα σχολεία έξι χιλιάδες υπολογιστές, υπό την προϋπόθεση ότι η κυβέρνηση θα σέβεται τα δικαιώματα ιδιοκτησίας αγοράζοντας τα προγράμματα της Microsoft. Αυτή η συνεργασία συνέβαλε στην ενίσχυση της χρήσης του διαδικτύου παρά την κριτική και το σκεπτικισμό που αντιμετώπισε αρχικά.¹⁹⁵ Σύμφωνα με διεθνείς μετρήσεις το 2000 η διαδικτυακή χρήστες έφθαναν μόλις στο 0,1% του πληθυσμού, ενώ το 2016 όπου είναι και η τελευταία μέτρηση, φθάνει το 62,8%.¹⁹⁶

Όπως είναι αναμενόμενο μια κοινωνία χωρίς ψηφιακή κουλτούρα (ή πολύ πρόσφατη ψηφιακή κουλτούρα) και μερικούς άλλους ιστορικούς, πολιτικούς και κοινωνικούς παράγοντες που αφορούν το διαδίκτυο στην κυβέρνηση μπορεί να εγείρουν αμφιβολίες για την ιδιωτικότητα και την ασφάλεια, καθιστώντας τους χρήστες σκεπτικούς σχετικά με τη χρήση της και την επίδραση αυτού του μέσου. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτή η καχυποψία και να προστατευτούν οι χρήστες, η αλβανική κυβέρνηση έχει λάβει μια σειρά μέτρων που αφορούν την κατάρτιση νομικού πλαισίου κατά του διαδικτυακού εγκλήματος, την προστασία των

¹⁹⁴ McClory, "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2017.

¹⁹⁵ Eva Londo, "Digitalizing Albanian Government - Role of Internet in Managing Government Communication" (Tirana: University of Tirana, 2011).

¹⁹⁶ "Albania Internet Users," 2016, <http://www.internetlivestats.com/internet-users/albania/>.

προσωπικών δεδομένων (αριθ. 9887, ημερομηνία 10.03.2008), όπου εγκρίθηκε σύμφωνα με την Οδηγία 95/46 / ΕΚ , την ηλεκτρονική υπογραφή (αριθ. 9880, ημερομηνία 25.02.2008) που εκδόθηκε σύμφωνα με την οδηγία της ΕΕ (οδηγία 99/93 / ΕΚ). Όπως και ορισμένες τροποποιήσεις στο νόμο αριθ. 7895 της 27.1.1995 "Ποινικός κώδικας της Δημοκρατίας της Αλβανίας" που εγκρίθηκαν κατά τη διάρκεια του 2008 και είναι σύμφωνες με τη Σύμβαση για την εγκληματικότητα στον κυβερνοχώρο. Τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες (αριθ. 9918 εγκρίθηκε στις 19 Μαΐου 2008 Κοινοβούλιο), σύμφωνα με τις οδηγίες της ΕΕ (πακέτο 2002). Για το ηλεκτρονικό εμπόριο όπου εγκρίθηκε στις 11 Μαΐου 2009.¹⁹⁷

Παρατηρούμε λοιπόν την προσπάθεια ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, αν και στα πρώτα στάδια έχουν γίνει σημαντικά βήματα για τη βελτίωση της ηλεκτρονικής επικοινωνίας της κυβέρνησης με τους πολίτες. Πρόσφατες προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση είναι η δημιουργία της ιστοσελίδας e-albania¹⁹⁸ όπου αποτελεί μια ηλεκτρονική υπηρεσία δημόσιας διοίκησης με την παροχή υπηρεσιών σε καθημερινή βάση. Οι πολίτες έχουν την δυνατότητα να κάνουν τις ηλεκτρονικές τους πληρωμές για οποιαδήποτε συναλλαγή με το δημόσιο, να λάβουν λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τις δημόσιες υπηρεσίες (άδειες, έγγραφα που φέρουν ψηφιακές υπογραφές, πιστοποιητικά ή άλλες υπηρεσίες). Οι βασικοί στόχοι της πλατφόρμας αυτής ήταν αρχικά να αυξηθούν και να προωθηθούν οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και της διοικήσεως, με βασική προτεραιότητα την αύξηση της διαφάνειας και την βελτίωση των υπηρεσιών δημόσιας διοίκησης.

Δεύτερον, η χρήση των τεχνολογιών στην εκπαίδευση για την υπέρβαση του ψηφιακού χάσματος και τη διαφώτιση της νεολαίας. Οι πολιτικές θα προσανατολίζονται προς τη βελτίωση και την επέκταση του ανθρώπινου δυναμικού, προκειμένου να αυξηθεί ο αριθμός των χρηστών και να προωθηθεί η ανάπτυξη παροχών ηλεκτρονικών υπηρεσιών. Αυτό θα ενθαρρύνει τη δημιουργία θέσεων εργασίας για τους νέους που μπορούν να εργαστούν στην αλβανική, περιφερειακή και ευρύτερη αγορά.

Τρίτον, η ενοποίηση των ψηφιακών υποδομών σε ολόκληρη την επικράτειά της, με πνεύμα σεβασμού των ευρωπαϊκών αρχών του ελεύθερου και θεμιτού

¹⁹⁷ Londo, "Digitalizing Albanian Government - Role of Internet in Managing Government Communication."

¹⁹⁸ "E-Albania," accessed October 15, 2018, <https://e-albania.al/Default.aspx>.

ανταγωνισμού. Ακόμη μια πλατφόρμα που έχει λάβει ιδιαίτερη προβολή και προσοχή από την κυβέρνηση είναι η "Shqipëriaqeduam.al-Η Αλβανία που επιθυμούμε".¹⁹⁹ Στοχεύει στην ανοιχτή επικοινωνία και αλληλεπίδραση της κυβέρνησης με τους πολίτες και αποτελεί μια από τις προσπάθειες καταπολέμησης του πελατειακού κράτους και της διαφθοράς (βλέπε αναλυτικότερα σελ.84).

Η σπουδαιότητα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης φαίνεται να γίνεται αντιληπτή και να αναπτύσσονται πρωτοβουλίες οι οποίες στοχεύουν στην διάδοση πληροφοριών, τη βελτίωση της παροχής υπηρεσιών, την αύξηση της διαφάνειας, τη μείωση της διαφθοράς και τη διεύρυνση της δημοκρατικής συμμετοχής.

Πέρα από την χρήση των τεχνολογιών για την εξυπηρέτηση του κοινού στο εσωτερικό της χώρας, η Αλβανία τα τελευταία χρόνια έχει συμπεριλάβει και την χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών και πλατφορμών κοινωνικών μέσων όπως το Twitter, το Facebook, το Instagram για να επικοινωνεί και με τους ξένους πολίτες δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ψηφιακή διπλωματία.

Σύμφωνα με το Twiplomacy ο πρωθυπουργός της Αλβανίας Edi Rama βρίσκεται #46/50 στους πενήντα πιο αρεστούς ηγέτες παγκοσμίως στην πλατφόρμα του instagram (in 50 most liked world leaders), #31/50 στους 50 πιο ενεργούς-αποτελεσματικούς παγκόσμιους ηγέτες στο instagram (in 50 most effective world leaders) και #22/50 στους 50 παγκόσμιους ηγέτες με τις περισσότερες αλληλεπιδράσεις στο facebook (in 50 world leaders with the most interactions)²⁰⁰. Σύμφωνα με την ίδια πλατφόρμα και το υπουργείο εξωτερικών βρίσκεται στους #30/50 στους πενήντα καλύτερους συνδεδεμένους παγκόσμιους ηγέτες στο twitter (in the 50 best connectes leaders).²⁰¹ Οι μετρήσεις αυτές δίνουν την ευκαιρία να κατανοηθεί η ιδιαίτερη σημασία και προσοχή που δίνεται στα κοινωνικά δίκτυα. Το υπουργείο εξωτερικών τα τελευταία τρία χρόνια διενεργεί μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα δράση το #ColoursofAlbania²⁰², μια πρωτοβουλία που εγκαινιάστηκε στο instagram, αποτελεί έναν διαγωνισμό φωτογραφίας που στόχο έχει τη βελτίωση και την προβολή της εικόνας της χώρας μέσα και έξω από τα σύνορα της, κάθε χρήστης έχει την δυνατότητα να αναδείξει της ομορφιές της χώρας ανεβάζοντας

¹⁹⁹ "Me Ty Për Shqipërinë Që Duam -Platforma e Bashkëqeverisjes."Με Εσάς Για Την Αλβανία Που Θέλουμε - Πλατφόρμα Συνεργασίας".

²⁰⁰ "Tdiplomacy," 2018, <https://twiplomacy.com/info/europe/albania/ediramaal/>.

²⁰¹ "Tdiplomacy," 2018, <https://twiplomacy.com/info/europe/albania/albaniandiplo/>.

²⁰² "Invest in Albania," accessed July 20, 2017, <https://invest-in-albania.org/interview-with-donika-hoxha-head-of-economic-public-diplomacy-min-of-foreign-affairs/>.

φωτογραφίες με το hastag #Coloursofalbania προωθώντας τον πολιτισμό, την ιστορία και την τέχνη.²⁰³ Με το πέρας του διαγωνισμού οι καλύτερες φωτογραφίες που θα επιλεγούν από την κριτική επιτροπή θα εκτεθούν σε έκθεση τέχνης. Μια ιδιαίτερη δράση που δίνει την ευκαιρία στα άτομα να συμμετέχουν κάνοντας τη δράση διαδραστική και ενδιαφέρουσα για το κοινό, αλλά ταυτόχρονα επιτυγχάνεται και η προβολή της χώρας με έναν άμεσο και μαζικό τρόπο.

Οι πλατφόρμες των κοινωνικών μέσων προσφέρουν την δυνατότητα προσέγγισης πολιτών άλλων χωρών σχεδόν σε πραγματικό χρόνο. Επίσης παρέχουν χώρους αλληλεπίδρασης, αυξημένης εμπλοκής και ως εκ τούτου, την προώθηση των στόχων της διπλωματίας. Η διεθνής πρακτική δείχνει ότι η κατάλληλη χρήση των εργαλείων της ψηφιακής διπλωματίας μπορεί να φέρει μεγάλα οφέλη σε όσους επενδύουν σε αυτήν. Παράλληλα όμως θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή διότι η ευκολία της χρήσης και της διάδοσης του μηνύματος σε άμεσο χρόνο μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα.²⁰⁴

Η Αλβανία θα πρέπει να συνεχίσει την πρακτική των μεταρρυθμίσεων και της ανάπτυξης, αδιαμφισβήτητα η εξέλιξή της είναι ραγδαία και τα αποτελέσματα φανερά, αλλά θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν ότι ο μετασχηματισμός του διαδικτύου απαιτεί και τον μετασχηματισμό της κοινωνίας.

²⁰³ "Colours of Albania," 2018, <http://arkiva.punetegashtme.gov.al/en/mission/colours-of-albania>.

²⁰⁴ Adesina, "Foreign Policy in an Era of Digital Diplomacy." p.10

5. Συμπεράσματα

Στη σημερινή εποχή της παγκόσμιας πληροφορίας η "νίκη πολλές φορές δεν εξαρτάται από το ποιος στρατός κερδίζει, αλλά από το ποια ιστορία κερδίζει", η φράση αυτή του John Arquilla μεταφέρει τη χρησιμότητα της ήπιας ισχύος και τη σημασία της αποτελεσματικής επικοινωνίας ενός νικητή στην παγκόσμια αφήγηση.

Δια μέσου της παρούσας μελέτης αναδεικνύεται ότι η ήπια ισχύς αποτελεί ένα σπουδαίο εργαλείο στην φαρέτρα των κρατών για την επιτυχία της εξωτερικής πολιτικής. Ο Nye μέσω της ανάλυσής του τονίζει ότι η σκληρή ισχύς δεν κατόρθωσε να διαχειριστεί με επιτυχία μια σειρά από διεθνή ζητήματα. Σε αυτόν τον πιο συγκεχυμένο και πολυπολικό κόσμο, τα όρια της σκληρής εξουσίας - η χρήση βίας, απειλών, κυρώσεων ή πληρωμών - γίνονται ολοένα και λιγότερο αποτελεσματικές. Η χρήση της στρατιωτικής και οικονομικής ισχύς έχουν δοκιμαστεί σε όλα τα μέτωπα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής χωρίς να έχουν προσφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα, με αυτό τον τρόπο ο Nye επιθυμεί να αναδείξει ότι η χρήση της προσέλκυσης και της πειθούς για την επίτευξη των στόχων είναι πλέον χρησιμότερες. Αυτό συμβαίνει καθώς η εξουσία έχει γίνει πιο διάχυτη, κινείται όχι μόνο από τη Δύση προς την Ανατολή, αλλά και μακριά από τις κυβερνήσεις, καθώς οι περισσότεροι μη κρατικοί φορείς διαδραματίζουν μεγαλύτερο ρόλο στην καθοδήγηση των παγκόσμιων υποθέσεων.

Η επιτάχυνση προς μεγαλύτερη αλληλεξάρτηση καθοδηγείται από τις δύο κύριες δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογικής επανάστασης, αποτελώντας μια νέα εποχή που δημιουργεί προκλήσεις, παράλληλα όμως δημιουργεί μια σειρά ευκαιριών και έναν πιο φιλόξενο κόσμο για τα μικρά κράτη. Η δημιουργία κοινοτήτων και δικτύων που υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα και οργανώσεις που έχουν τη δυνατότητα να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο, καθώς έχουν τη δική τους ήπια ισχύ και προσελκύουν το δικό τους κοινό εκτός των εθνικών συνόρων. Κατ' επέκταση οι καταστάσεις αυτές επιφέρουν μεγάλες ευκαιρίες σε κάποιες χώρες, όπως το να γίνουν θελκτικότερες και να κερδίσουν την ήπια ισχύ στην πληροφοριακή εποχή, διότι θα είναι εκείνες με τα πολλαπλά κανάλια επικοινωνίας που θα βοηθούν στην μορφοποίηση ζητημάτων, των οποίων η κυρίαρχη κουλτούρα και οι ιδέες είναι

πιο κοντά στα υπερισχύοντα πρότυπα και η αξιοπιστία τους θα ενισχύεται από τις εσωτερικές και τις διεθνείς αξίες και τις πολιτικές πρακτικές.

Ωστόσο η χάραξη και η ενσωμάτωση της ήπιας ισχύος σε μια εθνική στρατηγική για την επίτευξη των στόχων της εξωτερικής πολιτικής δεν αποτελεί διόλου μια εύκολη διεργασία, και αυτό αποδεικνύεται τόσο από την μελέτη παραδειγμάτων άλλων χωρών όσο και από την ανάλυση της ήπιας ισχύος της Αλβανίας. Η ευρύτερη χρήση της δεν σημαίνει απαραίτητα την ευρύτερη κατανόηση της από τα κράτη.

Αναφορικά με την περίπτωση της Αλβανίας η χρήση του όρου πριν από κάποια χρόνια φαίνεται να μην ήταν κατανοητή όπως θα έπρεπε από αλβανούς πολιτικούς, γραφειοκρατικούς και ακαδημαϊκούς κύκλους, απόρροια αυτού, ίσως να ήταν η έλλειψη ανθρώπινων και υλικών πόρων για την προώθηση μιας τέτοιας αποστολής. Τα τελευταία χρόνια όμως η κατάσταση διαφαίνεται διαφορετική, πολιτικοί κάνουν συχνή αναφορά στην σπουδαιότητα της ήπιας ισχύος στις ομιλίες τους και οι δράσεις έχουν αυξηθεί προς αυτή την κατεύθυνση. Η ανάλυση των έξι υποδεικτών επιβεβαιώνει την διαφορετική οπτική των τελευταίων τριών ετών, οι δράσεις και οι πολιτικές που ακολουθούνται (ή σχεδιάζονται) είναι πληθώρες με έντονη την ανάγκη για αλλαγή και εξέλιξη.

Ένας υποδείκτης που ενώ έχουν γίνει μερικά βήματα αλλά όχι αρκετά, είναι οι πολιτικές στον υποδείκτη της διακυβέρνησης. Αποτελεί ένα από τα αδύναμα σημεία στην εικόνα της χώρας καθώς σε καμία περίπτωση δεν έχει συνδεθεί στην συνείδηση των ξένων πολιτών ως μια χώρα με πρότυπο επιτυχημένου συστήματος διακυβέρνησης, το αντίθετο μάλιστα, υπάρχουν ριζωμένες αντιλήψεις που την έχουν σύνδεση με την εγκληματικότητα και τη διαφθορά του πολιτικού συστήματος. Αν και οι υπάρχουσες αλλαγές είναι σημαντικές και πολλές στην προσπάθεια να οικοδομηθεί ένα σύστημα που θα προωθήσει τη διαφάνεια, τη δημοκρατία και να καταπολεμηθούν όλα τα ζητήματα του παρελθόντος, ωστόσο ο δρόμος για να φτάσει σε βαθμό επιτυχίας είναι μεγάλος.

Ένα άλλο πεδίο στο οποίο δίνεται ιδιαίτερη σημασία και έχει υπήρξε ο μεγαλύτερος αριθμός δράσεων είναι ο πολιτισμός. Η Αλβανία έχει δώσει μεγάλη βαρύτητα σε πρωτοβουλίες που έχουν στόχο να προβάλλουν τον πολιτισμό μέσω της εικαστικής τέχνης, της λογοτεχνίας των συνεργασιών μεταξύ των μουσείων. Δικαίως, το πεδίο του πολιτισμού μπορεί να αποτελέσει ένα μεγάλο πλεονέκτημα, αποτελεί ένας κρυφός θησαυρός ο οποίος δεν είναι γνωστός στην πλειοψηφία του κόσμου, η

Αλβανία διαθέτει 8000 χρόνια κληρονομιάς με ευρύ φάσμα απομειναριών από την Ιλλυρική, τη Ρωμαϊκή, Βυζαντινή, Ενετική, Οθωμανική και Κομμουνιστική εποχή, πολλά αξιοθέατα, μοναδική μουσική κληρονομιά-πολυφωνία, γκάμα υψηλής ποιότητας συλλογών μουσείων - εικονογραφία, φωτογραφία κ.α. Συμπεριλαμβανομένων μέσα σε αυτό τον άγνωστο θησαυρό της χώρας είναι και οι τρεις πόλεις (Butrint, Gjirokaster και Berat) που αποτελούν μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς της Unesco. Όλα τα παραπάνω αποτελούν σημαντικά στοιχεία προβολής, για αυτό το λόγο έχουν δαπανηθεί μεγάλα χρηματικά πόσα ώστε να προστατευθούν να συντηρηθούν μουσεία και θρησκευτικοί ναοί. Η ειρηνική θρησκευτική συνύπαρξη είναι ακόμη ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο της κουλτούρας και των αξιών της χώρας, ένα πρόσωπο σύμβολο αναφορικά με την θρησκεία είναι η μητέρα Τερέζα. Επιπλέον η προβολή και άλλων σημαντικών προσωπικοτήτων της χώρας θα μπορούσε να κερδίσει τον θαυμασμό της Ευρώπης και να αποτελέσει ένα εξαιρετικό «όπλο» στο οπλοστάσιο της πνευματικής ικανότητας της χώρας, ένα τέτοιο πρόσωπο είναι ο Ismail Kadare, υποψήφιος για νόμπελ λογοτεχνίας όπου τα έργα του είναι ευρέως γνωστά και μεταφρασμένα στην Ευρώπη και τον κόσμο. Φυσικά υπάρχουν και άλλοι αξιόλογοι και σημαντικοί καλλιτέχνες που μέσα από τα έργα τους μπορούν να προσφέρουν πολύτιμη αξία για τη δημιουργία μιας θετικής εικόνας.

Εν τω μεταξύ την ίδια στιγμή στο πλαίσιο δράσεων του πολιτισμού γίνονται σημαντικές ενέργειες ωφέλειας από μια μέχρι πρότινος ανεκμετάλλευτη και εξαιρετικά σημαντική πηγή, ως εργαλείο χρήσης της εξωτερικής πολιτικής, η διασπορά. Ιδρύεται ένα νέο υπουργείο που θα βοηθήσει τη διασπορά να έρθει σε επαφή με την χώρα καταγωγής της μέσω δράσεων για να γνωρίσουν την χώρα τους και να αποτελέσουν «πρεσβευτές» στο εξωτερικό. Ο αριθμός της διασποράς είναι μεγάλος, πολλοί από αυτούς τους ανθρώπους έχουν καταφέρει σημαντικά πράγματα σε διάφορους τομείς όπως ο αθλητισμός, επιχειρήσεις, καλλιτεχνικά ζητήματα κλπ.

Οι παραπάνω δράσεις και πρωτοβουλίες βρίσκονται οι περισσότερες σε ένα πρώιμο στάδιο, ή ακόμη και σε αρχικό, επομένως είναι δύσκολο να απαντηθεί το ερώτημα αν οι δράσεις της χώρας για την ήπια ισχύ έχουν φέρει αποτελέσματα. Η ήπια ισχύς για να χτιστεί χρειάζεται μια ολόκληρη γενιά, είναι εύκολο να χαθεί και δαπανηρή για να αποκατασταθεί σύμφωνα με τον Nye. Αν βέβαια ληφθεί υπόψιν ότι μετά των πέρας κάποιων πολιτιστικών δράσεων κατάφεραν να κερδίσουν την προβολή από γνώστες εφημερίδες και περιοδικά (παγκόσμιας εμβέλειας) για τα

ζητήματα αυτά και να μην απασχολούν μόνο για τις κακές πολιτικές, καθώς και η αύξηση του τουρισμού φέτος στην χώρα (2018) ίσως δηλώνουν μια μικρή πρόοδο. Επίσης και η ψήφιση για έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων τον Ιούνιο του 2019, που αποτελεί και ένα από τους κύριους στόχους της εξωτερικής πολιτικής η ένταξη της στην Ε.Ε. ίσως αποτελούν ένα θετικό αντίκτυπο. Παρόλα αυτά, ο δρόμος είναι μεγάλος για μπορέσει να υποστηριχθεί ότι η ήπια ισχύς αποδίδει τα δέοντα, θα χρειαστεί χρόνος και δουλεία. Για αυτό τον λόγο θα πρέπει να βελτιώσει τις πρακτικές της, ένα μικρό κράτος όπως η Αλβανία θα πρέπει να οικοδομήσει την εικόνα ενός αξιόπιστου εταίρου, για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να υπάρχει μια συστηματική και επαγγελματική προσέγγιση. Καθίσταται απαραίτητη η αξιοποίηση της δημόσιας διπλωματίας και η δημιουργία μια ομάδας που θα ασχολείται με την δημόσια διπλωματία στο υπουργείο εξωτερικών ή στο γραφείο του πρωθυπουργού με υψηλόβαθμο αξιωματούχο υπεύθυνο για το συνολικό σχεδιασμό και το συντονισμό των δραστηριοτήτων της δημόσιας διπλωματίας και της ήπιας ισχύος, κάτι το οποίο δεν ήταν ξεκάθαρο αν υφίσταται αυτή την στιγμή στην περίπτωση της Αλβανίας.

Επίσης θα είναι υπεύθυνο για την αναδιοργάνωση και τον συντονισμό των δραστηριοτήτων δημόσιας διπλωματίας σε άλλα κυβερνητικά ιδρύματα (γραφείο μέσων και πληροφοριών, γραφείο εκπρόσωπου, υπουργεία και γραφεία που ασχολούνται με την προώθηση στο εξωτερικό - του πολιτισμού, της οικονομίας, του τουρισμού κλπ.) την ενεργό συμμετοχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας και των επαγγελματιών των δημοσίων σχέσεων, την επάνδρωση των εμπειρογνομόνων με τις δραστηριότητες της δημόσιας διπλωματίας, την απασχόληση και την εναλλαγή στις θέσεις εργασίας τους στο Υπουργείο Εξωτερικών και στις Αλβανικές πρεσβείες στο εξωτερικό, συνεργασία και συντονισμός με συναφείς εξωτερικούς φορείς, που ασχολούνται με δραστηριότητες δημόσιας διπλωματίας (Εμπορικό Επιμελητήριο, Συμβούλιο Τουρισμού, υπηρεσίες δημοσίων σχέσεων και μάρκετινγκ, ΜΚΟ, πολιτιστικά και ακαδημαϊκά ιδρύματα, ΜΜΕ). Επίσης την επέκταση κοινών σχεδίων έρευνας και πολιτικής στον τομέα της δημόσιας διπλωματίας, με ενδεχόμενο αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας νέας ανεξάρτητης (μη κυβερνητικής, μη κερδοσκοπικής) οργάνωσης (think-tank) για τέτοιους σκοπούς. Υπάρχει ήδη ένας φορέας που ασχολείται με την δημόσια διπλωματία της Αλβανίας από το 2014 με τις δράσεις του βέβαια να είναι περιορισμένες, έως και ανύπαρκτες θα ήταν σημαντική λοιπόν μια συνεργασία και η ανάπτυξη δράσεων.

Επιπλέον το σημαντικότερο από όλα είναι η σωστή εκπαίδευση και κατάρτιση των σύγχρονων διπλωματών, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην κατάρτιση του νέου αλλά και του υφιστάμενου προσωπικού όχι μόνο των διπλωματών αλλά και όλων των υπαλλήλων που αποτελούν μέρος των προξενικών αρχών, μέσα από ολοκληρωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα. Έτσι θα είναι σε θέση κατανοούν τις συνεχόμενες αλλαγές στο χρόνο, να μπορούν να αντιδρούν κατάλληλα και να προσαρμόζονται με την αυξανόμενη δυναμική των διαδικασιών στο διεθνές περιβάλλον. Τέλος, μόνο ένας σαφής και περιεκτικός ορισμός των εθνικών συμφερόντων, στόχων και αξιών της Αλβανίας θα παράσχει σταθερούς λόγους για συστηματική και αποτελεσματική επικοινωνία, που εκπροσωπείται και εφαρμόζεται από τους κρατικούς φορείς και τους ίδιους τους πολίτες. Η ήπια ισχύς αποτελεί ένα σπουδαίο εργαλείο στον σημερινό παγκοσμιοποιημένο κόσμο. Η Αλβανία δεν θα πρέπει να χάσει την ευκαιρία να τη αξιοποιήσει και να κατορθώσει να αλλάξει σελίδα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Βιβλιογραφία

- Adesina, Olubukola S. "Foreign Policy in an Era of Digital Diplomacy." *Politics & International Relation* 3 (2017): 1–13.
- Agalliu, Arbi. "BSH Skanon Investimet e Huaja Në 28 Vite: Nga Vijnë Dhe Kush i Ka Marrë...," 2018. <https://ekonomix.al/bsh-skanon-investimet-e-huaja-ne-28-vite-nga-vijne-dhe-kush-i-ka-marre/>.
- "Albania, Education Policy Review: Issues and Recommendations," 2017.
- "Albania," 2018. <https://www.nationsonline.org/oneworld/albania.htm>.
- "Albania Calls a Country of Opportunitites," n.d.
http://aida.gov.al/images/publikime/docs/Albania_Calls_01_low.pdf.
- "Albania Culture Marketing Strategy." Tourism Development International, 2010.
[http://www.al.undp.org/content/dam/albania/docs/Final CULTURE MARKETING STRATEGY-July1.pdf](http://www.al.undp.org/content/dam/albania/docs/Final_CULTURE_MARKETING_STRATEGY-July1.pdf).
- "Albania Internet Users," 2016. <http://www.internetlivestats.com/internet-users/albania/>.
- "Albanian Investment Development Agency." Accessed August 3, 2018.
<http://aida.gov.al/faqe/hyrje>.
- "ALBANIAN LITERATURE LEIPZIG BOOK FAIR 15-18 MARCH." Accessed August 7, 2018. <http://www.kultura.gov.al/>.
- Ang, Ien, Yudhishtir Raj Isar, and Phillip Mar. "Cultural Diplomacy: Beyond the National Interest?" *International Journal of Cultural Policy* 21, no. 4 (2015): 365–81.
- Babak, and Mohammadzadeh. "Status and Foreign Policy Change in Small States: Qatar's Emergence in Perspective." *THE INTERNATIONAL SPECTATOR* 52, no. 2 (2017): 19–36.
- Baylis, John, and Steve Smith. *Η Παγκοσμιοποίηση Της Διεθνούς Πολιτικής*. Αθήνα: Επίκεντρο, 2007.
- Bound, Kirsten, Rachel Briggs, John Holden, and Samuel Jones. "Culture Is a Central Component of International Relations.It's Time to Unlock Its Full Potential ..."
Demos, 2007, 1–111.
- Bruce, Gregory. "Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field." *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616, no. 1 (2008): 274–90. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/0002716207311723>.
- "Buxheti Sipas Institucioneve 2018 -Προϋπολογισμός Ανά Θεσμικό Όργανο 2018,"

2018. <http://open.data.al/sq/lajme/lajm/lang/sq/id/2101/Buxheti-sipas-Institucioneve-2018>.
- Castells, Manuel. "The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks, and Global Governance." *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616, no. 1 (2008): 78–93.
- Chong, Alan. "Small State Soft Power Strategies: Virtual Enlargement in the Cases of the Vatican City State and Singapore." *Cambridge Review of International Affairs* 23, no. 3 (2010): 383–405.
- Colin, Hay, Michael Lister, and Marsh David, eds. *To Κράτος: Θεωρία Και Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Σαββάλα, 2011.
- Colin, Hay, Lister Michael, and Marsh David, eds. *To Κράτος: Θεωρίες Και Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Σαββάλα, 2011.
- Collins, Neil, and Kristina Bekenova. "European Cultural Diplomacy: Diaspora Relations with Kazakhstan." *International Journal of Cultural Policy*, 2017, 1–19.
- "Colours of Albania," 2018. <http://arkiva.punetejashtme.gov.al/en/mission/colours-of-albania>.
- Crandall, Matthew, and Varov Ingrid. "Developing Status as a Small State: Estonia's Foreign Aid Strategy." *East European Politics* 32, no. 4 (2016): 405–25.
- Cull, Nicholas J. "Public Diplomacy: Taxonomies and Histories." *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616, no. 1 (2008): 31–35.
- "Diaspora e Shqiperise Me Shifra." Tirana, 2018.
<http://www.instat.gov.al/media/5020/diaspora-e-shqiperise-ne-shifra-2018.pdf>.
- "Does Albania Have a Foreign Policy," 2015. <http://icmu.nyc.gr/Does-Albania-have-a-foreign-policy>.
- "E-Albania." Accessed October 15, 2018. <https://e-albania.al/Default.aspx>.
- Elena, Chernenko. "Digital Diplomacy: Threat or Opportunity?" Accessed July 20, 2018.
https://www.rbth.com/international/2013/03/14/digital_diplomacy_threat_or_opportunity_23865.html.
- "Erasmus plus Office in Albania." Accessed June 29, 2018. <http://erasmusplus.al/>.
- Ertörün, Erkan, and Saimir Suma. "Strategic Brand Analysis in Destination Identity Context - A Case Study of Albania." Umeå University, 2011. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:428481/fulltext02>.

- Fendrick, Reed J. "Diplomacy as an Instrument of National Power." In *Theory of War and Strategy*, 179–86, 2008.
- "Festohet Dita e Evropës Në Tiranë, Ministri Bushati: Trashëgimia Kulturore Pikënisje e Rrugëtimit Tonë Shekullor Evropian. Jemi Në Prag Të Një Momenti Historik Për Shqipërinë." Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme, 2018.
<http://www.ambasadat.gov.al/european-union/sq/festohet-dita-e-evropës-në-tiranë-ministri-bushati-trashëgimia-kulturore-pikënisje-e-rrugëtimit-tonë>.
- Gallarotti, Giulio M. "Soft Power: What It Is, Why It's Important, and the Conditions for Its Effective Use." *Journal of Political Power* 4, no. 1 (2011): 25–47.
- Gilboa, Eytan. "Searching for a Theory of Public Diplomacy." *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616, no. 1 (2008): 55–77.
<https://doi.org/10.1177/0002716207312142>.
- Ham, Van P. *Social Power in International Politics*. Routledge, 2010.
- Haxhimehmeti, Gjenis. "The Soft Power of Small Countries: Kosovo Challenges and Potentials Based on the Experience of Switzerland and Slovenia." Prishtina: Iliria International Review, 2015.
- Heywood, Andrew. *Διεθνείς Σχέσεις Και Πολιτική Στην Παγκόσμια Εποχή*. Αθήνα: Κριτική, 2013.
- "Invest in Albania." Accessed July 20, 2017. <https://invest-in-albania.org/interview-with-donika-hoxha-head-of-economic-public-diplomacy-min-of-foreign-affairs/>.
- Kajsiu, Blendi. "Nations in Transit 2018." Freedom House, 2018.
<https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/albania>.
- Kassimeris, Christos. "The Foreign Policy of Small Powers." *International Politics* 46, no. 1 (2009): 84–101. <https://doi.org/10.1057/ip.2008.34>.
- Kearn, David W. "The Hard Truths about Soft Power." *Journal of Political Power* 4, no. 1 (2011). <https://doi.org/10.1080/2158379X.2011.556869>.
- Lamallari, Besfort. "Nations in Transit 2017." Freedom House, 2017.
<https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2017/albania>.
- Lani, Remzi, and Fabian Schmidt. "Albanian Foreign Policy between Geography and History." *Italian Journal of International Affairs* 33, no. 2 (1998): 79–103.
- Lee, Geun. "A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy." *Korean Journal of Defense Analysis* 21, no. 2 (2009): 205–18.
<https://doi.org/10.1080/10163270902913962>.
- Leonard, Mark, Catherine Stead, and Conrad Smewing. "Public Diplomacy." *Foreign*

- Policy Centre*, 2002.
- Londo, Eva. "Digitalizing Albanian Government - Role of Internet in Managing Government Communication." Tirana: University of Tirana, 2011.
- Mark, Simon. "A Greater Role for Cultural Diplomacy." Netherlands, 2009.
- McClory, Jonathan. "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2015.
- . "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2016.
- . "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2017.
- . "The Soft Power of 30: A Global Ranking of Soft Power," 2018.
- "Me Ty Për Shqipërinë Që Duam -Platforma e Bashkëqeverisjes." "Με Εσάς Για Την Αλβανία Που Θέλουµε - Πλατφόρµα Συνεργασίας". Accessed July 4, 2018. <https://www.shqiperiaqeduam.al/>.
- Melissen, Jan. "The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations." *The New Public Diplomacy - Soft Power in International Relations*, 2005, 28–47. <https://doi.org/10.1177/0009445514549274>.
- . "Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy." *Clingendael Diplomacy Papers*, no. May (2005): 1–34. http://www.nbiz.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf.
- Mikelis, Kyriakos. "From Civilizing Mission to Soft Power? European Powers and Politics of Attraction." In *Europe in Discourse: Identity, Diversity, Borders*, edited by Juliane House and Kaniklidou Themis, 73–86. Athens, 2016.
- "Ministrja per Evropen Dhe Punet e Jashtme." Accessed June 23, 2018. <http://punetejashtme.gov.al/perfaqesite-shqiptare-ne-bote/>.
- Nicholas, Westcott. "Digital Diplomacy: The Impact of the Internet on International Relation," 2008.
- Nye, Joseph. "Hard and Soft Power in a Global Information Age." *Re-Ordering The World*, 2001.
- Nye, Joseph S. "The New Public Diplomacy," 2010. <https://www.project-syndicate.org/commentary/the-new-public-diplomacy?barrier=accesspaylog>.
- . *The Powers to Lead*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- . *Ηπια Ισχύ: Το Μέσο Επιτυχίας Στην Παγκόσμια Πολιτική*. Edited by Ντάλης Σ. Μπαρτζινόπουλος Ε. Αθήνα: Παπαζήση, 2005.
- Ociepka, Beata. "Public Diplomacy as Political Communication: Lessons from Case Studies." *European Journal of Communication* 33, no. 3 (2018): 1–14.

- Papadhopulli, S., and H. Mico. "Higher Education and Research in Albania in the Way of Achieving the Objectives of Bologna Declaration." Tirana, 2016.
- Plaku, Ani, and Daniela Gjylameti. "Opening Government? The Case of Albania in the Open Government Partnership," 2016. <https://www.globalintegrity.org/wp-content/uploads/2017/03/Albania-final.pdf>.
- "Raporti 10 Mujor Platforma 'Shqipëria Që Duam' Korrik 2018/Εκθεση Των 10 Μηνών Λειτουργίας Της Πλατφόρμας 'Η Αλβανία Που Θέλουμε.'" Accessed September 8, 2018. [https://www.shqiperiaqeduam.al/dist/assets/Raporti 10 Mujor.pdf](https://www.shqiperiaqeduam.al/dist/assets/Raporti%2010%20Mujor.pdf).
- "Research Update: Albania 'B+/B,'" 2018. https://www.spratings.com/en_US/home.
- Rieker, Tom O. Johnsen & Pernille. "The EEA and Norway Grants: A Source of Soft Power?" *Journal of European Integration* 37, no. 4 (2015): 417–32.
- Ryniejska – Kiełdanowicz, Marta. "Cultural Diplomacy as a Form of International Communication." University of Wrocław, n.d.
- Shain, Yossi, and Aharon Barth. "Diasporas and International Relations Theory." *International Organization* 57, 2003, 449—479.
- "Slovenia: Safe, Successful, Globally Respected." Ljubljana: The Foreign Policy of the Republic of Slovenia, 2015.
- "Soft Power 30." Accessed June 20, 2018. <https://softpower30.com/>.
- Spiro, Peter J. "Globalization and the (Foreign Affairs) Constitution." *Ohio State Law Journal* 63, no. 2 (2002): 650–729.
- "Strategjia Kombetare e Diaspores 2018 - 2024 Dhe Plani i Veprimit." Tiranë, 2018. <http://diaspora.gov.al/wp-content/uploads/2018/07/STRATEGJIA-KOMBETARE-E-DIASPORES-2018-2024-DHE-PLANI-I-VEPRIMIT-1-1-3.pdf>.
- "Study.Eu," 2018. <https://www.study.eu/article/the-study-eu-country-ranking-2018-for-international-students>.
- "Summer at Marubi." Accessed June 6, 2017. <http://www.ambasadat.gov.al/greece/sq/summer-marubi>.
- Szondi, Gyorgy. "Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences." *Netherlands Institute of International Relations "Clingendael"*, 2008.
- "Tdiplomacy," 2018. <https://twiplomacy.com/info/europe/albania/ediramaal/>.
- "Tdiplomacy," 2018. <https://twiplomacy.com/info/europe/albania/albaniandiplo/>.

- “The World University Rankings,” 2018.
[https://www.timeshighereducation.com/search?search=albanian universities.](https://www.timeshighereducation.com/search?search=albanian%20universities)
- “UNESCO Country Programming Document for Albania 2014-2017,” 2015.
[http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002330/233036E.pdf.](http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002330/233036E.pdf)
- “Universiteti i Tiranës.” Accessed June 29, 2018.
[http://www.unitir.edu.al/index.php/sq/rreth-nesh/2014-09-01-07-47-48/partneret.](http://www.unitir.edu.al/index.php/sq/rreth-nesh/2014-09-01-07-47-48/partneret)
- “WikiLeaks, Public Diplomacy 2.0 and the State of Digital Public Diplomacy.” *Place Branding and Public Diplomacy* 7 (2011): 1–7.
- Wu, Irene S. “Measuring Soft Power with Conventional and Unconventional Data,” n.d.
[https://sites.nationalacademies.org/cs/groups/dbassesite/documents/webpage/dbasse_179613.pdf.](https://sites.nationalacademies.org/cs/groups/dbassesite/documents/webpage/dbasse_179613.pdf)
- Ying, Fan. “Soft Power: Power of Attraction or Confusion?” *Place Branding and Public Diplomacy* 4, no. 2 (2008): 147–158.
- Zaharna, R.S. “The Soft Power Differential: Network Communication and Mass Communication in Public Diplomacy.” *The Hague Journal of Diplomacy* 2, no. 3 (2007): 213–28.
- “Αλβανική Αγορά.” Τίρανα, 2018.
[https://agora.mfa.gr/infofiles/ΑΛΒΑΝΙΚΗ_ΑΓΟΡΑ_ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ_ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ_05-03-2018_2_al.pdf.](https://agora.mfa.gr/infofiles/ΑΛΒΑΝΙΚΗ_ΑΓΟΡΑ_ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ_ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ_05-03-2018_2_al.pdf)
- Αλμπάνης, Ευστράτιος Β. *Παγκοσμιοποίηση*. Αθήνα: LIBRO, 2003.
- Βαρβαρούσης, Πάρις. *Διεθνείς Σχέσεις Και Εξωτερική Πολιτική Στον 21ο Αιώνα*. Αθήνα: Παπαζήση, 2004.
- . *Η Διπλωματία Στο Νέο Ψηφιακό Περιβάλλον*. Αθήνα: Παπαζήση, 2006.
- Βασιλειάδης, Νικόλαος, and Σοφία Μπουτσιούκη. “Πολιτιστική Διπλωματία Ελληνικές Και Διεθνείς Διαστάσεις,” 2015.
- Γιαλλουρίδης, Χριστόδουλος Κ., and Μερσιλέια Μ. Αναστασιάδου. “Πολιτιστική Διπλωματία Και Ήπια Ισχύς.” In *Εικόνες Κρατών*. Αθήνα: Καστανιώτης, 2014.
- Γκίντενς, Άντονι. *Ο Κόσμος Των Ραγδαίων Αλλαγών*. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2001.
- “Έναρξη Της Προκαταρκτικής Διαδικασίας Για Την Ένταξη Αλβανίας Και ΠΓΔΜ Στην ΕΕ,” 2018. [http://www.amna.gr/home/article/277112/.](http://www.amna.gr/home/article/277112/)
- Ηλίας, Κατσούλης, Ανανιάδη Μπλανκα, and Ιωαννίδης Σταύρος, eds. *Παγκοσμιοποίηση: Οικονομικές-Πολιτικές-Πολιτισμικές Όψεις*. Αθήνα, 2003.
- Ιωάννης, Ράγιες. *Δημόσια Διπλωματία Και Στρατηγική Επικοινωνία*. Αθήνα:

- Σταμούλη Α.Ε., 2014.
- Καμενόπουλος, Σωτήρης Ν. “Η Ήπια Ισχύς Της Ελλάδας,” 2015.
<https://energypress.gr/news/i-ipia-ishys-tis-elladas>.
- Καρβουναράκης, Θεοδόσης. “Η Διπλωματία Στον 21ο Αιώνα.” In *Η Ιστορική Εξέλιξη Της Διπλωματίας Απο Την Αρχαιότητα Στη “Νέα Διπλωματία,”* edited by Θεοδόσης Καρβουναράκης, 1–10. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2013.
- . *Η Τέχνη Της Διπλωματίας Και Οι Τεχνικοί Της : Μια Ιστορική Επισκόπηση*. Θεσσαλονίκη: Θυράθεν, 2003.
- Καψάσκης, Πέτρος. “Πολιτιστική Διπλωματία: Τα Μουσεία Ως Διπλωμάτες.” CNN Greece, 2017. <https://www.cnn.gr/focus/apopseis/story/77904/politistiki-diplomatia-ta-moyseia-os-diplomates>.
- Κουσκουβέλης, Ηλίας. *Εισαγωγή Στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Ποιότητα, 2004.
- Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης Α. “Ηπια Ισχύς -Περίπτωση Της Κίνας.” In *Εικόνες Κρατών*, edited by Αθανάσιος Σαμαράς. Αθήνα: Καστανιώτης, 2014.
- Λιαρόπουλος, Ανδρέας Ν. “Ηπια Ισχύς Και Κρατική Εικόνα.” In *Εικόνες Κρατών*, 93–103, 2014.
- “Με Νέα Κυβέρνηση η Αλβανία,” 2013.
<https://www.newsbeast.gr/world/arthro/564948/me-nea-kubernisi-i-alvania>.
- Μικέλης, Κυριάκος. “Ο Πολιτισμός Στην Παγκόσμια Πολιτική: Θεωρία Και Πράξη.” In *Πολιτιστική Διπλωματία*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015.
- Μπιτζένης, Αριστείδης Π. *Παγκοσμιοποίηση, Πολυεθνικές, Επενδύσεις Και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση Στο Νέο Παγκόσμιο Οικονομικό Σύστημα*. Αθήνα: Σταμούλη Α.Ε., 2009.
- Ντάγιος, Γ. Σταύρος. “Αλβανία, Ελλάδα Και Ε.Ε.: Διλήμματα Στα Τίρανα, 100 Χρόνια Μετά Την Ανεξαρτησία.” Foreign Affairs: Hellenic edition, 2013.
<https://www.foreignaffairs.gr/articles/69162/stayros-g-ntagios/albania-ellada-kai-ee?page=show#>.
- Παιδή, Ρεβέκκα Γ. “Στρατηγικές Των Μικρών Κρατών Στην Ευρωπαϊκή Ένωση.” Foreign Affairs: Hellenic edition, 2014.
<https://foreignaffairs.gr/articles/69675/rebekka-g-paidi/stratigikes-ton-mikron-kraton-stin-eyropaiki-enosi>.
- Πρεβελάκη, Μαρώ, ed. *Τα Βαλκάνια: Πολιτισμοί Και Γεωπολιτική*. Αθήνα: LIBRO

ΕΠΕ, 2001.

Σπυρόπουλος, Γεώργιος Μ. *Διεθνείς Σχέσεις: Ρεαλιστική Προσέγγιση, Θεωρία Και Πράξη*. Αττική: Ποιότητα, 2010.

Τζουμάκα, Ελένη. *Πολιτιστική Διπλωματία: Διεθνή Δεδομένα Και Ελληνικές Προοπτικές*. Αθήνα: Ι. Σιδέρη, 2005.

“Υποτροφίες,” 2018. <http://www.med.auth.gr/article/ypotrofies-dimeron-morfotikon-symfonion-gia-spoydes-ereyna-glossa-sto-exoteriko-ak-etoys-0>.